

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Čerpnjak

Domoljubje kot vrednota med študenti

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Čerpnjak

Mentor: izr. prof. dr. Vladimir Prebilič

Domoljubje kot vrednota med študenti

Magistrsko delo

Ljubljana, 2013

Če želite spoznati in vzljubiti svojo domovino, pojdite v tujino.

Carl Ludwig Börne

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju izr. prof. dr. Vladimirju Prebiliču za strokovno in nesebično pomoč pri nastajanju magistrskega dela.

Prav tako gre zahvala moji družini, ki mi je v celotnem času študija in pri pisanju magistrske naloge potrpežljivo stala ob strani.

Iskreno se zahvaljujem tudi prijateljem in vsem, ki so kakorkoli pomagali pri nastanku tega magistrskega dela.

Hvala, brez vas mi ne bi uspelo.

Domoljubje kot vrednota med študenti

Domoljubje je čustvo, pa tudi posebna vrednota, preko katere se odražata naša ljubezen in pripadnost domovini. Še posebej pomembno vlogo ima ta vrednota v modernih, pluralističnih družbah, ki želijo biti strpne, saj je temelj za razumevanje in spoštovanje drugega in drugačnega. Domoljubje spodbuja državljane k vestnemu opravljanju državljanske dolžnosti, omogoča pa tudi aktivno in samozavestno nastopanje v globalnem okolju. Žal pa mnogi domoljubje še vedno pogosto zamenjujejo z drugimi pojmi in ga narobe razumejo. V magistrski nalogi, ki je pred vami, sem preučeval državljansko in domovinsko vzgojo v izobraževalnem procesu, saj ta igra pomembno vlogo pri dojetju domoljubja v času študija. V sodobni pluralni družbi se državljanska in domovinska vzgoja soočata s številnimi izzivi, saj morajo biti pri vzgajanju državljanov upoštevani ideali državljanske enakosti in ideali enakosti spoštovanja. Za družbo pa je najboljša pot do zavednega in aktivnega državljanstva prav vzgajanje modernega in neizključujočega domoljubja pri vseh državljanih.

S pomočjo raziskave, ki je bila opravljena na študentski populaciji v Sloveniji in Nemčiji, so v tej nalogi predstavljene podobnosti in razlike pri dojetju domoljubja kot vrednote med študenti, pa tudi poznavanje državljanske tematike.

Ključne besede: domoljubje, študenti, državljanska in domovinska vzgoja, Slovenija, Nemčija.

Patriotism as a value among students

Patriotism is a special emotion and value, reflecting both our belonging to our homeland and our love of it. This value plays a particularly important role in modern, pluralist societies, striving to be tolerant, as it is fundamental to the understanding of and respect for that which is foreign or different. Moreover, it prompts citizens to conscientiously perform their civic duty and enables active and confident performance in the global environment. Unfortunately, however, patriotism is still commonly confused with other concepts. Therefore, this thesis explores the role of civic and patriotic education in the educational process, as it plays an important role in the perception of patriotism later during studies. In modern, pluralist societies, civic and patriotic education faces numerous challenges as it must take into consideration the ideals of civic equality and the ideals of equality of respect. For a society, the best way to a conscious and active citizenship lies precisely in the cultivation of modern and nonexclusive patriotism for all citizens.

Supported by a research carried out on the student populations of Slovenia and Germany, this thesis presents the results concerning the similarities and differences in the perception of patriotism as a value among students as well as the general understanding of civic topics.

Keywords: patriotism, students, civic and patriotic education, Slovenia, Germany.

Kazalo vsebine

SEZNAM KRATIC.....	8
1 UVOD	10
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	12
2.1 Predmet in cilji proučevanja.....	12
2.2 Raziskovalna vprašanja	13
2.3 Metodologija	14
3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	15
3.1 Domoljubje.....	15
3.1.1 Nemški »Patriotismus«.....	17
3.2 Nacionalizem.....	18
3.3 Multikulturalizem.....	19
3.4 Domovinska in državljanska vzgoja	20
4 POMEN DOMOLJUBJA ZA DRUŽBO	22
4.1 Simbolizem.....	24
4.1.1 Slovenska zastava, grb in himna	25
4.1.2 Nemška zastava, grb in himna.....	27
4.2 Nacionalna identiteta ter domoljubje	28
4.2.1 20 let.....	30
4.2.2 Nacionalna pripadnost in šport.....	32
5 DRŽAVLJANSKA IN DOMOVINSKA VZGOJA	39
5.1 Elementi domoljubja v slovenskem šolskem sistemu	41
5.1.1 Elementi domoljubja v slovenskem visokošolskem sistemu.....	49
5.2 »Patriotismus« v nemškem šolskem sistemu	52
5.2.1 »Patriotismus« v nemškem visokošolskem sistemu	59
5.3 Državlјanska in domovinska vzgoja v luči globalizacije	61
6 ANALIZA ANKETE »Domoljubje kot vrednota med študenti«	63
6.1 Vrednotenje domoljubja ter domovinska in državljanska pismenost.....	65
6.1.1 Domoljubne vrednote	65
6.1.2 Zastava, himna	66
6.1.3 Evroatlantske povezave, prazniki, 20. obletnica samostojnosti RS.....	68
6.2 Osamosvojitveni procesi	69
6.2.1 Samoocena poznavanja osamosvajanja Slovenije	69

6.2.2	<i>Analiza poznavanja osamosvajanja Slovenije</i>	71
6.3	Primerjalna analiza rezultatov glede na študijsko smer	73
7	ANALIZA ANKETE »Patriotismus als Wert unter den Studenten«	78
7.1	Vrednotenje domoljubja ter domovinska in državljanska pismenost	79
7.1.1	<i>Domoljubne vrednote</i>	79
7.1.2	<i>Zastava, himna</i>	81
7.1.3	<i>Prazniki, 20. obletnica ponovne nemške združitve</i>	82
7.2	Procesi ponovnega nemškega združevanja	83
7.2.1	<i>Samoocena poznavanja nemške združitve</i>	83
7.2.2	<i>Analiza odgovorov</i>	84
8	PRIMERJALNA ANALIZA REZULTATOV ANKET MED ŠTUDENTI V SLOVENIJI IN NEMČIJI	86
9	ZAKLJUČEK	90
10	LITERATURA	94
11	PRILOGE	101
	Priloga A: Anketa – DOMOLJUBJE KOT VREDNOTA MED ŠTUDENTI	101
	Priloga B: Umfrage – PATRIOTISMUS ALS WERT UNTER DEN STUDENTEN	107

Kazalo grafov, slik in tabel

Slika 4.1: Spremljanje SP v nogometu	35
Tabela 4.1: Cene zastav in povprečna mesečna plača v Nemčiji in Sloveniji.....	37
Slika 4.2: Skupinsko spremljanje EP 2012 na univerzi Viadrina	37
Slika 5.1: Zgradba vzgoje in izobraževanja v Sloveniji 2008/09	45
Slika 5.2: Predmetnik devetletne osnovne šole	47
Slika 5.3: Zgradba izobraževanja v Nemčiji	55
Slika 5.4: Patriotismus? Nein danke!.....	60
Tabela 6.1: Delež anketiranih glede na študijsko smer.....	64
Graf 6.1: Pomen domoljubja kot vrednote	65
Graf 6.2: Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan... ..	66
Graf 6.3: Ali ob državnih praznikih izobešate zastavo?	67
Graf 6.4: Kakšna je slovenska narodna zastava?	67
Tabela 6.2: Poznavanje himne	68
Tabela 6.3: Kateri slovenski praznik praznujemo?	69
Graf 6.5: Samoocena poznavanja osamosvajanja Slovenije	70
Graf 6.6: Koliko ste izvedeli od naštetih virov?	70
Graf 6.7: Pomembnost poznavanja osamosvajanja Slovenije.....	71
Tabela 6.4: Poznavanje osamosvojitve.....	72
Tabela 6.5: Primerjava rezultatov ankete glede na študijsko smer.....	73
Graf 7.1: Pomen domoljubja kot vrednote	79
Graf 7.2: Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan... ..	80
Graf 7.3: Ali ob državnih praznikih izobešate zastavo?	81
Graf 7.4: Kdaj se prvič pojavi nemška narodna zastava?.....	81
Tabela 7.1: Poznavanje himne	82
Graf 7.5: Samoocena poznavanja združevanja Nemčije	83
Graf 7.6: Koliko ste izvedeli od naštetih virov?	84
Graf 7.7: Pomembnost poznavanja združevanja Nemčije	84
Tabela 7.2: Poznavanje združevanja	85
Tabela 8.1: Primerjava rezultatov.....	86

SEZNAM KRATIC

APJU – Analiza politik in javna uprava

BPB – Bundeszentrale für politische Bildung (Zvezna agencija za državljansko vzgojo)

D – Deutschland (Nemčija)

DŠOS – Društvo študentov obramboslovja Slovenije

EP – Evropsko prvenstvo

EU – Evropska unija

EUV – Europa-Universität Viadrina (Evropska univerza Viadrina)

FB – Facebook

FDV – Fakulteta za družbene vede

FlaggAnO – Anordnung über die deutschen Flaggen (Odredba o nemških zastavah)

HRG – Hochschulrahmengesetz (Zakon o visokem šolstvu)

Jura – Juristische Fakultät (Pravna fakulteta)

KM – Kadrovski menedžment

KMK – Die Ständige Konferenz der Kultusminister (Stalna konferenca ministrov)

KuWi – Kulturwissenschaftliche Fakultät (Fakulteta za družbene in kulturne vede)

MKŠ – Medijske in komunikacijske študije

MP – Member of Parliament (Član parlamenta)

MIZKŠ – Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport

MIZŠ – Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

MŠŠ – Ministrstvo za šolstvo in šport

NDR / DDR – Nemška demokratična republika / Deutsche Demokratische Republik

NPD – Nationaldemokratische Partei Deutschlands (Nacionaldemokratska stranka Nemčije)

OBR – Obramboslovje

OŠ – Osnovna šola

OVSE – Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

RS – Republika Slovenija

SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija

SLO – Slovenija

SRS – Socialistična Republika Slovenija

SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika

SŠ – Srednja šola

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

SZ – Sovjetska zveza

ŠOUM – Študentska organizacija Univerze v Mariboru

TIGR – Trst Istra Gorica Reka

TKOJ – Tržno komuniciranje in odnosi z javnostmi

UNESCO – Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo

ZGZH – Zakon o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije ter o slovenski narodni zastavi

ZRN / BRD – Zvezna republika Nemčija / Bundesrepublik Deutschland

ZVis – Zakon o visokem šolstvu

Wiwi – Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät (Ekonomska fakulteta)

1 UVOD

»Domoljubje je prav posebno čustvo in zato posebna vrednota. Ljubiti dom in domovino v širšem kontekstu je nekaj, kar je in bo za vedno žlahtno dejanje. Biti globalen in ljubiti domovino nista izključujoča se koncepta, nasprotno. Aktivno in samozavestno nastopanje v globalnem okolju je mogoče samo, če imamo zelo trdno zasidrane korenine. To pa ni mogoče, če ne ljubimo doma in domovine« (Prebilič 2009, 27).

Da vse le ni tako jasno in enostavno, ko je govora o domoljubju, nam pričajo številne razprave na to temo. Velikokrat imamo občutek, da je govoriti o domoljubju nemoderno in neprimerno; nekateri se o tej temi sploh nočejo pogovarjati, spet drugi domoljubje mešajo z drugimi pojmi. Vse to izhaja iz nepoznavanja tematike, kar pa lahko vodi v neke vrste krizo identitete. V takih okoliščinah ljudje iščejo zgodovinsko ozadje svoje eksistence, pri čemer jih velikokrat vodijo čustva. Ker pa lastno eksistenco slabo poznajo, so posamezniki veliko bolj ranljivi in dovzetni za ideje različnih družbenih skupin, ki lahko njihovo nevednost izkoriščajo za implementacijo svojih identitetnih dejstev. Kot primer bi navedel Nemčijo, kjer imajo zaradi molka o zgodovini njihovega naroda in nekoordiniranem delu vseh državnih institucij velike težave. Ker si različne politične skupine zgodovino in njene posledice razlagajo po svoje, je ekstremizma vedno več. Na eni strani imajo velike težave s skrajno desnico oziroma neonacisti, na drugi strani s skrajno levico ali tako imenovanimi anarhisti.

Napačno razlaganje domoljubja ali njegova odsotnost lahko skupnost privede tudi v nacionalizem, kar ima lahko za pluralistično družbo negativne posledice. Zato je pomembno, da se domoljubja zavedamo že od malih nog in da to postane del življenja. Tako bi se pogovori o tem morali začeti v družini, nadaljevati pa v šoli, ki ima pri socializaciji posameznika zelo pomembno vlogo. Prav tako je bivši predsednik Republike Slovenije Danilo Türk večkrat povedal, da je treba v naši družbi dati domoljubju več pozornosti. To je še posebno pomembno v modernih, pluralističnih družbah, ki si želijo biti strpne.

Ker gre za čustvo, ga je nujno in edino mogoče navezati na vedenje in znanje, saj je domoljubje mogoče osmisлити tudi s poznavanjem zgodovine doma oziroma domovine (Prebilič in Lakota 2011). Zato v magistrskem delu raziskujem tudi ta del domoljubja, se pravi poznavanje zgodovine naše domovine med študenti. Da mladi o zgodovini svoje domovine vedo malo, ugotavlja tudi Jelušičeva (2011). Pri tem krivdo za trenutno stanje pripisuje starejšim generacijam, ki so tem vsebinam namenjale premalo pozornosti in mladim niso dajale primerne zglede.

Zanimivo je, da o tem, kako mlade vzgajati v domoljubne državljane, potekajo razprave v številnih državah. Zdi se, kot da je s preходом družbe v multikulturno družbo nacionalna identiteta dobila nov pomen, zaradi česar se v družbi na novo osmišlja koncept domoljubja. V nekaterih državah pa so razpravo o domoljubju sprožili tudi izredni dogodki in obdobja konfliktov, ki lahko v družbi pustijo globok pečat. Mnogi avtorji se strinjajo, da za družbo ni boljše poti kot je vzgajanje modernega, neizključujočega patriotizma pri vseh državljanih. Ti bi namreč morali biti ponosni na zgodovinske dosežke svoje dežele.

Pri slovenskih osnovnošolcih in srednješolcih se je pri preverjanju nekaterih temeljnih znanj o osamosvojitvi naše države pokazalo njihovo zelo pomanjkljivo poznavanje zgodovine, zaskrbljujoče pa je tudi dejstvo, da je zanimanja za nekatere pomembne funkcije sodobne družbe vse manj. To razkrivajo rezultati obsežne raziskave o poznavanju nastanka slovenske države, ki je bila izvedena leta 2008 med slovenskimi učenkami in učenci osnovnih in srednjih šol. Prebilič (2009, 28) ugotavlja, da »takšne razmere interesov opozarjajo na nadaljnje upadanje odgovornega bivanja v slovenski družbeni skupnosti, nesodelovanje pri načrtovanju prihodnosti te skupnosti ter najverjetneje zmanjševanje volilne udeležbe, kar lahko pomeni nesprejemanje odgovornosti in še večjo pasivizacijo prihodnjih nosilcev družbenega razvoja. Odgovor na temeljno vprašanje, ali je razvoj v takšnem okolju sploh možen, se seveda ponuja kar sam...«.

Tudi ostale raziskave na to tematiko so pokazale, da so učenci in dijaki na tem področju znanja precej podhranjeni. Ker pa so za razvoj in prihodnost družbe tovrstno znanje in domoljubne vrednote izjemnega pomena, sem se odločil, da bom v magistrskem delu to področje raziskal še na študentski populaciji. Na to temo v Sloveniji do zdaj ni bilo narejene še nobene večje raziskave, sploh pa ne primerjalne raziskave s kakšno drugo državo. Študentsko populacijo se mi zdi smiselno raziskati predvsem zato, ker gre že za dobro izdelane osebnosti, pri katerih je za vzgojo domoljubnih vrednot v veliki meri že prepozno. Prav tako so študenti podvrženi multikulturnemu konceptu, torej je treba temu primerno prilagoditi tudi vsebino. Nenazadnje pa so študenti tudi tisti del prebivalstva, ki bodo v prihodnosti s svojim znanjem in inteligenco imeli pomemben vpliv na prihodnost družbe. Zato sem na podlagi vsega napisanega sklenil, da bom to področje raziskal v Sloveniji, potem pa v okviru študentske izmenjave še v Nemčiji, kjer so zaradi zgodovinskih okoliščin in migracijskih tokov razprave o domoljubju vedno bolj aktualne.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet in cilji proučevanja

Predmet proučevanja v magistrskem delu je domoljubje kot vrednota med študenti. Kot ciljno skupino sem si izbral študente, ker so oni tisti, ki bodo s svojim kritičnim, svobodomiselnim in ustvarjalnim delovanjem pomembno prispevali k družbenemu napredku. Za primerjavo te vrednote med slovenskimi in nemškimi študenti sem se odločil iz več razlogov. Eden pomembnejših je gotovo sorodnost izbranih držav. Tako Slovenija kot Nemčija sta namreč dve mladi politični tvorbi, saj sta obe pred kratkim praznovali 20. obletnico - Slovenija je slavila 20 let samostojnosti (Republika Slovenija | 20 let samostojnosti), Nemčija pa 20 let združitve Nemške demokratične republike (v nadaljevanju NDR) in Zvezne republike Nemčije (v nadaljevanju ZRN), ko je spet zadihala kot eno (Bundesministerium des Innern, 2010). Slovenija je bila prej del Socialistične federativne republike Jugoslavije in si je prizadevala, da bi postala suverena država slovenskega naroda, v Nemčiji pa so pred ponovno združitvijo gradili dve identiteti – vzhodno in zahodno. Razlog, da sem za primerjavo izbral prav Nemčijo pa je tudi dejstvo, da je v Nemčiji domoljubje še vedno tabu tema, predvsem zaradi izkušenj nacionalsocializma in njegovih zločinov. Nemčija je pravo notranjo delitev doživela s hladno vojno, zato se je za njih zgodovina začela pisati na novo 9. novembra 1989. Takrat naj bi s padcem berlinskega zidu plačali ceno za »Auschwitz«, nemški narod pa se je ponovno združil v eni državi. Nemčijo pa sem izbral tudi zato, ker so se tam stvari na področju domoljubja začele premikati v pozitivno smer leta 2006, ko so Nemci gostili svetovno nogometno prvenstvo. Takrat je ljudi povezal športni duh, povsod je bilo čutiti nemško veselje in ponos. Mnogi to prvenstvo označujejo kot pomemben dogodek za nemški narod, saj je vzpodbudil razpravo o nemškem patriotizmu.

Ob upoštevanju vseh teh dejstev želim v tej magistrski nalogi raziskati, kako slovenski in nemški študenti dojemajo domoljubje ter koliko »državlanskega« znanja so si pridobili v procesu izobraževanja. Zanimivo bo videti, kako so se Nemci soočili s preteklostjo in kako si njihova multikulturalna družba danes predstavlja pojem domoljubja. Predvsem me zanima, kako se to odraža na študentski populaciji, potem pa dobljene rezultate primerjati s slovenskimi. Ker sem v Sloveniji raziskavo opravljal na Fakulteti za družbene vede (v nadaljevanju FDV), bo zanimivo izvedeti tudi ali pri dobljenih rezultatih obstajajo statistične razlike glede na smer študija.

2.2 Raziskovalna vprašanja

Raziskavi *Ali so mladi državljani domoljubni?* (Prebilič 2010) in *Odnos dijakov do države in družbene skupnosti* (Damjan in drugi 2011) kažeta na to, da je znanje o lastni državi med učenci in dijaki v Sloveniji na nizki ravni. Omenjena tematika pa je aktualna in zanimiva tudi za prihodnost multikulture družbe v Nemčiji. Zato me zanima, kaj pomeni domoljubje nemškimi študentom in kakšni bi bili rezultati podobne raziskave med njimi ter zakaj je sploh pomembno, da se o tej tematiki govori. Na podlagi tega bom iskal odgovor na prvo raziskovalno vprašanje.

Raziskovalno vprašanje 1: »Je domoljubje kot vrednota za slovenske in nemške študente še vedno pomembno?«

Šola je ena najpomembnejših institucij, formalno šolanje je v vseh družbah praviloma obvezno, obveznost šolanja pa se podaljšuje. Domovinska vzgoja vzpostavlja pri tem dimenzije, ki so pomembne za oblikovanje identitete ter odnosa med posameznikom in skupnostjo. Vključevanje tem, ki so pomembne za oblikovanje domovinske vzgoje je izjemno kompleksno vprašanje, saj ne gre za teme, ki bi jih lahko vključili v kurikulum kot klasičen predmet. Zato bi morale biti te teme oz. vsebine domovinske vzgoje vpete v številne predmete, predvsem tiste, ki imajo vpliv na oblikovanje identitete posameznika oz. družbene skupine (Prebilič in Haček 2011). Na podlagi tega skušam ugotoviti v kateri državi ima državljanska in domovinska vzgoja večjo vlogo v šolskem sistemu – v Sloveniji ali v Nemčiji. To pa zato, ker morajo biti pri prehodu na visokošolski sistem vrednote identitete že izdelane, saj v procesu visokošolskega izobraževanja poteka pretežno znanstveno-raziskovalna dejavnost, ki poteka na točno določenih področjih zanimanja vsakega posameznika. Torej se uspešnost izobraževalnega sistema na prejšnjih ravneh najlepše kaže ravno pozneje v času študija.

Raziskovalno vprašanje 2: »Ali daje nemški izobraževalni sistem večji poudarek državljanski in domovinski vzgoji kot slovenski?«

V Nemčiji zaradi zgodovinskih dejstev vlada precej zmede v njihovem dojemanju patriotizma in nacionalizma (Kronenberg 2005). Imajo multikultureno družbo, vendar je pri njih kljub temu normalno, da ob praznikih izobesijo državne zastave (TV Slovenija 2011). Zato me zanima, kako oni vidijo domoljubje danes in, če se razlikuje od dojemanja domoljubja v Sloveniji. Na spodnje raziskovalno vprašanje skušam dobiti odgovor s pomočjo ankete.

Slednjo sem opravljal v Sloveniji na Fakulteti za družbene vede (v nadaljevanju FDV) in v Nemčiji na tamkajšnji sorodni fakulteti Kulturwissenschaftliche Fakultät (v nadaljevanju KuWi), univerza Europa-Universität Viadrina (v nadaljevanju EUV).

Raziskovalno vprašanje 3: »Ali študenti na slovenski Fakulteti za družbene vede izkazujejo višjo stopnjo domoljubja kot študenti na sorodni nemški fakulteti?«

FDV je zakladnica znanja o družbenem svetu, saj je največja interdisciplinarna fakulteta v Sloveniji in tudi med večjimi v Evropi. Kot taka daje zalet svobodomiselnim, kritičnim, ustvarjalnim, komunikativnim in podjetnim mladim intelektualcem, ki s svojim delovanjem pomembno prispevajo k napredku slovenske družbe. Študenti, ki jih je na dodiplomskem in podiplomskem študiju skupaj več kot 5000, s svojim znanjem bogatijo univerzalno naravo človeške vednosti ob istočasnem ohranjanju različnih vrednostnih sistemov in kulturnih identitet. Na dodiplomski stopnji so študenti vpisani v 12 univerzitetnih in en visokošolski program (FDV 2012). Ob tem se mi zdi zanimivo raziskati ali glede na pestrost študijskih programov obstajajo razlike med njimi glede domoljubja kot vrednote.

Raziskovalno vprašanje 4: »Ali med študenti FDV obstaja statistična razlika o domoljubju kot vrednoti glede na smer študija?«

2.3 Metodologija

Pri pisanju magistrske naloge je uporabljenih več metod družboslovnega raziskovanja, kajti kot pravi Bučar (in ostali 2002), je kakovost analize odvisna od izbire (in pestrosti) raziskovalnih metod. Pri izbiri teh mi je bila edina smernica predmet analize oziroma problematika, s katero se ukvarjam.

Kot prvo sem uporabil metodo zbiranja virov. V številnih bazah podatkov sem pregledal, kaj je bilo do sedaj na izbrano tematiko že napisano in ali so bile izvedene kakšne raziskave. Ugotovil sem, da je virov o domoljubju v Sloveniji malo, je bilo pa v zadnjih letih več raziskav o domoljubju med mladimi državljani, predvsem med osnovnošolci in srednješolci. Tako sem spoznal, da so nastavljeni dobri temelji za moje raziskovanje in da lahko na obstoječih virih naredim raziskovalno delo o domoljubju kot vrednoti med študenti, ki pa jih do zdaj niso preučevali.

Naslednja raziskovalna metoda je bila analiza in interpretacija primarnih in sekundarnih virov. Pri primarnih virih sem analiziral predvsem učne načrte za predmet državljanska in domovinska vzgoja, kjer sem ugotavljal, kakšne so podobnosti in razlike med slovenskim in nemškim šolskim sistemom. Pri sekundarnih virih sem analiziral in interpretiral besedila, ki zajemajo obravnavano tematiko, prav tako pa tudi že opravljene raziskave – predvsem raziskavi *Ali so mladi državljani domoljubni?* (Prebilič 2010) in *Odnos dijakov do države in družbene skupnosti* (Damjan in drugi 2011).

Pri pisanju naloge sem uporabil tudi anketo, ki sem jo vsebinsko sestavil s pomočjo mentorja, doc. dr. Samo Uhan pa mi je dal koristne napotke glede izvedbe ankete in nadaljnje analize podatkov. Tako sem z anketo zbral primarne kvantitativne podatke, ki so pomemben vir in predmet nadaljnjega raziskovanja. Anketo sem opravljal med študenti FDV in med študenti sorodne KuWi/EUV v Nemčiji, kjer sem, v okviru študentske izmenjave Erasmus, opravljal en semester.

Ko sem s pomočjo ankete pridobil podatke, sem lahko izvedel metodo študije primera. Pri tem sem z vsemi metodami, ki jih predmet proučevanja dopušča, analiziral čim več podatkov, da bi kar najbolje spoznal posamezne primere. Na ta način sem pridobil poglobljen vpogled v stanje o domoljubju kot vrednoti med študenti prej omenjenih fakultet ter ugotavljal ali znotraj FDV obstajajo kakšne razlike glede na smer študija.

Pomembna uporabljena metoda je tudi primerjalno raziskovanje. Pri tej metodi sem na podlagi pridobljenih podatkov, s pomočjo ankete in vseh ostalih uporabljenih metod, primerjal rezultate med študenti FDV in KuWi/EUV. Ugotavljal sem, kakšne so razlike in podobnosti v dojetanju domoljubja kot vrednote. S pomočjo te metode sem iskal odgovor na vprašanje, kateri študenti so bolj domoljubni; na podlagi že opravljenih raziskav med učenci in dijaki pa sem ugotavljal, ali obstajajo razlike v primerjavi s študenti.

3 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

3.1 Domoljubje

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ) je domoljubje opredeljeno kot ljubezen do doma, domovine. Med prebiranjem literature sem opazil, da avtorji domoljubje najpogosteje opredeljujejo kot predanost državi, nekateri pa kot predanost narodu. Kot

sopomenka domoljubju se uporablja pojem patriotizem, ki je v SSKJ (2005) opredeljen kot ljubezen do domovine, naroda, države.

Pri Heglovem pojmovanju domoljubja gre za sodobno vrlino, ki poseblja in spoštuje osebno svobodo ter svobodo izbire, kar sta odločilni značilnosti današnjega časa. Domoljubje, ki se izraža kot volja državljanov, je nujno za razumevanje dejanske oblike socialne svobode oziroma skupne svobode. Gre za osnovni smisel reda, pri čemer mora biti znotraj politične skupnosti navzoča tudi legitimnost. Sožitje moralnosti in svobode je tako mogoče le v skupnosti, kjer je red vzpostavljen na podlagi državljanskega občutka za red in domoljubje (Gordon v Prebilič in Haček 2011, 11).

»Domoljubja ni mogoče kupiti, ga zaukazati ali prepovedati. Razumeti ga je treba kot posebno čustvo, zato v hierarhiji vrednot zaseda pomembno mesto. Ljubiti dom in domovino v širšem kontekstu je in bo vedno plemenito dejanje, saj pomaga in zagotavlja preživetje tako družine kot posledično naroda oziroma nacije« (Prebilič in Haček 2011, 11).

»In tu je seveda še vprašanje domoljubja v pluralistični družbi, ki želi biti strpna. Pri tem naleti na različna zelo občutljiva vprašanja, kako našo ljubezen do svojega naroda in države gojiti s potrebno strpnostjo do drugih in drugačnih« (Türk 2009, 12).

Domoljubje pa najdemo tudi na seznamu državljanskih vrlin – kot izpeljano vrlino, ki ni odvisna od splošne moralne značilnosti človeka, ampak je odvisna od kraja in časa (Ben-Porath v Nahtigal in Prebilič 2011, 30). Pri domoljubju gre namreč za čustvo in ne moralno pričakovanje, zato je kot takšno element osebne identitete (Guttman v Nahtigal in Prebilič 2011, 30).

S političnega vidika lahko domoljubje delimo na avtoritarno in demokratično (Westheimer v Nahtigal in Prebilič 2011). Za avtoritarno domoljubje je značilno, da zahteva lojalnost brez vprašanj, se pravi lojalnost do cilja in načel, ki jih določa voditelj ali vladajoča elita. Posamezniki so tako prikrajšani do pravice izbire in izražanja svoje volje. Nasprotje tej obliki predstavlja demokratični vidik domoljubja, ki temelji na resnici in lojalnosti, vendar ne do tistih, ki vladajo, temveč do načel, ki so podlaga demokracije. Med pomembnejšimi načeli je gotovo pravica do različnosti mnenj, ena temeljnih značilnosti demokratičnega domoljubja pa je skrb za bistvene vrednote in načela. Vendar pa to ne pomeni, da demokratični vidik domoljubja ne pušča niti malo prostora za simbolične prikaze podpore in solidarnosti. Ravno nasprotno. Demokratično domoljubje ne pomeni le privrženost narodu, njegovim simbolom in

političnim voditeljem, temveč pomeni tudi pripadnost vsakemu pripadniku tega naroda in blaginji sonarodnjakov (Nahtigal in Prebilič 2011, 29).

In ravno ta demokratični vidik domoljubja lahko predstavlja najprimernejšo pot za razumevanje in razvijanje ravnotežja med različnimi zahtevami kozmopolitizma, pravičnosti in domoljubja. Nahtigal in Prebilič (2011, 34) trdita, da kozmopolitizem in domoljubje nista medsebojno izključujoča se pojma in da domoljubna konotacija predstavlja neizogibno in pomembno lastnost vsakega človeka. Avtorja ugotavljata še, v navezavi na izseljence, da je tudi domotožje povezano z domoljubjem. Čustveno stanje domotožje namreč nastane prav z izgubo domovine. Zato je preučevanje domoljubja, ki se z vidika intenzivnega globalizma zdi kot navidez konservativni princip dojemanja lastne domovine, še vedno ustrezno in celo potrebno.

3.1.1 Nemški »Patriotismus«

Glede na vsebino magistrskega dela pri opredelitvi domoljubja ne moremo mimo nemške razlage tega pojma. Pri njih se v prvi vrsti uporablja izraz *der Patriotismus*¹, poredkeje *die Vaterlandsliebe*² in *die Heimatliebe*³.

V Nemčiji je zaradi zlorab v času nacionalsocializma pojem domoljubje postal diskreditiran. Govoriti o domoljubju je bilo tabu tema. Stvari so se na bolje začele spreminjati šele po več kot 40-ih letih, ko sta se obe Nemčiji ponovno združili. Takrat so se razprave o tem novem občutku, o nacionalni pripadnosti, prebudile tako v akademskih krogih kot tudi med prebivalci. Ta nov občutek povezanosti in pripadnosti nemškemu narodu je postal najbolj opazen v času svetovnega nogometnega prvenstva leta 2006, ki se je odvijalo v Nemčiji. Vse več je bilo namreč govora o tako imenovanem »zdravem« domoljubju⁴.

Tako je o nemškem dojemanju domoljubja spregovorila tudi zvezna kanclerka Angela Merkel (v Kronenberg 2004), ki pravi, da je domoljubje zgodba nekega naroda skozi zgodovino, z vsemi njegovimi vzponi in padci, ki odseva svojo podobo v jeziku, kulturi, pesmi, pokrajini,

¹ Der Patriotismus - Liebe zum Vaterland (Duden 2003).

² Die Vaterlandsliebe - Liebe, Gefühl der Zugehörigkeit zum eigenen Vaterland (Duden 2003).

³ Die Heimatliebe - Liebe zur Heimat (Duden 2003).

⁴ "Gesunden" Patriotismus (Kulick 2009, 110).

regijah in ljudeh. Domoljubje ne gleda samo na osebno blaginjo, ampak se zavzema za napredek celotne družbe in za njen ugled v tujini. Človeku daje samozavest in dober občutek.

Da Nemčija potrebuje na novo definirano domoljubje se strinjajo tudi tisti, ki so preživeli grozote druge svetovne vojne. Strinjajo se namreč, da je minilo preveč časa ko se o tem ni govorilo in da mladi niso krivi za grehe svojih starih staršev. Težko je namreč priseljencem razlagati o tem, da morajo spoštovati svojo novo domovino in jo imeti radi, med tem ko sami teh čustev ne smejo izkazovati (Knobloch 2006). Glede na trenutno družbeno klimo v Nemčiji in ob stalnem priseljevanju lahko v prihodnje pričakujemo vse več debat na temo domoljubja in njegovem redefiniranju. A problem je v tem, da ljudje domoljubje še vedno zamenjujejo z nacionalizmom.

3.2 Nacionalizem

V SSKJ (2005) je nacionalizem opredeljen kot prepričanje o večvrednosti lastnega naroda in prizadevanje za uveljavitev njegovih koristi ne glede na pravice drugih narodov.

Že iz zgornje opredelitve lahko vidimo, da domoljubja in nacionalizma ne moremo enačiti. Prebilič in Haček (2011, 9) ugotavljata, da si domoljubje in nacionalizem delita isto izhodišče – narodi obstajajo, obstoj lastnega naroda pa ima za posameznika posebno moralno vrednost, zaradi česar je narod vreden posebne naklonjenosti.

Hribarjeva (2009, 21) nacionalizem opredeljuje kot izraz hotenja po moči in premoči nad drugim in drugačnim oziroma kot močno željo posameznika, da iz nemoči uveljavi svoje hotenje po moči. V temelju gre za ksenofobijo, strah pred drugačnostjo, ki bi omejevala posameznikovo, hoteno identiteto. Odnos med domoljubjem in (»negativnim«) nacionalizmom primerja s tanko mejo med ljubeznijo in ljubosumjem, pri čemer gre za bistveno razliko.

Nacionalizem domoljubje spreminja v neko himero, ki se navzven kaže kot nestrpnost do drugih narodov. Prav tako gre tudi za pritajeno sovraštvo do vsega, kar je samo malo drugačno oziroma različno od znanega; sovraštvo do vseh, ki »nimajo našega domoljubja«, in do vseh, ki razmišljajo kakorkoli drugače. To je nevarna rakava rana, bodisi za vsak konkretni narod sam po sebi kot tudi za odnose med narodi (Hribar 2009, 21). Kot še ugotavlja Hribarjeva (2009, 21), Slovenci vsaj v odnosu do drugih narodov nimamo kakšnih prevelikih

nacionalističnih grehov, z izjemo v odnosu do nemške manjšine po vojni. To bi naj izhajalo iz naše majhnosti, zaradi česar se raje žremo navznoter kot navzven.

Podobno kot prej obravnavani slovenski avtorji nacionalizem razumejo tudi v nemški avtorji. Edina razlika je, da so tam pri razlaganju nacionalizma zaradi boleče zgodovine še nekoliko bolj strogi. Nacionalizem tako obsega notranjo in zunanjo simboliko. Pri notranji gre za integracijo, solidarnost in navezanost, pri zunanji pa za zavračanje nečesa, kar ne spada zraven. Nacionalizem je torej tisti, ki odloča, kdo je naš in sodi zraven, in kdo ne. Zgodovina, predvsem 20. stoletja, jih je naučila, da nacionalizem vodi v vojno in uničenje. Nacionalizem se namreč ne nanaša samo na »zunanje«, kjer se meša z rasnimi in političnimi predznaki, ampak išče sovražnika tudi od znotraj. Obstaja zavedanje, da ima nacionalizem tudi »dobro plat«, a se ta prevečkrat pojavlja skupaj s »slabo platjo«, zato ga Nemci že v osnovi preventivno zavračajo (Kulick 2009, 109–112). Da se zgodovina ne bi ponovila, si v Nemčiji zaradi preveč nacionalnih stališč že več let prizadevajo za prepoved Nacionaldemokratske stranke - NPD⁵. Glede na strankin program in vpletenosti nekaterih članov v številne incidente so namreč prepričani, da gre za nacionalistično stranko, ki kot taka predstavlja nevarnost nemški demokraciji.

3.3 Multikulturalizem

Zaradi lažjega razumevanja razlik med slovensko in nemško družbo je nujno treba predstaviti tudi pojem multikulturalizem. Nemčija je namreč v nasprotju s Slovenijo zaradi migracijskih tokov postala multikulturalna družba, to pa na področje domoljubja vnaša nemalo izzivov. Zato je treba poznati bistvo multikulturalizma in to pri raziskovanju nemške družbe tudi upoštevati.

»Multikulturalizem je nov teoretični in politični pojem, ki se je pojavil pred tridesetimi leti in okrog katerega se vrtijo sodobne razprave o medkulturnem dialogu, ustroju družb, migracijah« (Milharčič Hladnik 2009).

Marina Lukšič Hacin (v Milharčič Hladnik 2009) razdeli rabo pojma multikulturalizem na tri različne primere:

- *S tem pojmom lahko samo opisujemo realnost, ko se v isti državi nahaja več različnih kulturnih ali/in etničnih skupin;*

⁵ NPD – Nationaldemokratische Partei Deutschlands – Die Volksunion

- lahko se uporablja kot teoretska kategorija za analiziranje odnosov med različnimi kulturnimi in/ali etničnimi skupnostmi;

- in v tretjem primeru se multikulturalizem »pojavi znotraj političnih programov in gibanj, ki zagovarjajo spremembe obstoječih odnosov med dominantno kulturo in t. i. avtohtonimi etničnimi manjšinami, ali na drugi strani kot princip uradne državne politike do priseljencev«.

»Principi multikulturalizma so postali vodilo urejanja odnosov na večih ravneh, kar se danes velikokrat pozablja. Mislim, da je za jasno razpravo o problemih multikulturalizma nujno, da se najprej vmesimo v nivo, o katerem razpravljamo. Le-to je pogoj za jasnost, analitičnost in transparentnost problemov, naj bo to v razpravah o teoriji, politiki ali praksi« (Lukšič Hacin).

Pojem multikulturalizem je v vsakodnevni rabi zelo moderen in se ga danes uporablja v vse več različnih situacijah in kontekstih. Posledica zelo nedefinirane rabe tega pojma je, da njegov prvotni pomen izginja. Vsakodnevna uporaba ob najrazličnejših priložnostih je pripeljala do tega, da danes multikulturalizem lahko pomeni vse in ne pove nič. Poleg tega se v razpravah in teoriji multikulturalizem razgrajuje tudi v povezavi z globalizacijo (Lukšič Hacin).

Termin multikulturalizem v različnih državah nima enotnega pomena v političnih diskurzih, praksah ali programih, prav tako ni enoznačen niti v akademskih ali znanstvenih razpravah. »Tudi na ravni Evropske unije pri multikulturalizmu ne gre za specifično oziroma uradno politiko povezave, kljub temu pa je mogoče reči, da je raznolikost kultur element, skozi katerega se gradi "evropskost", kar je med drugim zapisano tudi v 151. členu Pogodbe o Evropski uniji« (Pikalo in Banjac 2011, 154).

3.4 Domovinska in državljanska vzgoja

V SSKJ (2005) pod izrazom domovinska⁶ najdemo razlago »nanašajoč se na domovino«, pri izrazih državljanska⁷ in vzgoja⁸ pa pri obeh najdemo tudi razlago državljanske vzgoje, ki pomeni »vzgojo, ki je usmerjena v oblikovanje dobrih, zavednih državljanov«.

⁶ »domovinski -a -o prid. (i) nanašajoč se na domovino: gojiti v učencih domovinski čut; domovinska dolžnost, ljubezen; domovinska nesreča / domovinska vojna vojna za obrambo domovine po neizzvanem napadu /.../« (SSKJ 2005).

Meglič (v Zver 2005) pravi, da je domovinska vzgoja pred državljsko, da so tudi čustva pred razumom in odgovornost pred pravico. Domovinska vzgoja je torej temelj, na katerem se šele lahko goji državljsko vzgojo. Domovina je zmeraj prva, je dolžnost in odgovornost, so korenine in vrednote in je žrtvovanje. Domovino imamo, državo pa lahko dobimo, tako ali drugačno. Nekateri ljudje so namreč preživeli več držav ne da bi se preselili iz svoje vasi, domovino pa so ves čas ohranili. Državi torej pripadamo z razumom, domovini pa s čustvi.

Biti državljan, ne pomeni le nekaj dobiti od države (potni list, pravno enakost ipd), pomeni tudi dejaven odnos posameznika do družbe in države (citizenship). Za to dejavnost potrebuje določena znanja, veščine in vrline, ki jih lahko pridobi v procesu vzgoje in izobraževanja. Uspešnejša kot je socializacija, višje je kultura. Biti del domovine pomeni zavedati se, da 'koreninimo' v dani kulturi, s katero se istovetimo. To primarno poistovetenje, tako kot tudi v družini, je temeljna človekova potreba (Zver 2005).

Kot ugotavlja Sardoč (2011), je državljska in domovinska vzgoja v sodobni pluralni družbi zelo aktualna in nujna, sploh ker mora biti pri kultiviranju državljskih vrlin skladna z idealom državljske enakosti in idealom enakosti spoštovanja.

Prebilič (2009, 27) pravi, da pomemben del socializacije mladih državljsk in državljskov poteka v družini, povečuje pa se njen del v šoli, saj tam mladi preživijo vse več prostega časa. Ravno zato je po njegovem pomembno veliko pozornosti nameniti prav razmeram v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževalnem sistemu ter v iskanju poti k izboljšanju razmer na tem področju opozoriti na morebitne pomanjkljivosti. Zakaj prisotnost domoljubja v šolah? Zato, ker je kot moralno čustvo lahko precej koristno. Vendar pa ob tem ne smemo pozabiti, da lahko tako kot vse oblike ljubezni, tudi ljubezen do domovine zaslepi. Da do tega nebi prihajalo, je treba v šolstvu izbirati take teme, ki bodo prikazovale zgodovinsko resnico na selektiven način, hkrati pa bodo promovirale domoljubje (Levine 2006). Znanje za dobro poznavanje lastnega naroda in sprejemanje njegovih vrednot je treba nenehno dopolnjevati, pri čemer čas ni ovira, če so le vsebine in izvajalci dobri (Konda 2007).

⁷ »državljski -a -o prid. (a) nanašajoč se na državljsane ali državljsanstvo: oblikovanje državljske zavesti / državljske pravice; **državljska vzgoja** vzgoja, ki je usmerjena v oblikovanje dobrih, zavednih državljskov / državljska vojna vojna med nasprotujočimi si skupinami znotraj ene države /.../« (SSKJ 2005).

⁸ »vzgoja -e ž (o) 1. duhovno in značajsko oblikovanje, zlasti otroka: ukvarjati se z vzgojo mladine; dosledna, napačna, stroga vzgoja; pomen domače vzgoje; vzgoja in izobraževanje / družbena, družinska vzgoja; **državljska vzgoja** ki je usmerjena v oblikovanje dobrih, zavednih državljskov; /.../« (SSKJ 2005).

Glavna naloga domovinske in državljanske vzgoje je torej vzgoja mladih ljudi, da bi ti postali dobri in zavedni državljani. Na poti do tega cilja pa se srečujemo z nemalo težavami, vprašanje je namreč, katera pot je prava in kako do nje priti. Največja razhajanja so zaradi neposrednosti različnih problemov in izzivov v sodobnih pluralnih družbah, kakor tudi kompleksnosti različnih vidikov državljanstva. Kot ugotavlja Sardoč (2011, 31), »katera koli oblika politične skupnosti torej potrebuje ustrezno pojmovanje dobrega državljana kot polno sodelujočega člana politične skupnosti ter s tem povezano utemeljitvijo državljanskih vrlin, ki bodo omogočale njeno stabilnost in reprodukcijo«.

4 POMEN DOMOLJUBJA ZA DRUŽBO

V Sloveniji se na splošno zdi, da so vsebine o domoljubju v teh težkih časih dokaj nepriljubljena tema. To stanje bi lahko navezali na besede Hribarjeve (2009, 18), ki pravi, da je domoljubja manj v tistem okolju, kjer se ljudje počutijo slabše. To je lahko povezano z državnimi institucijami, ki ne delujejo dobro, lahko pa tudi zaradi drugih razlogov, kot so na primer gospodarska, politična ali družbena kriza. Takrat namreč ljudje v prvi vrsti skrbijo zase in za svoje družine, splošne zadeve pa so drugotnega pomena. In ravno ta trend je opazen pri nas - ker je Slovenija v kriznem obdobju, ko ljudje izgublajo službe, življenjski stroški pa vse bolj naraščajo, bi lahko sklepali, da je trenutno pri nas domoljubje na zelo nizki ravni. Po drugi strani pa Hribarjeva (2009, 18) omenja paradoks – večja kot je ogroženost naroda, večje je domoljubje. Kot primer navaja upor TIGR⁹-a v času fašistične Italije, ko je bilo narodnostno bivanje Slovencev zelo omejeno. V mirnem obdobju domoljubje nekako »drema«, takrat pa je bil narodnoosvobodilni boj vrhunski izraz domoljubja.

Izpostaviti je treba tudi poznavanje zgodovine naroda. Če narod svoje zgodovine ne pozna ali pa je ne prizna, take kot je, sam sebe blokira. »Slepe pege« v zgodovini namreč ne omogočajo domoljubja kot simbola celovite identitete, ker na ta način ne priznamo in ne spoštujemo dela svojih ljudi ali dela preteklosti (Hribar 2009, 19). Glede na to bi lahko rekli, da ima tudi naš narod »slepe pege« v zgodovini, saj se včasih, čeprav mineva že 67 let od konca druge svetovne vojne, še vedno zdi, kot da še vedno traja. Narod namreč pogosto pozablja, da je pred dobrimi 20-imi leti potekala ena druga vojna, osamosvojitvena vojna, ki bi morala

⁹ TIGR – (Trst Istra Gorica Reka) ilegalna narodno revolucionarna organizacija, ki je nastala leta 1927 na Nanosu. Cilj organizacije je bil združitev z ostalimi Slovenci ter priključitev Primorske in Istre k Sloveniji, oziroma k takratni Kraljevini Jugoslaviji. V TIGR se je povezala zlasti nacionalno zavedna slovenska mladina, ki se je bila odločena z vsemi sredstvi upreti italijanski raznarodovalni politiki (Harvardi).

slovenski narod povezati in ga narediti močnejšega. In ravno o osamosvojitvenih procesih, s katerimi je slovenski narod dobil svojo državo, mladi vedo zelo malo, kar so potrdile tudi pretekle raziskave.

S poznavanjem oziroma nepoznavanjem, lahko bi celo rekli zanikanjem, dela svoje zgodovine, pa ima težave tudi nemški narod. »Slepe pege« pri poznavanju zgodovine je dodatno omogočila tudi delitev države na vzhodni in zahodni del, s to delitvijo pa se je tudi zgodovina enega naroda razdelila na dva dela. Iz tega bi lahko sklepali, da je ravno slabo poznavanje zgodovine oziroma namerno zatiskanje oči pred njo privedlo do tega, da se je družba tako radikalizirala – na eni strani ekstremna desnica, na drugi strani ekstremna levica. O shodih neonacistov ali o spopadih med policijo in tako imenovanimi antifašisti nemški mediji dnevno poročajo. Po drugi strani pa se je z združitvijo obeh držav zgodovina nemškega naroda začela pisati na »novo«, opazen je premik v pozitivno smer. Od takrat naprej se je spet začelo govoriti o zdravem patriotizmu, in to na vseh ravneh – v politiki, v akademskih krogih, v šolah in med ljudmi na ulici.

Pozitivna lastnost domoljubja za družbo pa je tudi, da motivira državljane k vestnemu opravljanju svoje državljanske dolžnosti. Državljeni imajo namreč do svoje politične skupnosti številne obveznosti, ki pa so včasih v nasprotju z njihovimi lastnimi interesi. Zato obstaja nevarnost, da bodo za njihovo izpolnitev nezainteresirani. Če pa je njihova politična skupnost del narodne skupnosti, ki jo imajo radi, so z njo tudi čustveno povezani in dodatno motivirani za njen razvoj (Hand 2011, 5–6).

Ena izmed zelo pomembnih vlog domoljubja je tudi njegov povezovalni element. Ta vloga še posebej pride do izraza v modernem času, ko se številne družbe srečujejo s problemi in izzivi sodobnih pluralnih družb. Sardoč (2011) pravi, da naj bi te družbe doživljale moralni kolaps, saj različne skupine in posamezniki opozarjajo na vse manjšo medsebojno povezanost in solidarnost, kar bi lahko bila posledica pomanjkanja domoljubja oziroma pripadnosti domovini. Zato je za družbo še kako pomembno, da se domoljubna zavest dvigne na višjo raven in se na ta način poveča družbena solidarnost in odgovornost.

Od kar je Slovenija postala polnopravna članica Evropske Unije (v nadaljevanju EU) in so odpravili meje, ima domoljubje še večji pomen pri ohranjanju našega jezika in kulture. Bistvo multikulturalizma, s katerim se Evropa sooča, je prav spoštovanje in ohranjanje raznolikosti jezikov in kultur – zato smo v tej novi »evropski družini« kot narod še bolj odgovorni za ohranjanje in razvoj našega jezika in kulture. Ne moremo pričakovati, da ju bodo drugi

spoštovali, če tega v prvi vrsti sami ne bomo počeli. Domoljubna zavest ima torej pri ohranjanju in nadaljnjem razvoju jezika in kulture zelo pomembno vlogo. Kot pravi Hribarjeva (2009,18), je ta poudarek pomemben zato, ker to ne velja samo za slovenski narod ampak za vse narode. Po njenih besedah je materni jezik tisti, ki ti najprej odpre svet tvojega ožjega okolja in potem prek tujih jezikov tudi razumevanje sveta kot takega. To spoznanje in priznanje odpira spoštovanje ne le do svojega, temveč do vsakega drugega naroda kot nosilca svoje kulture in svojega jezika. »Gre za temeljni odnos, ki ne omogoča le sporazumevanje med narodi, ampak tudi priznanje izvirne pravice do bivanja vsakega naroda posebej, kakor seveda tudi nacionalnih manjšin« (Hribar 2009, 18).

Domoljubje ima lahko pozitiven učinek tudi na domače gospodarstvo. Ob začetku krize so se v gospodarstvu bolj kot kadarkoli prej začeli zavedati, da mora potrošnik nekje denar zaslužiti, da ga potem lahko troši. Za uspešno in stabilno domače gospodarstvo torej povečanje prodaje ni dovolj, če domače prebivalstvo nima kupne moči. S kupovanjem doma proizvedenih izdelkov lahko poskrbimo za ohranjanje socialne varnosti; spodbujanje potrošnje slovenskih živil in izdelkov pa je pomembno tudi z vidika ohranjanja nekaterih slovenskih vrednot, običajev in tradicije, nenazadnje pa tudi za ohranjanje slovenske narodne identitete. Slovenski potrošniki in gospodarstvo se morajo zavedati, da je uspešno in stabilno domače gospodarstvo pogoj za nastop na globalnem trgu (Kupujem slovensko).

Z domoljubnim vedenjem in dajanjem zgleda bi morali več delati tudi na politični ravni. Kar se tiče političnega diskurza, bi bilo potrebno spodbujati enotnost oziroma ustvarjati pozitivno podobo naroda in njegove preteklosti. S tem bi se morali več ukvarjati in bolj spodbujati pozitivno razmišljanje – obrestovalo bi se, če bi tekmovali v pozitivnem in ne v negativnem razmišljanju (Kranjc 2009, 53–55).

4.1 Simbolizem

»Vsaka skupina, vsaka doba ima svoje simbole; vibrirati s temi simboli pomeni pripadati neki skupini ali neki dobi« (Chevalier 1995, 14). Preko simbolov tako nastaja tesna povezava posameznika z družbenim okoljem. Če hočemo človeka ali določeno skupino ljudi dobro spoznati, moramo spoznati tudi njihov svet simbolov. Simboli predstavljajo neko zgodbo, ki pomagajo izgrajevati kolektivno identiteto – pri ohranjanju le te pa imajo simboli pomembno vlogo. Simboli dajejo občutek povezanosti in varnosti, kar Chevalier (1995, 13) opiše z

besedami: »Posameznik zaradi takšnih preprostih intuicij čuti, da pripada celoti, ki ga hkrati navdaja z grozo in pomirja, vendar ga usposablja za življenje. Upirati se simbolom pomeni amputirati del sebe, osiromašiti vso naravo in bežati – češ da gre za realizem – pred najpristnejšim povabilom v celovito življenje. V svetu brez simbolov se ne bi dalo dihati: izzval bi človekovo duhovno smrt«.

Nobena država, sploh pa ne nova, ni prepričljiva, če ne proizvaja in obvladuje svojih simbolov in ritualov. Simboli namreč omogočajo, da lahko razumemo tako abstraktno politično entiteto, kot je na primer narod. Redno ponavljanje ritualnih akcij učvrsti povezanost ljudi z režimom, ne glede na njihovo osebno prepričanje (Simonič 2009). Kranjc (2009, 52) glede državnih insignij meni, da bi bilo treba vedno znova z zgledom in z besedo opozarjati na njihov pomen, pri čemer izpostavi uniforme, zastavo in institucije. Po njegovem to ni karkoli niti kjerkoli, ampak gre za nekaj, kar je treba spoštovati, predvsem na simbolni ravni.

Pri slovenskih simbolih in njihovi rabi v Sloveniji vlada precejšnja zmeda. Ob državnih praznikih le malo ljudi pred hišo izobesi zastavo, večina zastave niti nima. In to kljub temu, da zastava simbolizira pripadnost, tradicijo in reprezentativnost. Zgodi se tudi, da se na javnih ustanovah zastave izobesijo narobe, velikokrat pa so strgane in uničene in zato neprimerne za izobešanje. Tudi kar se tiče himne ni stanje veliko boljše - ko slišimo himno lahko večkrat dobimo občutek, da je skoraj sramotno, da bi zraven tudi peli. K temu veliko pripomorejo tudi številni državniki, ki ostalim državljanom večkrat dajejo vtis, kot da himne sploh ne znajo.

Kot ugotavlja Kranjc (2009, 52), je na simbolni ravni pomembno tudi kdo se z določenim problemom ukvarja. Če se namreč državni vrh zanima za temo kot je domoljubje, potem to ni več katera koli tema, saj bodo o njej poročali mediji, kar bo spodbudilo nadaljnjo razpravo.

4.1.1 Slovenska zastava, grb in himna

Državni zbor je leta 1994 sprejel Zakon o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije ter o slovenski narodni zastavi (v nadaljevanju ZGZH). V tem zakonu piše, da grb, zastava in himna Republike Slovenije označujejo pripadnost Republiki Sloveniji. Grba, zastave oziroma slovenske narodne zastave ni dovoljeno uporabljati, če so poškodovani ali po zunanosti neprimerni za uporabo, prav tako pa jih ni dovoljeno uporabljati v nasprotju z javnim redom ali tako, da se krni ugled Republike Slovenije (ZGZH 1994).

V zakonu (ZGZH 1994) je opredeljena slovenska narodna zastava, ki je belo-modro-rdeča in označuje pripadnost slovenskemu narodu. Razmerje med širino in dolžino zastave je ena proti dve, vsaka barva pa po širini zavzema tretjino prostora zastave. Slovenska narodna zastava s horizontalno razporeditvijo barvnih polj je bila prvič razvita v Ljubljani 7. aprila 1848 (Hartner 2012).

Zastava Republike Slovenije je slovenska narodna zastava z grbom Republike Slovenije. Razmerje med širino in dolžino zastave je enako kot pri narodni, torej ena proti dve, prav tako vsaka barva po širini zavzema tretjino prostora zastave. Grb je v levem zgornjem delu zastave tako, da se središčna točka grba pokriva s točko 1/4 dolžine zastave in točko stika bele in modre barve. Grb sega z gornjo polovico grba, na kateri so zvezde, v belo polje, z drugo polovico pa v modro polje. Višina grba je 1/3 širine zastave. Poleg tega je v zakonu opredeljeno še kje mora bit zastava stalno izobešena, kdaj se izobesi in kdaj se lahko izobesi, kakor tudi sam način postavitve (ZGZH 1994).

Pri tem je zanimivo, da veliko ljudi sploh ne ve, da imamo v Sloveniji poleg državne tudi narodno zastavo. Med drugim to potrjuje tudi objava na spletnem družabnem omrežju Facebook (v nadaljevanju FB). Ob Dnevu državnosti, 25. junija 2012, je uporabnik Slovenija, moja dežela objavil sliko¹⁰, ki prikazuje slovensko narodno zastavo na Triglavu 12. junija 1991. Objavo je še isti dan komentiralo več FB uporabnikov, njihovi komentarji pa so bili: »Zakaj pa ruska zastava?«, »sam res zakaj ruska zastava«, »Zastava Ruske federacije« in podobno (Slovenija, moja dežela 2012, 25. junij). Že res, da je slovenska narodna zastava podobna ruski, vendar če bi ljudje poznali zgodovino, simbole ter osamosvojitvene procese svojega naroda in države, se take napake ne bi dogajale. Rezultati o tem, kako študenti poznajo slovensko narodno zastavo, sledijo v nadaljevanju pod točko 6.

O grbu Republike Slovenije je v ZGZH (1994) zapisano, da ima obliko ščita, v njegovi sredini je na modri podlagi lik Triglava v beli barvi, pod njim sta dve valoviti črti, ki ponazarjata morje in reke, nad njim pa so v obliki navzdol obrnjenega trikotnika razporejene tri zlate šestokrake zvezde. Ščit je ob strani rdeče obrobljen. V zakonu je opredeljena tudi uporaba grba ter kdaj, kje in na kakšen način se ga lahko uporablja.

¹⁰ Ta slika je objavljena tudi v knjižici 20 let samostojnosti, ki sta jo ob 20. obletnici samostojne Slovenije izdali in založili Služba za državne proslave pri Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije in Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje (Strlič 2011).

Himna je sedma kitica pesmi Franceta Prešerna "Zdravljica", na melodijo iz zborovske istoimenske skladbe skladatelja Stanka Premrla. V ZGZH (1994) je med drugim zapisano tudi, kdaj se himna izvaja in kdaj se lahko izvaja.

Državna himna je pesem, ki bi jo naj znal vsak državljan. Da temu v Sloveniji ni tako, lahko vedno znova opazimo pri njenem izvajanju, tudi na državnih proslavah. Jelušičeva (2011) v svojem blogu ugotavlja, da na državnih proslavah državniki samo stojijo in nihče ne poje himne. Pri tipičnih vojaških proslavah pa je drugače. Vedno se začnejo s himno države Slovenije in vojaki pojejo, končajo pa se s himno Slovenske vojske Naprej zastave slave in tudi tu vojaki pojejo.

4.1.2 Nemška zastava, grb in himna

V odredbi o nemških zastavah (v nadaljevanju FlaggAnO) iz leta 1996 in dopolnili do leta 2005, so opredeljene nemška državna zastava, zastava nemških zveznih organov in prapor predsednika države (FlaggAnO 1996).

Nemško zastavo sestavljajo črna, rdeča in zlata barva. Prvič je bila ta barvna kombinacija uporabljena leta 1848 v marčni revoluciji oziroma »pomladi narodov«. Takrat se je v Evropi zgodil val revolucij, ki jih imenujemo tudi meščanske ali nacionalne revolucije. Zaradi ugodne gospodarske klime je vse močnejše meščanstvo zahtevalo politične pravice, številni narodi pa so v tistem obdobju že oblikovali svoje nacionalne programe. Na nemškem prostoru so bile takrat glavne zahteve po združitvi nemških držav v enotno in svobodno Nemčijo (Lammert 2008).

Nemčija je bila ponovno združena pod eno zastavo 3. oktobra 1990 in ta je v rabi še danes. V odredbi FlaggAnO (1996) je podano razmerje zastave, ki mora biti 3 proti 5 v korist dolžine. Zastava nemških zveznih organov je enaka kot državna, le da ima na sredini grb. Ta zastava je izobešena na stavbah zveznih organov, s tem da ima predsednik države svoj prapor, ki je rdeče obrobljen pravokotnik zlate barve z nemškim orlom v sredini. V tem dokumentu so zapisana tudi pravila glede izobešanja in postavitve.

Na zastavi nemških zveznih organov je kot grb uporabljen »Adler« na zlatem ščitu. Adler, v prevodu orel, simbolizira nemško suverenost in predstavlja enega najpomembnejših nemških simbolov; kot svoj simbol ga uporabljajo tudi zvezne oborožene sile. Skozi zgodovino je nemški orel ves čas nekoliko spreminjal svojo podobo, zato je še danes v uporabi več

različnih podob. Iz današnjega časa je ena izmed najbolj znanih podob tista, ki krasi Bundestag¹¹, ljubkovalno so jo poimenovali kar »Die fette Henne«¹² (Loose 1997).

Za Nemško himno je bila leta 1991 izbrana tretja kitica pesmi Das Lied der Deutschen, ki jo je 26. avgusta 1841 na britanskem otoku Helgoland napisal pesnik August Heinrich Hoffmann von Fallersleben. Za melodijo pa so izbrali delo Josepha Haydna iz leta 1797. Kot je razvidno iz dopisovanja med zveznim predsednikom Weizsäckerjem in zveznim kanclerjem dr. Kohlom, so se za to kitico odločili, ker naj bi v času razdeljene Nemčije predstavljala globoko željo Nemcev po pravni, enotni in svobodni državi (Bundesministerium des Innern, 1991).

4.2 Nacionalna identiteta ter domoljubje

Nastajanje nacionalne identitete se začne z zgodovino nastanka določene države, torej z zgodovinskim razvojem skupnosti do nastanka neke nacije. Proces spreminjanja in razvijanja nacionalne identitete se nikoli ne ustavi, na njega pa pomembno vpliva konstrukt nacionalnega spomina. Spreminjanje kolektivnega spomina ima za posledico spremembo dožemanja nacionalne identitete. Kot pišeta Fragoudaki in Dragona (1997, 14), so nacionalne obletnice, slovesnosti, pomembni datumi, umetnine in spomeniki tisto, kar pri ljudeh ohranja nacionalni spomin in s tem nacionalno identiteto. Pri tem je treba poudariti, da nacionalna identiteta sloni na predstavnikih določene etnične skupine, ki predstavljajo to skupino tako doma kot v tujini.

Nacionalna identiteta je simbolična konstrukcija, ki odraža percepcijo določene nacionalne skupine o svetu. Temelji na skupnem izvoru njenih članov, ki v tem pogledu utemeljuje njen obstoj kot neodvisne politične entitete. Nenazadnje se sklicevanje na skupni izvor in preteklost naroda uporablja za zakonitost ustavne ureditve, kar se je v zgodovini začelo s fenomenom ustanavljanja nacionalnih držav (Fragoudaki in Dragona 1997, 14–15).

Pri izgradnji identitete je treba najprej postaviti določena merila, na podlagi katerih lahko ločimo entitete med sabo. Enako velja za kriterije, ki definirajo narod, to pa so skupni izvor, jezik, tradicija, miti in zgodovinski spomin. S postopkom določanja identitetnih kriterijev se tako oblikuje homogen in edinstven značaj nacionalne identitete, ki ga potem lažje razlikujemo od ostalih (Fragoudaki in Dragona 1997, 33).

¹¹ Nemški zvezni parlament

¹² »debela kokoš«

Debeljak (2002, 132–137) pravi, da je mnogo dejavnikov, ki oblikujejo in tvorijo zavest o pripadnosti državi kot tudi neko skupno nacionalno zavest. Nacionalna identiteta je torej povezovalna zmes, ki deluje izven formalnih okvirov in oblik, njeni temelji pa so simbolične in materialne stvarnosti, kot so:

- kolektivni spomin, ki jamči za kontinuiteto skozi stoletja, nujno segajoč, kar se le da globoko nazaj,
- narodni junaki in pomembne figure, ki utelešajo nacionalne vrednote,
- samostojen in standardiziran jezik,
- karakteristična pokrajina in ozemlje, ki ga strnjeno naseljujejo pripadniki naroda,
- posebna mentaliteta in tiste prvine narodne identitete, ki jih je zlahka moč vizualno prepoznati,
- posebni spomeniki in obeležja kulture, na katere se veže zgodovinski spomin (Debeljak 2002, 132–138).

Pri sodobni demokratični nacionalni identiteti gre za sinergijsko delovanje države (s podeljevanjem državljanstva), civilne družbe, etničnosti in mednarodnega okolja. Tako kot nacionalna država se v spremenjenih razmerah tudi nacionalna identiteta preoblikuje in pridobiva nove funkcije, ki jo delajo hibridno in razpršeno. Če bi poenostavili, bi lahko rekli, da moderna evropska nacionalna identiteta temelji na definiciji nacionalne države kot teritorija, ki naj bi pripadal samo eni etnični skupini. Ker pa si nacionalne identitete ni mogoče več zamišljati skupaj z zastarelimi vzorci, ki jo prikazujejo kot homogeno, stabilno in statično, jo je treba skupaj z njeno nosilko, nacionalno državo, redefinirati (Šabec, 2006).

O tem, kakšno je stanje na področju domoljubja med Slovenci, so govorili tudi v oddaji Dobro jutro Slovenija na nacionalni televiziji (TV Slovenija, 2011). Gosta sta bila Janez Stergar, profesor zgodovine in geografije ter strokovni svetnik na inštitutu za narodnostna vprašanja in dr. Boštjan M. Turk, analitik, publicist in profesor francoske književnosti na Filozofski fakulteti. Predstavili so nekatere zaskrbljujoče statistične podatke, predvsem od osamosvojitve naprej in govorili o pomanjkanju vzgajanja domoljubja pri mladih. Prav tako so govorili o paradoksu, ko na eni strani ugotavljamo, da se domoljubju posveča premalo pozornosti, po drugi strani pa, da je politično nekorektno v javnosti govoriti o slovenstvu. Kot primer je Stergar omenil državne proslave, kjer noben govornik nikoli ne omeni slovenskega naroda in Slovencev, ampak smo zmeraj samo državljani Republike Slovenije. Zanimivo je, da so v tej

oddaji omenili tudi nemško družbo, kjer je za razliko od nas kljub multikulturni družbi povsem normalno, da za praznike izobesijo zastave (TV Slovenija, 2011).

Da v Sloveniji domoljubje dojemamo na preveč različnih načinov, smo lahko videli tudi v oddaji Studio City (TV Slovenija, 2012). Na vprašanje, kaj menijo o domoljubju, so mnogi odgovorili, da dokler se ne bomo pozitivno opredelili do naše zgodovine, je zanje vse samo fraza. V oddaji je bilo govora tudi o domovinskem centru v Kočevski Reki, kjer bi za pet ciljnih skupin – osnovnošolce, srednješolce, zaposlene v varnostno-obveščevalnih službah in tujce – pripravili programe za krepitev domoljubja. Vendar pa je tudi ideja bila sprejeta z veliko nelagodja. Kot je dejal Prebilič, župan Kočevja in profesor na Fakulteti za družbene vede, so nekateri v tem projektu videli novi Kumrovec v Sloveniji.. Gosta oddaje sta bila tudi filozof Mirt Komel in dr. Jernej Kosi, ki sta govorila o tem, da je država vse manjša in izgublja pomen, domovina pa je vse večja. Pravita, da je domoljubje treba razumeti kot ideološko nasilje, zlasti nad skupino prebivalstva, ki ga bo neoliberalni udar najbolj prizadel. Po njunem je odgovor na domoljubje aktivno državljanstvo, ker je precej bolj vključujoče kot domoljubje, ki je izključujoče in se opira na prvine nacionalizma. Komel je dejal še, da je domoljubje koncept, ki bi ga bilo treba pustiti na zgodovinskem smetišču (TV Slovenija, 2012).

Bučar (2009, 17) pa ugotavlja, da čim višji je naš razvoj, čim več sistemskih lastnosti imamo, toliko večja je naša individualnost. Zato je popolnoma razumljivo, da je zanikanje domoljubja skregano z racionalnostjo. Nimajo prav tisti, ki se sklicujejo na svetovljanstvo in usmerjenost v Evropo, pri tem pa se preprosto odrekajo svoji lastni narodnosti. Ravno nasprotno je – če hočeš biti Evropejec, moraš biti najprej Slovenec, Francoz, Nemeč in tako naprej. Ker, če izgubiš svojo nacionalnost, izgubiš tudi svojo evropskost.

4.2.1 20 let

Obeleževanje pomembnih obletnic je, kot simbolizem za preživetje in razvoj družbe, zelo pomemben faktor, saj se preko simbolnih obredov izraža družbena solidarnost. Posameznik tako pridobiva občutek pripadnosti določeni družbi, prevzema pa tudi družbeno odgovornost. Simbolni obredi so tako vez med posameznikom in družbo.

Durkheim pravi, da se s skupnim zborovanjem in udeležbo v simbolnih akcijah širijo skupne ideje in čustvovanje. Po njegovem so rituali več kot le odsev določene družbe, saj ljudje v

družbeni sistem vnesejo »mistične« vrednote, ki v ljudeh vzbudijo sprejetje družbenega reda. Ko imamo opravka z multikulturno družbo, v kateri je pestra verska in etnična sestava, kjer najdemo marginalne skupine, rituali ne predstavljajo vseh njenih aspektov. V takih primerih rituali izražajo le tiste aspekte, ki so skupni vsem. Na ta način namreč povežejo prebivalce, izboljšajo medsebojno razumevanje in nasprotujejo težnjam po delitvi. Bolj kot je družba razdeljena, več ritualov je potrebnih, da to družbo držijo skupaj (Turner v Kertzer 1988, 63).

Tako je 20 let samostojne, neodvisne, ali ponovno združene države prava priložnost, da se obudi spomin na nedavno zgodovino naroda in se izpostavi pomembne dogodke. Pomembno je tudi, da se to stori na primeren način; kot je na primer osrednja proslava, na pravem mestu - zgodovinsko povezan prostor, in da ima slavnosti govor primerna oseba – predsednik države, predsednik vlade ali drugi.

25. junija 1991 so se uresničile zgodovinske sanje naših prednikov – Slovenija je na ta dan razglasila svojo samostojnost. Na ulicah je prevladal občutek ponosa, samozavesti in velike enotnosti. Svoj govor ob tej priložnosti je takratni predsednik predsedstva SRS Milan Kučan zaključil z besedami, ki so postale legendarne: »Nocoj so dovoljene sanje, jutri je nov dan.« (Republika Slovenija | 20 let samostojnosti).

Ob obeleževanju 20. obletnice je bilo v Sloveniji veliko dogajanja. Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje je skupaj s Službo za državne proslave pri takratnem Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije izdal knjižico 20 let samostojnosti, prav tako je zaživela spletna stran www.dvajset.si. Na tej strani je moč najti pomembnejše dogodke, ki so pripeljali do osamosvojitve, kakor tudi dogodke, ki so zaznamovali življenje v samostojni državi vse do praznovanja 20. obletnice. Ob tej priložnosti je bilo živahno tudi na spletnih socialnih omrežjih, kjer so v ta namen obveščali o prihajajočih dogodkih, prav tako pa so na to temo potekale številne (nagradne) igre. Osrednja državna počastitev dneva državnosti in 20. obletnice samostojnosti Republike Slovenije je bila v Ljubljani, 24. junija 2011, na prenovljenem Kongresnem trgu. Kot je povedal slavnostni govornik, takratni predsednik Republike, dr. Danilo Türk (2011), je tudi v tem veliko simbolike. Ta trg obuja spomine na Ljubljano kot kraj zgodovinskih dogodkov – zanosnih in tragičnih, težkih in lepih dogodkov, ki so oblikovali našo zgodovino.

V Nemčiji so 20 let ponovne združitve obeležili s številnimi prireditvami po vsej državi, največji proslavi pa sta potekali na predvečer 3. oktobra 2010, v mestih Berlin in Bremen. V Berlinu je bil Reichstag ob tej priložnosti odet v barve nemške zastave, ki so se izmenično

menjale z barvami zastave Evropske unije. Več kot četrt milijona glava množica je v Berlinu spremljala proslavo iz Bremna prek velikih platen. Ljudi na ulicah so prevzeli podobni občutki kot so jih imeli pred 20. leti, k temu izredno čustvenemu vzdušju pa so pripomogli tudi akterji takratnega združevanja, ki so bili tudi tokrat prisotni na proslavi (Fischer, 2010). V Bremnu se je ob osrednji proslavi zbralo več kot 350.000 ljudi iz vse države. Slavnostni govornik je bil takratni zvezni predsednik Christian Wulff, ki se je v svojem govoru še posebej dotaknil problema integracije. »Wir sind ein Volk!«¹³ so besede, ki jih je namenil kot povabilo vsem, ki živijo v Nemčiji. Nadaljeval je, da te besede niso nastale po naključju, ampak so nastale na vrednotah, ki so to deželo naredile tako močno. Dejal je tudi, da »naj tisti, ki to državo in njene vrednote prezira, računa na določen odpor« (Fischer, 2010).

Kritike so pri proslavljanju obeh obletnic, tako v Sloveniji kot v Nemčiji, zmotile številne stvari. Kot pravita Stergar in Turk (TV Slovenija, 2011), je bil pri govoru slovenskega predsednika Türka izpuščen element slovenstva – zmeraj smo namreč samo državljanke in državljani RS, nikoli pa nismo nagovorjeni kot Slovenke in Slovenci. To je sporno, ker jemlje ljudem občutek pripadnosti nekemu narodu in mu s tem znižuje samozavest. Tudi ostali kritiki so pritrdili, da je bila proslava ob 20 letnici samostojne Slovenije premalo »slovenska«. V Nemčiji številnim kritikom ni bil všeč govor takratnega predsednika Wulffa, ker se je preveč ukvarjal s problemom integracije. Pri nemški obletnici so na dan prišla tudi druga vprašanja povezana z razlikami med vzhodom in zahodom države. Ugotavljajo namreč, da praznik združitve vedno bolj postaja praznik »Vzhodnih Nemcev«, kajti ta praznik bivši Vzhodni Nemci še zmeraj doživljajo precej čustveno in ga praznujejo, medtem ko njihovi »Zahodni bratje« ta dan vedno bolj dojemajo kot povsem normalen dan v letu (Ka-news, 2010).

4.2.2 Nacionalna pripadnost in šport

Nacionalna identiteta in šport sta neločljivo povezana, saj dajejo vrhunski športni rezultati in športniki naciji občutek varnosti in gotovosti. Še posebej pride to do izraza na mednarodnih tekmovanjih, saj se s tem sproža zaznava pripadnosti neki večji skupini. Kot pravi Šugman (2005, 6), so ljudem ti občutki nenadomestljivi, sploh v časih, ko je poudarjena usmeritev v individualnost, obenem pa je individualni obstoj poln tveganja. »Izjemno pomembni pa so

¹³ »Wir sind ein Volk!« - geslo, ki so ga uporabljali na protestih v jeseni 1989, na katerih so Vzhodni Nemci zahtevali ponovno združitev obeh Nemčij (Fischer, 2005).

tudi za delovanje države in vseh njenih sistemov, posebej še v časih, ko si šele izgrajujemo nekatere temeljne postulate svoje lastne države« (Šugman 2005, 6).

V tem poglavju športa ne želim predstaviti kot enega najpomembnejših parametrov na poti do domoljubne družbe, temveč ga izpostavljam zato, ker je v Nemčiji, prav zaradi športa, domoljubje spet dobilo mesto v javnem diskurzu. Poleg tega pa številne mednarodne športne prireditve poskrbijo tudi za to, da vidimo izobešene državne zastave tudi kadar ni praznika ali kakšne druge prireditve.

Petrovič (2005, 5) pravi, da je šport eden od množičnih kulturnih pojavov, ki ima za narod najmanj dve pomembni vlogi:

- predstavlja narod ostalemu svetu,
- vzpodbuja nacionalna čustva med prebivalci znotraj naroda.

»Šport naj bi presegel vse povode socialnega razlikovanja kot so spol, rasa, starost, zato se lahko na športnih prireditvah povezujejo ljudje ne glede na njihovo različnost. Pa tudi narava tekmovanja še dodatno poveča nacionalni naboj in s tem nacionalno zavest. Večina narodov ima v različnih zgodovinskih obdobjih svoje narodne junake, heroje, ki jih lahko iščemo tudi med športniki. Ravno tako imajo svoje nacionalne športe, ki so zelo pomembni za kulturno identiteto« (Petrovič 2005, 5).

Šport je specifično področje, kjer se smejo nacionalna čustva izražati odkrito in neposredno, zato je pomemben element konstruiranja nacionalne identitete. Po letu 1918 je nacionalna identifikacija našla nova sredstva izražanja, pri čemer sta imela ključno vlogo prav šport in pa množični mediji. Športni obredi kot so olimpijske igre, svetovna prvenstva in podobni dogodki, so pomagali posameznikom, da so se zavedli svoje vloge v nacionalni državi. Tako je šport postal premostitelj prepada med zasebnim in javnim svetom, saj gre pri športu za udejstvovanje posameznikov in skupin, ki predstavljajo državne nacije. Pri športu lahko svoje nacionalne občutke sproščajo tudi tisti, ki jih politika ne zanima, saj se lažje identificirajo z nacijo, ki jo predstavljajo njihove športnice in športniki (Hobsbawn v Pušnik 1999, 802). »Zamišljena skupnost, ki šteje milijone, se zdi bolj otipljiva in realna skozi skupino enajstih nogometašev z imenom in priimkom. /.../ Posameznik pa, tudi če samo navija, tako postane tudi sam simbol svoje nacije« (Hobsbawn v Pušnik 1999, 802).

Če pogledamo nazaj in obudimo spomin na slovensko nogometno pravljico, ki se je začela s prebojem slovenske reprezentance na evropsko prvenstvo leta 2000, lahko vidimo, kako pomembno vlogo ima lahko šport pri gradnji nacionalne identitete. Stankovič (2004, 248–250) ugotavlja, da so takrat ključno vlogo odigrali potomci priseljencev iz nekdanje Jugoslavije. Zaradi uspehov reprezentance so hitro dobili mesto v slovenskem nacionalističnem diskurzu, s česoma pa so bile tem nogometašem pripisane tipične lastnosti slovenskega naroda: delavnost, odgovornost in red, s katerimi naj bi nadomestili pomanjkanje talenta in tehničnega znanja, ki bi naj bile zaščitni znak narodov bivše Jugoslavije (Stankovič 2004, 248–250).

Tudi pri ostalih športnih disciplinah ugotovimo, da ima šport pri gradnji nacionalne identitete izjemno vlogo. Ob pomembnih športnih dogodkih (kot so npr. olimpijske igre, tekmovanja v zimskih športih, tekme v košarki, rokometu, hokeju, odbojki in podobno) lahko vidimo, da navijačem ni težko v roke vzeti zastave, se obleči v navijaško majico in spodbujati svojih junakov. Če so športniki uspešni, jim pripravijo tudi sprejeme. V tej pisani družini športnikov, ki zastopajo slovenske barve, je veliko tudi takih, ki ne izvirajo nujno iz Slovenije. Vendar pa, če se borijo za barve Slovenije, to nobenega ne moti – še več, ljudje so veseli, da smo dobili nove »Slovence«, ki nas tako dobro predstavljajo v svetu.

Nemci nacionalno pripadnost s športom povezujejo še bolj kot Slovenci. Tam je šport tisti, ki multikulturno družbo pripelje skupaj in kjer vsi navijajo za nemške športnike, ki ki v veliko primerih sploh ne izvirajo iz Nemčije. Slika 4.1 je vzeta iz nemškega filma Russendisko, prikazuje pa ljudi različnih nacionalnosti in ras v eni izmed delavskih stanovanjskih skupnosti. Med njimi so pred televizijskim sprejemnikom zbrani tudi Wladimir, Mischa ter Andrej in skupaj spremljajo tekme svetovnega prvenstva (v nadaljevanju SP) v nogometu. Vsak gledalec je navijal za svojo reprezentanco, kar je v sobi pričaralo lepo mednarodno vzdušje. V finale se je nato uvrstila nemška reprezentanca in zmagala, kar je pri zbranih vzbudilo nepopisno veselje – »...für einen Abend waren wir alle Weltmeister«, je dejal Wladimir¹⁴ (Russendisko 2012).

¹⁴ Wladimir, Mischa in Andrej so bili glavni liki v filmu Russendisko, v katerem so odigrali vloge mladih imigrantov iz Sovjetske zveze, ki so leta 1990 v želji po boljšem življenju in zaslužku prišli v Nemčijo. V tem filmu so njegovi ustvarjalci posrečeno prikazali dogajanje, v katerem so se ljudje različnih ras in narodnosti preko spremljanja športa veliko lažje poistovetili z njihovim novim življenjskim okoljem. Wladimirjeve besede »...für einen Abend waren wir alle Weltmeister« ali v prevodu »...za en večer smo bili vsi svetovni prvaki« so v besedilu v nemščini zato, ker je lik Wladimir po izvoru Rus, stanje ob spremljanju SP pa je komentiral v nemščini, kar lahko razumemo kot dodatno simboliko v procesu integracije.

Slika 4.1: Spremljanje SP v nogometu

Vir: Russendisko (2012).

Pri njih se je ta miselni obrat, da je domoljubje pravzaprav pozitivno čustvo, zgodil prav preko športa, in sicer leta 2006, ko je Nemčija gostila svetovno nogometno prvenstvo (SP). Organizacija tega SP jim je odlično uspela, kar je bilo čutiti na vsakem koraku. Nemško nogometno reprezentanco so sestavljali igralci, ki niso bili samo nemškega porekla, zato so zanje navijali tudi ostali prebivalci, ki niso Nemci. Povsod je bilo videti nemške zastave, kar je ljudem dalo pogum in jim vlilo novega upanja za boljšo skupno prihodnost. Od tega SP naprej so začeli govoriti o »zdravem patriotizmu«, dodatno so jim nacionalni ponos dvignile tudi pohvale iz tujine. Kot so poročali v Frankfurter Allgemeine (2006), se je SP udeležil tudi takratni generalni sekretar ZN, Kofi Annan, ki je bil navdušen nad nemškim ljudstvom. Dejal je, da se zaradi tega SP svet več ne boji nemškega patriotizma, saj so Nemci veseli in odprti ljudje. »Bilo je čudovito, kako je v ozadju tega veličastnega dogodka narod postal združen« (Annan v Frankfurter Allgemeine 2006).

Po tem prvenstvu se ta duh nacionalne pripadnosti ni polegel, ampak se s pomočjo športa razvija naprej. Tudi leto 2012 je bilo za Nemce »domoljubno leto«, saj je bilo na sporedu evropsko nogometno prvenstvo (v nadaljevanju EP), ki so ga gostili njihovi sosodje Poljaki v sodelovanju z Ukrajinci. Že veliko pred začetkom EP so bile ulice odete v nacionalne barve,

prebivalci ob meji s Poljsko so na avtomobilih imeli celo obe zastavi – nemško in poljsko. Skoraj v vsaki trgovini je bilo možno kupiti navijaški rekvizit; trgovine pa so med sabo tekmovali, katera bo ponudila več najrazličnejših stvari in katera bo najbolj ugodna. Tako je bilo na dan tekem na ulicah opaziti ljudi s celega sveta, ki so bili odeti v nemške barve in so navijali za svoje fante v vrstah njihove »nove« domovine Nemčije.

V Sloveniji tako velikega dogodka, kot je organizacija SP v nogometu, sicer nismo imeli, imamo pa kar nekaj športov in športnikov, na katere je lahko ponosen vsak Slovenec. Leta 2004 smo tako v Sloveniji organizirali EP v rokometu, kar nam je prineslo večjo prepoznavnost na zemljevidu Evrope – sploh potem, ko smo se uvrstili v finale in po porazu z Nemčijo osvojili odlično drugo mesto. Letos pa nas čaka organizacija EP v košarki EuroBasket 2013, kjer bomo zopet imeli priložnost na domačih tleh navijati za naše fante. S tem prvenstvom bomo kot država gotovo veliko pridobili, saj bo veliko ljudi izvedelo, da je Slovenija samostojna evropska država. To poudarjam, ker sem na izmenjavi v Nemčiji ugotovil, da veliko ljudi tega še vedno ne ve.

Na mednarodnih športnih dogodkih so mnogi navijači odeti v svoje nacionalne barve in na ta način vzpodbujajo svoje športnike. A tovrstno izkazovanje pripadnosti tudi ni zastonj. V tabeli 4.1 vidimo cene državnih zastav v Nemčiji in v Sloveniji v letu 2012. Zbrane so cene iz štirih trgovin v vsaki državi. Upoštevati pa je treba tudi dejstvo, da v nekaterih trgovinah, ki sem jih izbral, teh artiklov ne moremo kupiti skozi vse leto ampak samo v posebnih ponudbah. Če primerjamo obe državi, lahko vidimo, da so v Nemčiji cene veliko nižje kot v Sloveniji. Če pogledamo še povprečni nemški mesečni prihodek, vidimo, da je ta približno 2,3 krat višji od slovenskega, zato je za Nemce nakup takih artiklov manjši strošek kot za Slovence. Zato v Nemčiji prodajo veliko več zastav in ostalih nacionalnih navijaških artiklov, posledično pa je potem ob reprezentančnih tekmah na ulicah čutiti »zdrav patriotski« duh, ki ga številni avtorji povezujejo s SP 2006. Vendar pa je pri tem vseeno treba upoštevati še nekaj dejstev: nemške reprezentance v različnih športnih panogah na večjih tekmovanjih sodelujejo večkrat kot slovenske, Nemčija ima 81,1 milijona prebivalstva (kar je skoraj 41- krat več kot Slovenija), zato pa so tudi proizvodni stroški navijaških artiklov nižji kot za slovenski trg.

Tabela 4.1: Cene zastav in povprečna mesečna plača v Nemčiji in Sloveniji

	NEMČIJA (Kik, Kaufland, Tedi, Netto)	SLOVENIJA (Spar, Mercator, Tuš, Hervis)
ZASTAVICA ZA NA AVTO	0,99 – 1,5 €	3,99 – 5,99 €
ZASTAVICA D: 30 x 50 cm ; SLO: 25 x 50 cm	0,99 – 1,5 €	4,49 – 7,99 €
ZASTAVA D: 90 x 150 cm ; SLO: 80 x 160 cm	1,99 – 3 €	9,99 – 12,99 €
VELIKA ZASTAVA D: 3 x 5 m ; SLO: /	14,99 € (Kaufland)	/
POVPREČNA MESEČNA BRUTO/NETO PLAČA (september 2012)	3483,48 / 2269,96 € ¹⁵	1.489,00 / 972,73 € ¹⁶

Da imajo v Nemčiji taki športni dogodki izjemen pomen, je bilo moč čutiti tudi na tamkajšnji univerzi Viadrina. Na univerzi so pripravili več predavanj o nogometu in dogajanju na EP 2012. Študentje so tudi tokrat organizirali skupinsko spremljanje tekem na fakulteti (slika 4.2) in poudarili, da od leta 2006, če je le mogoče, organizirajo skupinsko spremljanje njihovih športnikov tudi v ostalih športnih panogah. Pravijo namreč, da jih to povezuje in to ne glede na njihovo poreklo ali politično prepričanje. Zunanje udeležence - to smo bili v glavnem tuji študentje – pa je še posebej presenetilo dejstvo, da so pred začetkom tekme vsi vstali in skupaj z igralci na platnu zapeli državno himno.

Koristi od skupinskega spremljanja športnih dogodkov pa ima tudi tamkajšnja univerza – poleg pozitivne klime, ki takrat vlada na hodnikih tamkajšnje univerze, se v njihovo blagajno steče tudi nekaj dodatnega denarja. Med spremljanjem tekem je mogoče kar v predavalnici kupiti hrano in pijačo, in sicer za študente po zelo ugodnih cenah. Najbolj gre v promet tipična nemška hrana in pijača (med drugim klobase in pivo), ki jo pripravijo in pripeljejo iz tamkajšnje univerzitetne menze. Pri taki množici gledalcev se na koncu nabere tudi kar lepa vsota denarja.

¹⁵ Podatki za bruto in neto prihodek v Nemčiji za mesec september 2012 so povzeti po nemški spletni strani destatis.de (2012).

¹⁶ Podatki za bruto in neto prihodek v Sloveniji za mesec september 2012 so pridobljeni s spletne strani Statističnega urada Republike Slovenije – SURS (2012).

Slika 4.2: *Skupinsko spremljanje EP 2012 na univerzi Viadrina*

Vir: Goicea (2012).

Vzpodbujanje in izgradnja nacionalne pripadnosti preko športa pa ima lahko tudi svoje šibke točke. Najrazličnejše skupine take priložnosti izkoriščajo v svoje politične namene in na ta način delajo škodo celotni skupnosti. Tako je na EP leta 2012 na Poljskem skupina nemških desničarskih skrajnežev med tekmo razobesila nacistično zastavo, kar je nemške navijače prikazalo v negativni luči, njihovo reprezentanco pa so oglobili s 40 tisoč evri kazni (RTVSLO 2012, 25. junij).

Pri nacionalni identifikaciji preko športa se je skozi čas pokazalo, da gre za kratkoročni proces, saj jo lahko spremeni kak povsem nepričakovani dogodek. Velik vpliv imajo tudi mediji, saj lahko njihovo poročanje, podkrepljeno s mnenji določenih oseb, o nekem športnem uspehu ali neuspehu, v trenutku spremeni celotno percepcijo identifikacije. Starc (2005, 7) pravi, da se (slovenska) nacionalna identiteta ne bo izgubila, se bo pa s časom spreminjala, saj bo vključevala nove značilnosti in zavračala nekatere stare, kar pa se dogaja že skozi vso zgodovino.

5 DRŽAVLJANSKA IN DOMOVINSKA VZGOJA

Koliko bodo mladi vedeli o svoji domovini in na kakšen način ji bodo izkazovali naklonjenost je odvisno od vzgoje in izobraževanja. Zato sem analiziral šolski izobraževalni sistem in ugotavljal, v kolikšni meri poskrbi za izoblikovanje domoljubja in pozitivna čustva do domovine med mladimi. Prebilič (2009, 27) pravi, da pomemben del socializacije mladih državljanek in državljanov poteka v družini, povečuje pa se njen del v šoli, saj tam mladi preživijo vse več svojega časa. Ravno zato je po njegovem pomembno veliko pozornosti nameniti prav razmeram v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževalnem sistemu ter poiskati načine, kako bi razmere na tem področju izboljšali oziroma opozorili na morebitne pomanjkljivosti. Kot sem že prej omenil, je domoljubje kot moralno čustvo v šolah lahko zelo koristno, a moramo biti pazljivi, saj nas lahko tako kot ostale oblike ljubezni zaslepi tudi ljubezen do domovine. Da se to ne bi zgodilo, je treba v šolstvu izbirati take teme, ki bodo prikazovale zgodovinsko resnico na selektiven način, hkrati pa bodo promovirale domoljubje (Levine 2006). Kot ugotavlja Sardoč (2011), je državljanska in domovinska vzgoja v sodobni pluralni družbi zelo aktualna in nujna, sploh ker mora biti pri kultiviranju državljanskih vrlin skladna z idealom državljanske enakosti in idealom enakosti spoštovanja.

Bezjak (2011, 147) pravi, da je model državljanske vzgoje v posamezni državi odvisen od številnih dejavnikov, med njih zagotovo sodi oblika izobraževalnega sistema. Ta namreč določa mesto državljanske vzgoje v predmetniku formalnega izobraževanja, saj sta zahtevnost in obseg vsebin odvisna od starosti in predznanja učencev. »Pri postavljanju teoretskih izhodišč državljanske vzgoje sta pomembna tako stroka kot širše družbeno in politično okolje, torej politični odnosi, politična tradicija in politična kultura, od katerih je v veliki meri odvisno razumevanje državljanstva, državljanske vzgoje in tega, kakšne državljane želimo« (Bezjak 2011, 147). Vodopivec (2006, 40) še dodaja, da naj bi državljanska vzgoja »mlade širše seznanjala z državljanskimi pravicami, načeli in ustanovami odprte demokratične družbe, s temeljnimi pojmi ustavnega reda, parlamentarnega in političnega življenja, delovanja raznih vej oblasti in z razmerami v Evropi in svetu. Izhajati mora iz občutka odgovornosti do lastnega življenja in življenja potomcev ter biti vzgojni cilj vsega obveznega šolstva, ki ga financira država«.

Številni avtorji ugotavljajo, da je domovinska vzgoja pred državljansko, je pa slednja njen sestavni del. Granda (2006, 34) tako pravi, da sta pri domovinski vzgoji temeljna predpogoja humanizem in strpnost, njen največji cilj je soodgovornost za domovino, največja nevarnost

pa samozaničevanje. Dodaja še, da je pogoj za normalno državljansko zavest kritična drža, ki temelji na odkritem govorjenju o napakah in slabostih ob izostrenem občutku za odgovornost do lastne države. Domovinska vzgoja »mladim ne bi smela privzgojiti nekritične in brezpogojne ljubezni do domovine, temveč v njih predvsem spodbujati in sooblikovati občutek odgovornosti za njen demokratični, kulturno in pluralno odprt ter ekološko uravnotežen razvoj« (Vodopivec 2006, 40).

Hribarjeva (2009, 20) opozarja, da se domoljubja ne moreš »napiflati«, temveč bi ga bilo potrebno vzbujati bolj posredno, prek stvari, na katere smo upravičeno ponosni v naši zgodovini. Dodaja tudi, da odkar imamo svojo državo in smo torej slovenska nacija, imamo drugačno odgovornost do narodnostnih in drugih jezikovnih manjšin, kot smo jih imeli prej, ko smo bili vsi državljani in državljanke Jugoslavije. Zato je treba dati poudarek državljanski vzgoji, katere sestavni del bi bila tudi domoljubna vzgoja – ob skrbi, da z domoljubjem in njegovem poudarjanju ne bi prizadeli manjšin. »Človekove pravice in državljanske svoboščine so nedeljive, so enake za vse! Kjer to ne velja, ne moremo govoriti niti o domoljubju niti človekoljubju. Sestavini državljanske vzgoje bi morali biti etika kot znanost o dobrem in morala kot praktična pravila medsebojnega občevanja« (Hribar 2009, 20).

Zanimivo je, da o tem, na kakšen način mlade učiti in vzgajati v domoljubne državljane, potekajo razprave v številnih državah. Zdi se, da je s prehodom v multikulturno družbo nacionalna identiteta dobila nov pomen, zato se v družbi na novo osmišlja koncept domoljubja. V nekaterih državah pa debate o domoljubju sprožijo tudi izredni dogodki in obdobja konfliktov, ki lahko v družbi pustijo globok pečat. Tako naj kot enega izmed primerov omenim Veliko Britanijo, kjer je vzgajanje domoljubja pri mladih v zadnjih letih pogosta politična tema. Še posebej vroča razprava se je razvnela po terorističnem napadu v Londonu leta 2005, ki so ga izvedli britanski državljani. Michael Gove¹⁷ je takrat dejal, da ni boljše poti za družbo, kot je vzgajanje modernega, neizključujočega patriotizma pri vseh državljanih. Ti bi namreč morali biti ponosni na zgodovinske dosežke te dežele. Zato bi morala vlada v prihodnosti zagotoviti pravilno učenje britanske zgodovine, tako da bi lahko bil vsak Britanec ponosen član skupnosti (Hand 2011).

V svojem delu Levine (2006) razmišlja o tem, zakaj je pomembno, da je v ameriškem šolskem sistemu velik poudarek na domoljubju. Za večino ljudi domoljubje ne predstavlja

¹⁷ Michael Gove je član britanskega parlamenta (MP), od leta 2010 pa zaseda mesto državnega sekretarja za šolstvo. Po izobrazbi je novinar, preden je postal politik je pisal za časopis The Times (The Guardian 2012).

strastne, edinstvene in navdihujoče ljubezni. Gre bolj za ljubezen kakršno čutimo do krvnega sorodstva, ki niso najožji člani družine. Pri tem ne gre za izbiro ampak bolj za obvezo, za nekaj, kar moramo spoštovati, ker je del nas in nas povezuje. Tako bi v šolskem sistemu morali učiti stvari, ki bi vsakega posameznika privedle do spoznanja, kakšna je njegova vloga v družbi, da bi se znal z njo identificirati. Levine (2006) te trditve naveže tudi na naša pričakovanja; od svoje tete ali od naroda lahko pričakujemo pomoč na načine, ki jih od drugih ne moremo. Taka obveznost in pravica pa nastane ravno zaradi občutka identifikacije in poistovetenja, da se človek vidi kot del nečesa in obratno.

Namen državljske in domovinske vzgoje ne sme biti le učenje zgodovinske resnice ampak mora vzpodbujati tudi vključevanje učencev v skupnost. Pedagoški proces mora vsebovati tudi spoznavanje zgodovine, ki je bila do nekaterih krivična - z namenom prikaza družbenega napredka, ki je te krivice ugotovil in odpravil. Vsekakor mora biti prioriteta učnega procesa večja navezanost učencev skupnost. Moralno gledano imata resnica in patriotizem kompleksno in pogojno razmerje, vendar nista sovražnika (Levine 2006).

Poznavanje lastnega naroda, zgodovine, kulture in vrednot pride do izraza šele, ko zaključimo s formalnim izobraževanjem in se zaposlimo. V nekaterih službah se še posebej pričakuje, da bodo zaposleni o teh vsebinah vedeli čimveč, saj bodo le tako lahko dobro zastopali svoje barve v tujini. Zato se Konda (2007) upravičeno sprašuje: »Ali je v splošnem izobraževalnem procesu pridobljeno znanje dovolj? Ali vojakinje in vojaki, podčastnice ter podčastniki in častnice ter častniki dovolj poznajo vrednote slovenskega naroda, slovenske države in Slovenske vojske? Ali sta dovolj splošno zgodovinsko znanje in splošna kulturna izobraženost?« Po njegovem mnenju je treba znanje o lastnem narodu in sprejemanje njegovih vrednot nenehno dopolnjevati, pri tem pa čas ni ovira, če so le vsebine in izvajalci dobri.

5.1 Elementi domoljubja v slovenskem šolskem sistemu

V deželah evropske civilizacije ima šola, poleg izobraževalne funkcije, ki mladega človeka pripravlja za uspešno poklicno življenje, tudi pomembno vzgojno funkcijo (Prunk 2011, 13). »Vzgojno-izobraževalni sistem je kot eden temeljnih socializacijskih gibal vključen v oblikovanje različnih identitet. Posamezniku prenaša različne vzorce kultur, te pa kot

nekakšen 'softver' usmerjajo njegovo vedenje o družbi« (Zver 2011, 4). Šola, razumljena v najširšem pomenu te besede, je namreč tista, ki ima še posebej pomembno vlogo pri oblikovanju državljske in domovinske identitete ter kulture (Zver 2011, 4).

Prebilič in Haček (2011, 12–13) pravita, da je eden pglavitnih ciljev sodobne vzgoje in izobraževanja, oblikovanje kritičnega misleca, ki je pogoj za duhovno rast osebnosti in za uspešnost demokracije. Preučevanje lastne domovinskosti je po njegovem del spoznavanja bistva samega sebe, gojenje domoljubja pa je del oblikovanja pozitivne samopodobe (mladega) človeka. Pomembna cilja vsake dobre vzgoje in izobraževanja pa sta ravno spoznavanje samega sebe kot tudi oblikovanje pozitivne samopodobe. Slednje pa je v tesni zvezi z oblikovanjem demokratične osebnosti, ki bo sposobna kakovostnega življenja in sobivanja v različnih skupnostih – v svojem kraju, državi, prav tako pa tudi v globalnem svetu. Zato bi morala biti vzgoja za kritično domoljubje sestavni del vsake državljske vzgoje. »Domoljubna zaznamovanost je neizogiben in pomemben del vsake osebnosti. Iz tega izhaja, da je domovinska vzgoja nujna za človekovo samopoznavanje, podlaga, da lahko reflektivno razmišlja o sebi in vstopa v kritični dialog z drugimi« (Prebilič in Haček 2011, 12–13).

V empiričnih raziskavah »Mladi in EU«¹⁸ ter »Razvoj patriotizma med mladimi«¹⁹ so Prebilič in ostali raziskovalci preučevali pomen domoljubja za demokracijo, temeljni cilj pa je bil preučiti, v kakšnem obsegu in na kakšni ravni izobraževalne politike s področja državljske in domovinske vzgoje, programi in kurikulum osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja ter pedagoške prakse znotraj neformalnega izobraževanja prispevajo k razvoju domoljubne zavesti pri slovenskih mladostnikih (Prebilič in Haček 2011, 12–13).

V omenjenih raziskavah so ugotovili, da domoljubje mladim ni tuje čustvo, vendar pa v njegovem razumevanju vlada velika zmeda, še večja pri njegovem izkazovanju. »Razlogi so sicer zelo kompleksni in v njih nastopajo številni dejavniki, vendar je mogoče zelo posplošeno trditi, da so mladi izrazito podhranjeni prav v razumevanju domoljubja, ker je premalo storjeno v družinah kot temeljnih celicah družbe, šolski sistem je osredotočen na

¹⁸ Raziskava "Mladi in EU" je bila opravljena oktobra 2010, na reprezentativnem vzorcu 1000 učencev zadnjih razredov osnovnih šol in 1000 dijakov zadnjih letnikov srednjih šol; pri tem so bile v reprezentativni naključni vzorec enakopravno vključene osnovne in srednje šole iz vseh slovenskih pokrajin (Prebilič in Haček 2011, 12).

¹⁹ Raziskava "Razvoj patriotizma med mladimi" je potekala od sredine septembra do konca oktobra 2008 na reprezentativnem vzorcu 750 učencev osnovnih šol in 750 dijakov srednjih šol po vsej Sloveniji; pri tem so bile v reprezentativni naključni vzorec enakopravno vključene osnovne in srednje šole iz vseh slovenskih pokrajin (Prebilič in Haček 2011, 14).

nekatero bolj »pomembne« vsebine, država kot institucija pa ne namenja prave pozornosti temu« (Prebilič in Haček 2011, 27).

»Posebno pozornost pa je treba nameniti tudi učiteljicam in učiteljem, ki bodo prenašalci oziroma posredovalci teh vsebin. Kako pomembna je njihova vloga, dokazujejo številne druge raziskave, na področju domoljubnih vsebin pa morda še toliko bolj... Domoljubje bo kljub hitremu procesu globalizacije ostalo aktualno čustvo, saj bomo dom ali domovino poznali tudi v bodoče« (Prebilič in Barle Lakota 2011, 184).

Izrazito podhranjenost v razumevanju in izkazovanju domoljubja lahko poleg družini in šolskemu sistemu pripišemo tudi spremembi družbeno-političnega sistema konec 90-ih. Slovenci smo si nareč takrat priborili svojo državo. V času, ko je slovenski narod skupaj z ostalimi južnoslovanskimi narodi, živel v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (v nadaljevanju SFRJ), se je domoljubje vzgajalo in razumelo na drugačen način kakor v samostojni Sloveniji, saj je sistem temeljil na drugačnih vrednotah. Iz tega lahko sklepamo, da so bili takrat učitelji zaradi indoktrinacije izšolani v drugačnem sistemu, ki je domoljubje v slovenskem prostoru dojemal in razlagal drugače. Osamosvojitveni procesi so tako pri njih sprožili zmedenost, zgodovina slovenskega naroda je obrnila novo poglavje. Glede na zanos in dogajanje v času takoj po osamosvojitvi je prevladovalo prepričanje, da smo Slovenci dovolj domoljubni, saj v nasprotnem primeru ne bi imeli svoje države. Z novim potnim listom v roki je veljalo prepričanje, da smo na pravi poti in da se bo tudi šolski sistem uredil kar sam od sebe. V tej podhranjenosti razumevanja in izkazovanja domoljubja bi torej lahko rekli, da je bila največja škoda narejena takoj po osamosvojitvi, ko se je pozabilo na segment domoljubja v procesu izobraževanja. Učitelji namreč v šolah tega »na novo« pridobljenega znanja niso prenašali na učence. Oni so proces osamosvajanja doživljali na lastni koži, zato se jim je vse zdelo samoumevno, a tega ne moremo reči za mlade generacije, ki se takrat še niso zavedale sveta okrog sebe, mnogi pa se še niso niti rodili. Ker so bili prikrajšani za to izkušnjo, potem pa so o dogajanju dobili pomanjkljivo znanje, ga torej tudi ne morejo posredovati naprej. Tudi v šolskih učbenikih je poglavje o samostojni Sloveniji prihranjeno za konec šolskega leta, ko so učenci z mislimi že bili na počitnicah.

Proces vzgoje in izobraževanja v Sloveniji (glej sliko 5.1) je razdeljen v pet osnovnih kategorij, in sicer predšolska vzgoja, osnovnošolsko izobraževanje, srednješolsko izobraževanje, visokošolsko izobraževanje in podiplomsko izobraževanje. Iz te slike lahko razberemo tudi, da je najpomembnejši del izobraževanja osnovnošolsko izobraževanje, saj je obvezno za vse otroke med šestim in petnajstim letom starosti. Poleg tega pa je tudi

predmetnik za vse učence enak (glej sliko 5.2), se pravi da bi morali po uspešno končanem osnovnošolskem izobraževanju vsi učenci imeti približno enako količino znanja. Nekoliko prilagojene predmetnike imajo učenci v osnovnih šolah (v nadaljevanju OŠ) na narodnostno mešanih območjih in na šolah s prilagojenim programom.

Zver (2006, 19) pravi, da »v sprejetih kurikularnih dokumentih slovenskega šolstva, tj. v predmetnikih in učnih načrtih, sta državljanska in domovinska vzgoja zagotovljena na več načinov:«

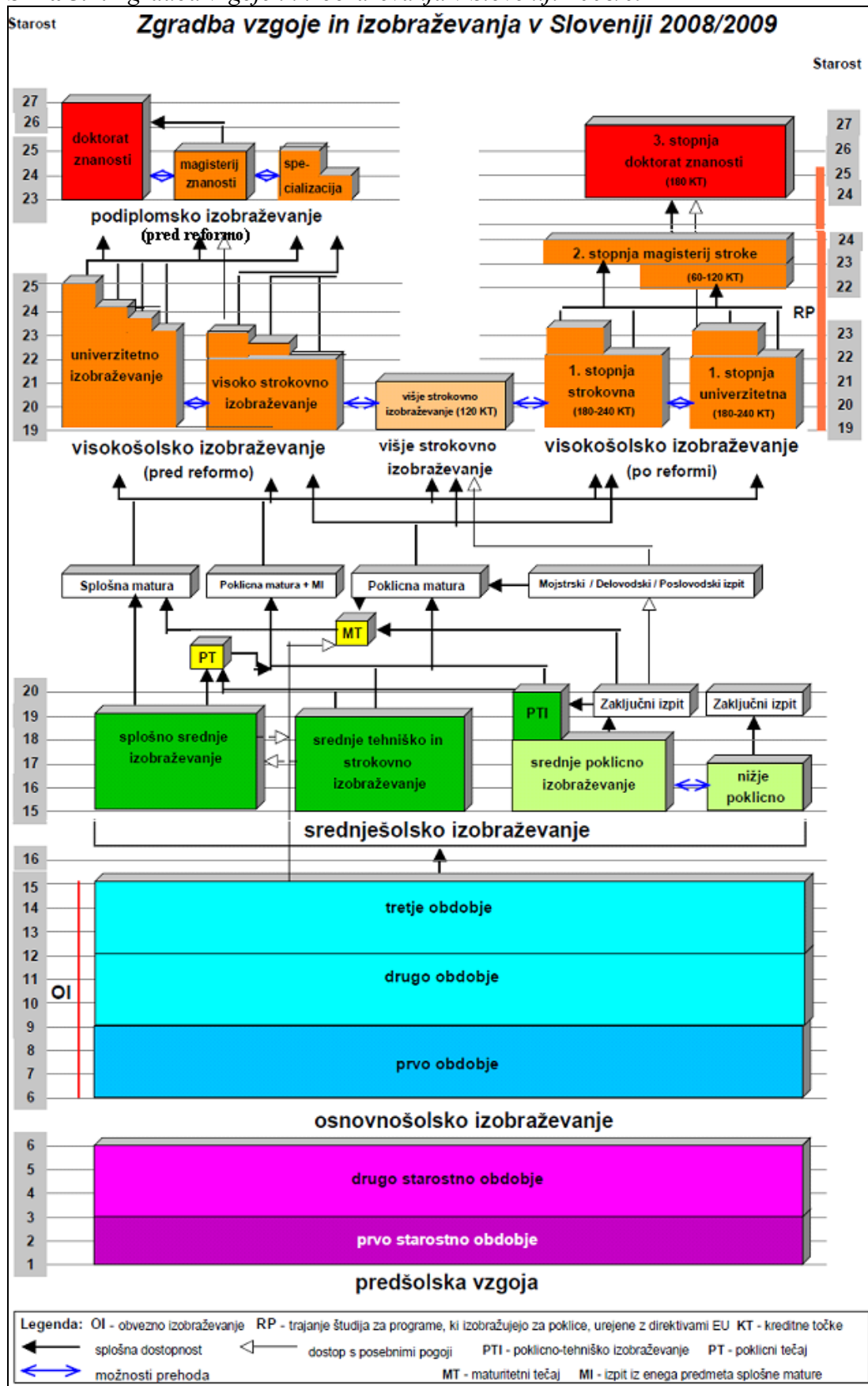
- 1. s posredovanjem t.i. medpredmetnih vsebin pri predmetih, kot so npr. slovenščina, zgodovina, geografija, spoznavanje okolja, družba;*
- 2. z obveznim predmetom državljanska vzgoja in etika v 7. in 8. razredu osnovne šole ter s predmeti sociologija in zgodovina v gimnazijah in srednjih strokovnih šolah ter s predmetom družboslovje v poklicnih šolah;*
- 3. v okviru dnevnih dejavnosti in projektov, ki jih izvajajo šole (Zver 2006, 19).*

Glede na predmetnik v OŠ (glej sliko 5.2) in zapisano zgoraj lahko rečemo, da pride domoljubna tematika najbolj do izraza pri predmetu Državlјanska in domovinska vzgoja ter etika. Kot pravi Zver (2006, 19), se učitelji učencem pri tem predmetu posredujejo »obvezne teme, kot so življenje v skupnosti: narod, država, družina, vzorniki in avtoritete, množična občila in informacije, generacije in kulture, vere in verovanja, krščanstvo. V okviru izbirnih tem pa se učenci seznanijo s temami, kot so odnosi med spoloma, oddaljene kulture in kraji, prosti čas, oblike družabnosti, združena Evropa, terorizem in mir v svetu«. Ta predmet pa bo s 1.9.2013 nadomestil predmet domovinska in državljanska kultura in etika (MIZŠ 2013).

V 9. razredu OŠ imajo učenci na voljo izbirni predmet državljanska kultura, ki mu je namenjenih 32 ur, ukvarjajo pa se s tremi vsebinskimi sklopi:

- z demokracijo, politično ureditvijo in institucijami;
- z otrokovimi in človekovimi pravicami;
- z enakostjo in različnostjo (Zver 2006, 19).

Slika 5.1: Zgradba vzgoje in izobraževanja v Sloveniji 2008/09

Vir: MIZKŠ (2012).

»Splošni cilji pouka državljanske vzgoje so razvoj politične pismenosti, razvoj kritičnega mišljenja in nekaterih stališč in vrednot ter dejavno vključevanje učencev v družbeno življenje. Ti cilji ustrezajo priporočilom o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje specifično pa razvoju socialnih in državljanskih kompetenc, samoiniciativnosti in podjetnosti, učenje učenja in kulture zavesti in izražanja« (MŠŠ 2011).

V predmetniku devetletne OŠ (glej sliko 5.2) je v obveznem programu prikazano kateri predmeti in koliko ur tedensko se morajo izvajati, v zadnjem stolpcu pa je prikazano koliko ur skupaj v celotnem procesu osnovnošolskega izobraževanja je namenjeno določenemu predmetu. Iz tega lahko razberemo, da je v celotnem procesu osnovnošolskega izobraževanja največ ur namenjeno predmetu Slovenščina, ki mu je dodeljenih 1.631,5 ur. Predmet Državljska in domovinska vzgoja ter etika se izvaja le v 7. in 8. razredu OŠ, po eno uro na teden, kar skupaj v celotnem osnovnošolskem procesu nanese 70 ur, s čimer se ta predmet glede obsega števila ur uvršča na zadnje mesto. Zaradi tega je zelo pomembno, da se domoljubna tematika v osnovnih šolah ne uči samo pri določenih predmetih, se pravi, da je treba predmetni pristop razširiti in povezati na medpredmetni pristop, kakor tudi na vsešolski pristop – pri tem gre za vsebine, ki jih lahko posamezne šole oblikujejo v duhu domoljubnih vrednot.

Haček (2008) v končnem poročilu o državljanski in domovinski vzgoji v slovenskem šolstvu ugotavlja, »da so posamezni elementi domovinske vzgoje v večini primerov šolskih predmetov prisotni v omejenem obsegu, kar zmanjšuje vpliv in učinkovitost vključevanja in implementacije tega vsebinskega področja v osnovnošolski kurikulum«. Haček (2008) dodaja še, da »primerjalna analiza vsebine posameznih enot analize osnovnošolskega kurikula kaže na odsotnost celovite strategije vključevanja domovinske vzgoje, ki bi šolam in ostalim vzgojno-izobraževalnim ustanovam omogočila vključevanje tega vsebinskega področja v vsakdanje življenje šole«.

Srednješolsko izobraževanje v RS je razdeljeno na štiri izobraževalne programe: splošno srednje izobraževanje, srednje tehniško in strokovno izobraževanje, srednje poklicno izobraževanje in nižje poklicno izobraževanje (glej sliko 5.2). Pri srednješolskem izobraževanju gre torej za že bolj usmerjeno izobraževanje, kjer se dijaki srečujejo s predmeti, ki jih bodo po končanem srednješolskem izobraževanju rabili pri nadaljnji poklicni ali študijski poti. Tako pri pregledu predmetnikov lahko ugotovimo, da se glede na izobraževalni program tudi predmetniki zelo razlikujejo, skupni so jim le nekateri osnovni predmeti, pa še ti so prilagojeni glede na smer izobraževanja.

Slika 5.2: Predmetnik devetletne osnovne šole

A OBVEZNI PROGRAM										skupaj ur predmeta
predmeti / število ur tedensko	1. r.	2. r.	3. r.	4. r.	5. r.	6. r.	7. r.	8. r.	9. r.	
SLOVENŠČINA	6	7	7	5	5	5	4	3,5	4,5	1.631,5
MATEMATIKA	4	4	5	5	4	4	4	4	4	1.318,0
TUJI JEZIK				2	3	4	4	3	3	656,0
LIKOVNA VZGOJA	2	2	2	2	2	1	1	1	1	487,0
GLASBENA VZGOJA	2	2	2	1,5	1,5	1	1	1	1	452,0
DRUŽBA				2	3					175,0
GEOGRAFIJA						1	2	1,5	2	221,5
ZGODOVINA						1	2	2	2	239,0
DRŽAVLJANSKA IN DOMOVINSKA VZGOJA TER ETIKA							1	1		70,0
SPOZNAVANJE OKOLJA	3	3	3							315,0
FIZIKA								2	2	134,0
KEMIJA								2	2	134,0
BIOLOGIJA								1,5	2	116,5
NARAVOSLOVJE						2	3			175,0
NARAVOSLOVJE IN TEHNIKA				3	3					210,0
TEHNIKA IN TEHNOLOGIJA						2	1	1		140,0
GOSPODINSTVO					1	1,5				87,5
ŠPORTNA VZGOJA	3	3	3	3	3	3	2	2	2	834,0
IZBIRNI PREDMETI *							2/3	2/3	2/3	204/306
<i>skupaj vseh ur</i>										7.600 / 7.702
Število predmetov	6	6	6	8	9	11	12/13/14	14/15/16	12/13/14	
Število ur tedensko	20	21	22	23,5	25,5	25,5	27/28	27,5/28,5	27,5/28,5	
Število tednov pouka	35	35	35	35	35	35	35	35	32	
ODEDELČNA SKUPNOST	0	0	0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	103,5
dnevi dejavnosti / število dni letno										<i>skupaj ur dejavnosti</i>
KULTURNI DNEVI	4	4	4	3	3	3	3	3	3	150,0
NARAVOSLOVNI DNEVI	3	3	3	3	3	3	3	3	3	135,0
TEHNIŠKI DNEVI	3	3	3	4	4	4	4	4	4	165,0
ŠPORTNI DNEVI	5	5	5	5	5	5	5	5	5	225,0
<i>skupaj vseh ur</i>										675,0
<i>Število tednov dejavnosti</i>	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
B RAZŠIRJENI PROGRAM										
INDIVIDUALNA IN SKUPINSKA POMOČ UČENCEM Z UČINIMI TEŽAVAMI	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	
DOPOLNILNI IN DODATNI POUK	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
INTERESNE DEJAVNOSTI	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
PODALJŠANO BIVANJE, JUTRANJE VARSTVO										
ŠOLA V NARAVI										
Minimalno število ur, potrebnih za uresničevanje učnega načrta, je 95 %.										
* Učenec izbere 2 uri pouka izbirnih predmetov tedensko, lahko pa tudi 3 ure, če s tem soglašajo njegovi starši.										

Vir: MŠŠ (2008).

Osnovnošolskemu predmetu Državljska in domovinska vzgoja se tako v srednjih šolah vsebinsko najbolj približa predmet Državljska kultura, ki ga najdemo pri obveznih izbirnih vsebinah v gimnazijah (splošnih in strokovnih), namenjeno pa mu je 15 ur. Vsebinski sklopi predmeta državljanska kultura so: Ustavna ureditev Republike Slovenije; Država;

Posameznik, družba, država; Politični sistemi; Ekonomski sistem Republike Slovenije. Cilji tega predmeta pa so:

- *seznanitev s temeljnimi pojmi s področja političnega, pravnega in ekonomskega sistema Republike Slovenije in navajanje na uporabo le-teh, ob upoštevanju družbene opredeljenosti, nastanka, razvoja in aktualne vsebine;*
- *širitev znanja in usposabljanje za kritično analizo sodobne slovenske družbe; razvijanje miselnih in izraznih sposobnosti, uporaba pojmov, kategorij, sintetiziranje idej;*
- *razvijanje stališč in obnašanj, ki so primerna za vključevanje v družbo, vzpodbujanje vrednot demokratične politične kulture: vzpodbujanje individualnosti, kritičnosti, tolerance, ob razvijanju kulture dialoga in sposobnosti argumentiranja;*
- *razvijanje zavesti o civilizacijskih, družbenih in drugih problemih in ob tem razvijanje zmožnosti samostojnega presojanja (MIZKŠ 2012b).*

»Vendar pa se domoljubne vsebine ne izvajajo zgolj znotraj enega izbirnega predmeta. Poleg predmetnega pristopa k domoljubnim vsebinam obstaja še medpredmetni pristop in vsešolski pristop« (Haček 2008). Medpredmetni pristop k domoljubnim vsebinam se obravnava v nekaterih predmetih, pri izbirnih vsebinah, kulturno-umetniških vsebinah, športnih dnevih, vsebinah s projektnim delom, medpredmetnih vsebinah z ekskurzijo ter športnih taborih in šoli v naravi. K vsešolskemu vsebinskemu pristopu pa štejemo pristop, ki ni odvisen od posameznega učitelja, ampak je to pristop izdelan na ravni celotne šole, zajema pa tudi elemente kulturnih dni, javnih obeležij državnih praznikov, terenskih obiskov državnih znamenitosti, spodbujanje domoljubnega duha in splošen zgled v odnosu do domovinskih tem (Haček 2008).

»Tako predmeta Državljska kultura, ki bi moral zajemati tudi obsežen del domoljubja, ne gre jemati za imperativni predmet o domovinski edukaciji kot je to sprva mogoče domnevati« (Haček 2008). Izrednega pomena so lahko tudi vsešolske vsebine, ki jih lahko posamezne šole oblikujejo v duhu domoljubnih vrednot.

Tako lahko predlagane vsebine, kot so praznovanje kulturnih in nacionalnih praznikov, recitali, šolske predstave, krožki, taborniki, raziskovalne naloge, sodelovanje v društvih, šolski krožki in druge spretnosti in znanja, ki jih je posamezen učenec v določenemu fondu ur obvezan opraviti, umesti v okvir domoljubnih vsebin. Sem spada obiskovanje kulturnih in naravnih znamenitosti

Slovenije, obeleževanje državnih praznikov z aktivnostmi z domoljubnimi elementi, oblikovanje krožkov, ki po vsebini vključujejo domoljubne elemente, razpisovanje raziskovalnih nalog na tematiko domoljubja, razobešanje slovenske zastave v šoli, predvajanje državne himne ob praznovanjih in tako naprej (Haček 2008).

Kot še ugotavlja Haček (2008), zajema vsešolski pristop pri podajanju domoljubnih vsebin izredno širok spekter delovanja in dogajanja znotraj šole. »Izobešanje državnih simbolov (zastave, grba), petje himne ob raznih druženjih in proslavah, dosledno praznovanje vseh državnih in kulturnih praznikov, vedenje učiteljev in poudarjanje narodovih dosežkov ob vsaki priliki, obiskovanje naravnih, kot tudi drugih državnih znamenitosti ter ostale domoljubne dejavnosti« (Haček 2008). Pri tem pa se postavlja vprašanje, kako vsešolski in medpredmetni pristop deluje v praksi – to je namreč odvisno od samih izvajalcev, ki pa ponavadi nimajo za to potrebnega znanja ali volje. Zato bi bilo potrebno razmišljati tudi v smeri, da bi bile domoljubne vsebine bolj zastopane v sklopu obveznih vsebin. Haček (2008) še dodaja, da »vsešolski pristop tako ostaja neizkoriščen potencial, ki bi ga bilo s posebno strategijo potrebno bolje uporabiti«.

Premik v tej smeri se je zgodil leta 2008, ko je začel veljati odlok, po katerem morajo imeti vsi vzgojno-izobraževalni zavodi stalno izobešeno slovensko zastavo. Od septembra 2012 pa morajo na osnovnih šolah obvezno organizirati tri proslave z domoljubno vsebino. Prva proslava mora biti organizirana pred dnevom samostojnosti in enotnosti, druga pred slovenskim kulturnim praznikom in tretja pred dnevom državnosti (MIZŠ 2012).

5.1.1 Elementi domoljubja v slovenskem visokošolskem sistemu

V Sloveniji visokošolsko izobraževanje ureja Zakon o visokem šolstvu (v nadaljevanju ZVis), na sliki 5.1 pa je prikazana zgradba visokošolskega izobraževanja pred in po bolonjski reformi. Sam študij poteka na javnih visokošolskih zavodih, to je univerzah, ki jih sestavljajo različne fakultete, umetniške akademije in visoke strokovne šole ter samostojni visokošolski zavodi (zasebne fakultete in visoke strokovne šole). »Državne univerze in državne visoke šole so avtonomne, kar visokošolskim zavodom zagotavlja predvsem svobodo raziskovanja, umetniškega ustvarjanja in posredovanja znanja ter samostojno urejanje notranje organizacije in drugo« (ŠOUM 2007).

Na sliki 5.1 vidimo, da je visokošolsko izobraževanje v Sloveniji samo nadaljevanje šolanja glede na želje in sposobnosti posameznika za poznejše poklicno življenje. Izobraževanje na visokošolskih zavodih je tako v konceptu zastavljeno kot poglobljeno pridobivanje znanja na določenem področju, v želji po pridobitvi čim več strokovnega znanja na določenem področju študija. Zaradi tega znotraj formalnega izobraževalnega procesa ni veliko prostora in časa za dodatno učenje domoljubnih vsebin, poleg tega pa je zanje na tej točki izobraževanja že prepozno. Študentom bi namreč morali privzgojiti domoljubje že v času osnovnošolskega izobraževanja, z nadgradnjo v srednjih šolah. Dodatno in poglobljeno pridobivanje znanja in domoljubnih vrednot v času študija tako ostane v neformalnih oblikah izobraževanja – v okviru društev, razne delavnice, okrogle mize, TV in radijske oddaje, internet,...

Kakšno znanje in vrednote so si pridobili študenti v procesu izobraževanja, je zelo pomembno predvsem za poznejše obdobje, ko se bodo zaposlili, ko bodo kot visoko izobraženi ljudje vodili in predstavljali našo družbo tako doma kot tudi v tujini. Z vstopom v EU kot država nismo pridobili samo novih pravic, ampak tudi dolžnosti. Tako ni vseeno, kdo so ljudje, ki nas zastopajo v domovini, kaj šele v tujini. Ljudje, ki predstavljajo in zastopajo Slovenijo na tujem, morajo vsekakor imeti dobršno mero znanja o svoji domovini, prav tako jim ne bi smele biti tuje domoljubne vrednote. Kot ugotavljajo številni avtorji, je za uspeh na tujem zelo pomembna domovinska samozavest, te pa ne more biti brez poznavanja zgodovine svojega naroda in domoljubnih vrednot.

Kot primer vzemimo FDV, katere študenti po končanem študiju pogosto zasedejo številne pomembne vodilne družbene funkcije. Težko si predstavljamo, da bi se študenti politologije (na smereh: Mednarodni odnosi, Evropske študije, Študije politike in države, Analiza politik in javna uprava, Obramboslovje), sociologije (na smereh: Družboslovna informatika, Kadrovski menedžment, Analitska sociologija), komunikologije (na smereh: Novinarstvo, Medijske in komunikacijske študije, Tržno komuniciranje in odnosi z javnostmi) in kulturologije po končanem študiju zaposlili na pomembnih družbeno-vodilnih funkcijah, o nastanku slovenske države in njenem delovanju pa nebi vedeli kaj dosti. Državi in njenim prebivalcem bi moralo biti v interesu, da bi jih doma in v tujini predstavljali in se za njihove interese zavzemali ljudje, ki jim domoljubne vrednote niso tuje, ki poznajo Slovenijo v vseh njenih pogledih – tako njene pozitivne kot negativne lastnosti.

Na FDV se v študijskem letu 2012/13 izvaja 499 predmetov, od tega 383 na dodiplomskem in 116 predmetov na podiplomskem študiju. Na spletnih straneh FDV (2013) sem pri teh predmetih pregledal namen in cilje ter vsebino posameznih predmetov. Namen je bil ugotoviti

ali se pri teh predmetih študentom podajajo teme povezane z domoljubjem. Tako sem po pregledu predmetnika ugotovil, da velika večina predmetov obravnavane tematike ne omenja. Izpostavil bi le nekaj predmetov, in sicer: Vojaška zgodovina (ki med drugim obravnava tudi spopad v Sloveniji 1991), Vojaška zgodovina Slovenije in Slovencev (tu »študenti spoznajo vojaško zgodovino današnjega državnega ozemlja, naroda v večnacionalnih državah in lastne države (naroda) primerjalno z vplivi in tokovi splošnega vojaškega razvoja v nacionalni vojaški zgodovini« (FDV 2013)), Vojaška praksa I (vsebina vojaškega usposabljanja je tudi državljanska vzgoja), Zgodovina socialne in politične misli na Slovenskem (pri tem predmetu so zaključna poglavja namenjena Demosu in razvoju politične misli v samostojni Sloveniji), Zgodovina slovenske kulture (študente seznanjajo s kulturno podobo okolice, katere del so, ne kot nekaj od nekdanjega samoumevnega, temveč kot posledico v različnih obdobjih različno, intenzivnega kulturnega razvoja, seznanjajo pa jih tudi z ustanovami, v katerih se hrani kulturna dediščina (arhivi, muzeji, knjižnice)), izpostavil pa bi še predmet Mednarodno varstvo manjšin (problematizira tudi razvoj slovenskih narodnostnih manjšin v sosednjih državah) (FDV 2013). Od teh se prvi trije izvajajo na programu Politologija – obramboslovje, četrti na programu Analitska politologija, peti na programu Kulturologija in šesti na programu Mednarodni odnosi. Vidimo torej, da se domoljubne vsebine študentom podajajo v zelo majhni meri, pa še to samo na nekaterih smereh.

Svoj delež pri vzgajanju domoljubnih vrednot med študenti pa imajo lahko tudi neformalne oblike izobraževanja. Na FDV imajo pri tem veliko vlogo številna študentska društva, med katerimi sta tudi društvo Polituss in Društvo študentov obramboslovja Slovenije (v nadaljevanju DŠOS). Omenjeni društvi organizirata številne dogodke, s katerimi si društvo Polituss »prizadeva za razvoj in širitev polja politične teorije ter vzpodbujanje in soustvarjanje kritične misli v javni sferi. Smoter in temeljno poslanstvo društva je sooblikovanje ustvarjalnega prostora, ki bo študentom omogočil zavzemanje aktivne vloge v družbi« (Polituss 2010), vizija DŠOS (2011) pa je »aktivni prispevek k razvoju znanosti z lastnimi raziskovalni projekti, izobraževalna dejavnost, nudenje zaposlitvenih možnosti, zmanjšanje študentske apatičnosti in poziv k aktivni udeležbi pri projektih, razvoj državljanske in varnostne kulture...«. Glede na zapisano lahko rečemo, da si obe društvi med drugim prizadevata za aktivno državljanstvo, kar je ena izmed domoljubnih vrednot. Ker pa si študentska društva, med katerimi sta tudi Polituss in DŠOS, sama izbirajo vsebino in sodelavce pri izvedbi svojih projektov, je lahko politična nepristranskost postavljena pod

vprašaj – vemo namreč, da si različne politične skupine domoljubje razlagajo po svoje, kar ima lahko za posledico zmedo pri njegovem razumevanju.

5.2 »Patriotismus« v nemškem šolskem sistemu

Kot vsak šolski sistem, ima tudi nemški določene specifike mimo katerih ob proučevanju nemškega šolskega sistema ne moremo. Nemčijo sestavlja 16 zveznih dežel, in vsaka od teh je tudi na področju šolstva do neke mere avtonomna – to pomeni, da lahko zvezna oblast odloča o vsebini in obsegu učnih načrtov. Ker pa odstopanja za namen mojega raziskovanja niso prevelika, bom v nadaljevanju nemški šolski sistem obravnaval kot eno celoto, kjer pa bo odstopanje veliko, bom to posebej izpostavil.

V nemški družbi se še vedno ubadajo z občutkom krivde za II. svetovno vojno, zaradi česar je pri njih še zmeraj neprimerno govoriti o kakšnih domoljubnih čustvih in o ljubezni do svoje domovine. Tako je tudi nekdanji nemški zvezni predsednik Gustav Heinemann²⁰ o ljubezni do svoje domovine Nemčije nekoč dejal: »Ah kaj, ne ljubim države, jaz ljubim svojo ženo; konec!« (Schulte von Drach 2012). Vendar pa se s časom in z dogodki, kot je bila recimo organizacija svetovnega nogometnega prvenstva leta 2006 v Nemčiji, stvari premikajo na bolje. Od leta 2006 naprej se je namreč tudi javno začelo govoriti o zdravem patriotizmu, s pomočjo katerega bi nemška družba lažje zaživela skupno prihodnost. Vse to pa ima potem vpliv tudi na šolski sistem, natančneje na vzgojo mladih v odgovorne in aktivne državljane.

Za nemške politike je domoljubje še vedno tabu tema, sploh zaradi občasnih incidentov, v katere se zapletajo tudi nekateri člani stranke NPD. Vendar pa jim s pomočjo športa uspeva, da se tudi o tej temi vedno več govori, predvsem o nujnosti vzgoje mladih ljudi. Ko je govora o državljanski vzgoji, se morajo še vedno boriti proti negativni podobi, ki jo je pustil pečat zgodovine. Tako bitka za več državljanske vzgoje v izobraževalnem procesu še vedno poteka. Razlogov za to je več, eden izmed njih je gotovo tudi ta, da se dosedanja državljanska vzgoja ni vodila in izvajala ustrezno. Na vprašanje »Zakaj državljanska vzgoja?« je namreč treba odgovoriti s prepričljivo filozofijo izobraževanja. Treba je dati jasna stališča o tem, kaj je predmet vsebine in zakaj je to koristno, kaj je bistvo tega izobraževanja, kakšne standarde se mora pri tem upoštevati (pristojnosti in učni načrti) in zagotoviti primeren nadzor (Henkenborg 2004).

²⁰ Gustav Heinemann je bil po II. svetovni vojni v letih 1969-1974 tretji predsednik ZRN.

Na eni izmed debat na temo domoljubja je bilo govora tudi o učenju himne v osnovnih šolah. Tudi to razpravo je sprožil nogomet, saj jih je na preteklem EP leta 2012 njihova reprezentanca negativno presenetila. Pred začetkom tekme so jo namreč peli le redki posamezniki, ostali so bili tiho in so nemo zrl predse. To je v javnosti naletelo na burne odzive in mnogi so se spraševali ali se v šolah ne naučijo državne himne. Zgodovinar Paul Nolte je takrat dejal, da sta dve diktaturi simbole in domoljubne občutke zlorabili do te mere, da gre veliko Nemcem himna še zmeraj težko z jezika. Serkan Tören, (nemški) evropski poslanec turškega porekla pa je povedal, da je ponosen, da Nemško reprezentanco predstavlja veliko odličnih igralcev s priseljenskim ozadjem, ga je pa sram, da ne pojejo himne. »Özil & Co bi morali biti hvaležni, da jim je naša država omogočila, da so lahko s svojo pridnostjo in trdim delom postali uspešni« (Tören v Bild 2012). Odločitev o tem, ali bodo na šolah učili državno himno, sprejema vsaka zvezna dežela zase – primer: v zveznih deželah Bayern in Bremen je učenje himne del učnega načrta, med tem ko je v Berlinu ta odločitev v rokah posameznega učitelja (Bild 2012).

Müller-Hofstede (2009) na spletni strani werkstatt.bpb.de²¹ piše, da demografske spremembe, ki so najbolj izrazite v velikih mestnih območjih kot so Berlin, Stuttgart in podobno, postavljajo pred državljansko vzgojo nove izzive:

- na kakšen način izobraževati mlade ljudi s priseljenskim ozadjem in jih spodbujati k državljanskim temam in družbeni participaciji?
- kako tej ciljni skupini posredovati potrebne demokratične vrednote, da bi v družbi, v kateri odraščajo, začutili svoj del družbene odgovornosti?

Med strukturami in pristojnostmi institucij je v preteklosti nastala velika vrzel, zato je treba razvijati nove oblike izobraževanja, s katerimi bi dosegli tudi tiste mlade ljudi, ki jih je s klasičnimi oblikami državljanske vzgoje zelo težko pritegniti. Tako med drugimi izvajajo tudi projekt »Dialog macht Schule«, ki bi lahko pripomogel k odpravi te vrzeli. Projekt so začeli izvajati leta 2009 na izbranih šolah v Berlin-Neuköllnu in Stuttgartu, ponuja pa novo obliko sodelovanja, gre za t.i. »dialog skupine« - trenutno sodeluje 20 skupin z več kot 300 učenkami in učenci, večinoma iz priseljenskih družin. Skupine se srečujejo vsak teden, pri tem pa

²¹ werkstatt.bpb.de – Projekt Digitalno izobraževanje v praksi je (spletna) delavnica, ki poteka v sodelovanju z Zvezno agencijo za državljansko vzgojo. Tema je sodobno poučevanje polpretekle in sodobne zgodovine in politike v nemških šolah, kakor tudi neformalno izobraževanje v luči izzivov, ki jih prinašata migracija in digitalizacija.

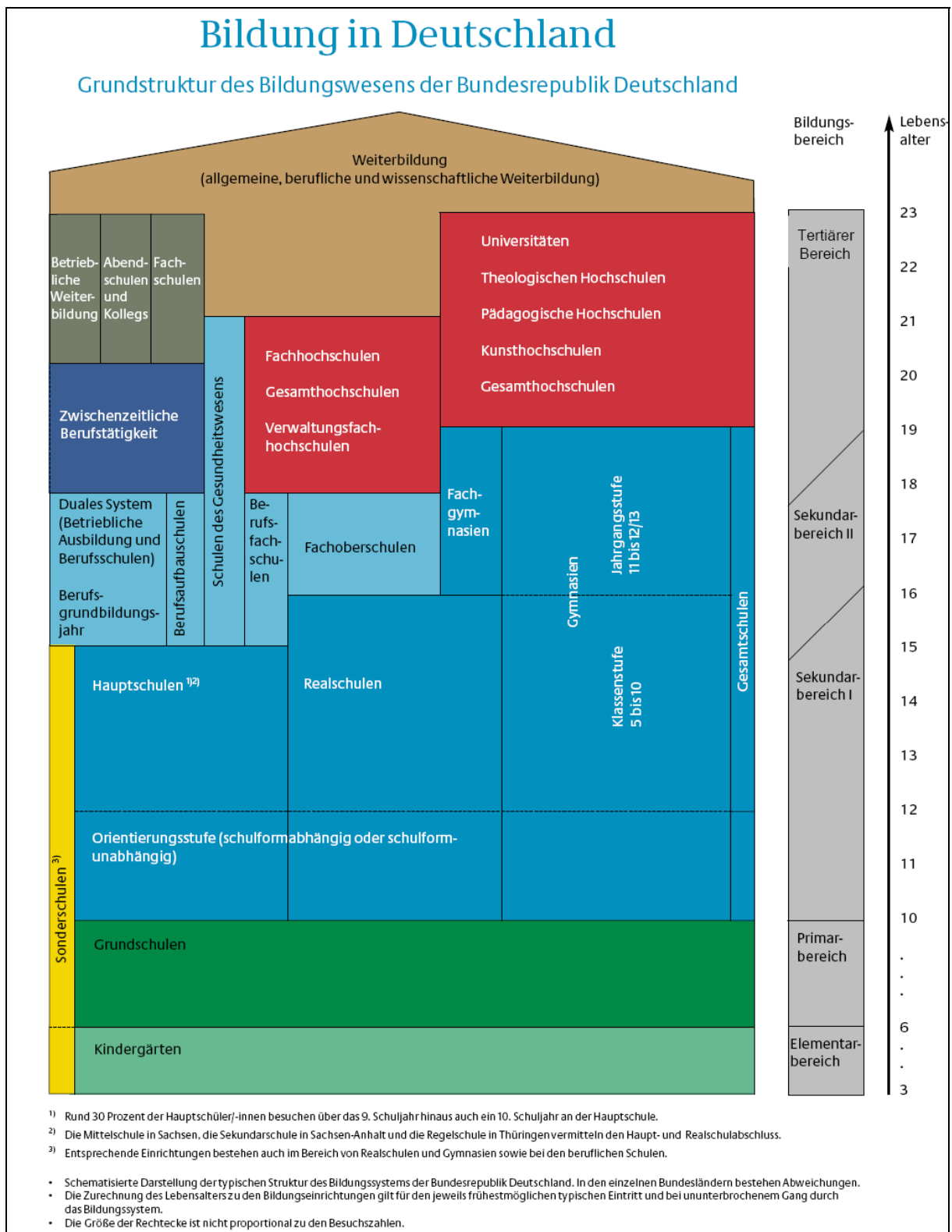
udeleženci sodelujejo prostovoljno ali kot del izobraževalne politike. S tem projektom tako dosežejo tudi tiste skupine mladih, ki so bili prej na področju izobraževanja iz kakršnega koli razloga prikrajšani – za sodelovanje pri tem projektu namreč ni pomembno, če so mladi v svojem izobraževalnem procesu uspešni ali ne (Müller-Hofstede 2009).

Na sliki 5.3 imamo prikazan izobraževalni sistem v Nemčiji, ki pa lahko med posameznimi zveznimi deželami v manjši meri odstopa. Tudi pri njih je izobraževalni sistem razdeljen v pet osnovnih kategorij, in sicer predšolska vzgoja, osnovnošolsko izobraževanje, srednješolsko izobraževanje, visokošolsko izobraževanje in podiplomsko izobraževanje. S tem, da imajo osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje zastavljeno drugače, kot je to urejeno v Sloveniji. Pri njih traja prvi del osnovnošolskega izobraževanja štiri leta, do otrokovega 10. leta starosti. Potem se prične naslednja stopnja izobraževanja, ki je razdeljena na dva oziroma na tri dele. Prvi del je sestavljen iz dveh delov, kjer v prvem delu vsi učenci dve leti obiskujejo t. i. »Orientierungsstufe«, na podlagi česar potem starši skupaj z učitelji izberejo nadaljnjo smer za svojega otroka. Odvisno od smeri potem srednješolsko šolanje traja do 18. ali 19. leta starosti, potem pa sledi visokošolsko izobraževanje.

V Nemčiji številni avtorji ugotavljajo, da je za otroke in družbo najbolje, če se državljanska vzgoja začne čim prej. Otroci se namreč že zgodaj začnejo spraševati o svetu okrog sebe, kar jih ob pomanjkanju državljanske vzgoje pozneje lahko pripelje v različne oblike ekstremizma. Zato je treba otrokom zagotoviti čim prejšnji začetek učenja državljanske vzgoje - skozi igro, na otrokom prijazen način. Za ta namen so v Nemčiji pripravili tudi več didaktičnih pripomočkov, s pomočjo katerih otroci med igro osvajajo znanja o svoji domovini.

Državljanstva vzgoja je ena ključnih sestavin na poti do aktivnega državljanstva. Samo tisti, ki ima potrebno znanje, lahko pomaga pri političnem napredku svoje lastne države. Tako je v Nemčiji državljanska vzgoja zgrajena na temeljih demokracije, strpnosti, aktivnega državljanstva in sposobnosti kritičnega razmišljanja (Dreyer 2013). Že leta 1952 so ustanovili Zvezno agencijo za državljansko vzgojo (v nemščini Bundeszentrale für politische Bildung, v nadaljevanju BPB), katere naloga je tudi krepitev demokratične zavesti in spodbujanje politične participacije. BPB med drugim sodeluje tudi pri pripravi vsebine za šolski učni predmet državljanska vzgoja, daje pripombe in priporočila pri njegovi izvedbi, za učence pa tudi sama izvaja projekte na temo državljanska vzgoja.

Slika 5.3: Zgradba izobraževanja v Nemčiji

Vir: Blumrich (2012).

V Nemčiji so v preteklosti dolga leta odklanjali učenje državljanske/politične vzgoje na osnovnih šolah, razen v reformnih časih 70. let prejšnjega stoletja. Za to obstajajo različni

razlogi. Didaktični koncepti poučevanja so do 90. let prejšnjega stoletja temeljili na stopenjskih in teoretičnih razvojnih modelih, zaradi katerih so otroci imeli le malo prostora za abstraktno razmišljanje, ki pa je za učenje o državljanstvu potrebno. Ob tem pa so strokovnjaki trdili, da eksplicitno ukvarjanje otrok z državljanskimi temami lahko vodi do čustvenih in kognitivnih problemov. Glede na argumente današnje razvojne psihologije so tovrstne izjave nato ovrgli. Dejstvo, da je za državljansko vzgojo v osnovni šoli prehitro, so ovrgle različne študije. Nekateri avtorji tako ugotavljajo, da so spremembe v seznanjanju z različnimi koncepti pri otrocih možne, tudi če se o tem učijo le kratek čas. Devetletniki so nato v testu pokazali znanje, ki je sicer pričakovano pri otrocih pri 13. ali 14. letih. Splošna dejavnost naših možganov v je povezana predvsem z dejavnostjo procesnega dela možganov in sposobnosti pogovora o neki stvari ter starostjo posameznega otroka. Tudi študije nekaterih avtorjev dokazujejo, da se lahko zmožnosti naših možganov v določeni meri bolj razvijajo ob znatni podpori drugih oseb. Že osvojeno znanje za določeno področje, izboljšuje dejavnost in zmogljivost možganov, in otrokom omogoča, da v določenih poročilih (TV ali časopisi) prepoznajo pomembne informacije in si tako ustvarijo lastno mnenje ali odkrijejo neko novo dejstvo (Richter 2007).

Za poučevanje državljanske vzgoje v osnovnih šolah obstajajo še druge ovire. To so lahko učitelji določenih predmetov (ali učitelji razrednega pouka), ki so premalo izobraženi na področju domovinske vzgoje. Večina se namreč ni nikoli naučila, kako prepoznati elemente patriotizma v določenih temah in jih znati otrokom razložiti glede na njihovo stopnjo razvoja in dojemanja državljanstva. V aktualnih učbenikih pa le redko najdemo dobro in že preizkušeno gradivo za vzgojo domoljubja. Za osnovne šole primanjkuje dobrega učnega gradiva, veliko didaktičnih pristopov k učenju državljanske vzgoje pa je glede na vidik, kako podati to snov, nezadovoljivih in nesprejemljivih. Mnogim učiteljem se zdi državljanska vzgoja še zmeraj konfliktna ali pretežka tema, zato nimajo niti prave volje, da bi o tem poučevali otroke. To pa vsekakor ni le nemški fenomen, saj veliko učiteljev v drugih državah še vedno podcenjuje zmožnosti svojih osnovnošolcev in na tovrstne teme gleda negativno. In ravno to ne-tematiziranje konfliktov in tovrstnih tem zavira socialen razvoj otrok (Richter 2007).

Kljub vsem pomanjkljivostim, s katerimi se v Nemčiji soočajo pri poučevanju državljanske vzgoje, pa bi lahko rekli, da se je »sodobna« državljanska vzgoja začela s padcem nacistične diktature 1945. To pa zato, ker so se takrat zavezniške sile strinjale, da iz nemškega izobraževalnega sistema izločijo rasistične in militaristične ideje ter uvedejo učenje

demokratičnih vrednot. Tako so morale vse šole dati večji poudarek na izobraževanju za državljansko odgovornost in demokratični način življenja. Predvsem Američani so si prizadevali za prevzgojo nemškega naroda. Nemci so to sprejeli z veliko mero previdnosti, saj so imeli občutek, da želijo Američani spreobrniti njihovo civilizirano družbo. Vendar pa se je treba za uvedbo državljanske vzgoje kot šolskega predmeta zahvaliti prav Američanom. Z uvedbo državljanske vzgoje kot šolskega predmeta pa je svoj monopol na tem področju izgubil predmet zgodovina (Detjen 2007).

Državlјanska vzgoja v ZRN se je uradno začela s sklepom o načelih državljanske vzgoje, ki so ga sprejeli 15. junija 1950 na Stalni konferenci ministrov (KMK). Ta resolucija v ključnih odlomkih med drugim določa:

1. Državlјanska vzgoja si na osnovi poznavanja dejstev prizadeva obuditi željo po političnem mišljenju in delovanju. V mladosti je treba državljansko zavest utrditi, saj je politično vedenje del intelektualne in moralne države vsakega posameznika.
2. V ten smislu predstavlja državljanska vzgoja načelo, ki se mora upoštevati pri vseh šolskih predmetih in na vseh šolah. Vsak učni predmet in vsaka šola mora v svoji vsebini in zmožnostih doprinesiti svoj del k državljanski vzgoji. Posebno odgovornost med predmeti pa je treba nameniti zgodovini, ki mora združiti zgodovinsko mišljenje in vrednote z razumevanjem sedanjosti.
3. Državlјanska vzgoja zahteva poznavanje osnovnih dejstev, oblike in kontekste družbenega, političnega in javnega življenja. Priporočljivo je, da se pridobljeno znanje in gradivo za razpravo nanaša na aktualna družbena vprašanja, kjer to ni mogoče, pa je treba ta vprašanja zagotoviti zlasti pri drugih predmetih od 7. šolskega leta naprej. Poimenovanje teh predmetov ni posebej določeno (družboslovje, državljanska vzgoja, sodobna družba, politika) (Detjen 2007).

V nemškem šolskem sistemu je državljanska vzgoja obvezna za vse vrste šol, vzporedno s tem pa obstaja tudi obšolsko učenje državljanske vzgoje, ki v veliki meri temelji na prostovoljnem sodelovanju, saj jih vodijo različne vladne in nevladne organizacije. Državlјanska vzgoja v šolskem sistemu nima točno določenega enotnega imena, saj so se zvezne dežele odločile za zelo različna poimenovanja. Tako najdemo izraze državlјanska vzgoja, družboslovje, politika, svetovna politika, državlјanska vzgoja in družbene vede in politična vzgoja. Pogosto se ti predmeti izvajajo v kombinaciji z drugimi, kot so npr.

zgodovina, geografija in ekonomija. Vendar pa državljanska vzgoja poteka tudi pri drugih predmetih, ko se obravnava kakšne državljanske teme – pri njih je sprejeta državljanska vzgoja kot učno načelo. Poleg prej omenjenih predmetov zgodovina, geografija in ekonomija, se državljanska vzgoja lepo ujema tudi z nemščino, religijo, glasbo in tujimi jeziki (Detjen 2007).

Cilj nemške državljanske vzgoje je spodbujati državljansko/politično odgovornost, ki izvira iz dveh temeljev demokratične družbe. Kot prvo je treba izpostaviti odprto družbo, kar pomeni raznolikost mnenj, množico različnih političnih konceptov in svetovnih nazorov. Kot drugo pa demokracija državljanom omogoča različne možnosti sodelovanja v družbenih/političnih procesih pa tudi nadzor vlade, ki se kaže skozi volitve. Vendar pa tudi demokracija od državljanov zahteva celo vrsto spretnosti: sposobnost, da v množici stališč kritično pretehtajo in sprejemajo pomembne odločitve; da so sposobni sprejemati racionalne dogovore s tistimi, ki ne delijo njihovega mnenja ter da so sposobni in pripravljeni za politično udejstvovanje (Detjen 2007).

Eden izmed ciljev državljanske vzgoje je tudi politična odgovornost, ki se kaže v politični presoji. To pomeni sposobnost ocene političnih razmer, dejanj političnih akterjev ob osnovnih ukrepih, ter možnih posledic. Ključni del politične odgovornosti pa je sposobnost političnega delovanja. Gre za sposobnost političnega delovanja, ki se kaže v organizacijskih in retoričnih sposobnostih: oblikovanje idej in konceptov, razvijanje projektnih načrtov, organizacija dogodkov, vodenje sestankov, umirjanje političnih razprav, nagovor občinstva, javni politični nastopi ter organizacija in mobilizacija spremljevalcev. In ta politična zrelost zahteva trdno bazo znanja, ki jo morajo zagotavljati učni načrti skozi številne učne predmete. Struktura same vsebine državljanske vzgoje je tako razdeljena na šest tematskih področij: 1. Socialne strukture in socialne spremembe v Nemčiji; 2. Politični sistem v ZRN (ustavni red in politični proces); 3. Mednarodna politika in globalne strukture; 4. Gospodarski sistem, gospodarska politika in globalno gospodarstvo; 5. Zakonodaja in pravni red (Detjen 2007).

V okvirnem učnem načrtu za državljansko vzgojo v osnovnih šolah zveznih dežel Brandenburg in Berlin (Der Rahmenlehrplan 2004) piše tudi, da se državljanska vzgoja izvaja kot vsešolski pristop. Na ta način skrbijo za otrokovo osebno rast in razvoj, jih učijo samostojnosti in sodelovanja, jih vodijo in učijo odgovornosti skozi celoten proces izobraževanja. Da je treba v tem procesu v prihodnje zagotoviti še več »domoljubnih tem« se strinjajo tudi številni avtorji, saj so ugotovili, da to področje mlade zanima. Za to pa je najprej treba ustrezno izobraziti učitelje.

5.2.1 »Patriotismus« v nemškem visokošolskem sistemu

V Zvezni republiki Nemčiji visoko šolstvo ureja *Hochschulrahmengesetz*, oziroma v prevodu Zakon o visokem šolstvu (v nadaljevanju HRG). S tem zakonom je urejeno razmerje zvezne in deželne vlade v odnosu do visokega šolstva. Tako so za visoko šolstvo pristojne deželne vlade, le v izjemnih primerih pa ima zvezna vlada v skladu z zakonom pravico, da sprejme tudi podrobnejše predpise. Naloga visokošolskih zavodov je skozi poučevanje in študij pripraviti študente za poklicne dejavnosti in jim dati čim več potrebnega tehničnega znanja. Njihove spretnosti in metode pa razvijati v smeri, da bodo odgovorni ter da bodo s svojim znanstvenim in umetniškim delom sposobni prispevati k liberalni, demokratični in socialni pravni državi (HRG 2007).

Avtonomija v visokem šolstvu je tista, ki zagotavlja svobodo raziskovanja in posredovanja znanja. Zato v Nemčiji niso sprejeli splošnega dokumenta, ki bi v visokem šolstvu zapovedoval učenje domoljubnih vsebin. Torej je posredovanje te tematike odvisno od vsake posamezne univerze in fakultete, še bolj pa od posameznih predavateljev. Je pa res, da se je dobra praksa iz osnovnega šolstva prenesla tudi na visokošolsko stopnjo in se poleg formalnega izobraževanja tej tematiki posveča veliko časa v ostalih oblikah neformalnega izobraževanja.

Predvsem na družboslovnih fakultetah ob raznih družbeno-političnih dogodkih organizirajo razne delavnice, okrogle mize, predavanja, ekskurzije ali druge vrste dogodkov. Na ta način posebej obeležijo aktualne dogodke, ki jim potem še dolgo ostanejo v spominu. Izpostavil bi predvsem dva taka dogodka, ki sta zaznamovala dogajanje na Univerzi Viadrina: 20. obletnico ponovno združene Nemčije in EP v nogometu leta 2012. Ob 20. obletnici so pripravili številne dogodke, kjer so bile predstavljene zgodovinske okoliščine, ki so privedle do delitve in ponovne združitve, govorili so o političnih spremembah v minulih 20 letih ter razpravljali o prihodnosti. Pestro je bilo tudi dogajanje ob EP v nogometu leta 2012, ko so pripravili številne delavnice, na katerih so govorili o političnih razsežnostih tega prvenstva, v okviru raziskovalnih projektov so organizirali tudi ogled nekaterih tekem v živo; ko so bile na sporedu tekme reprezentance pa so organizirali skupinski ogled teh tekem na platnu v največji predavalnici na fakulteti. Pomembni dogodki pustijo pečat na celotni družbi in vplivajo na vzdušje v celotni državi. Študenti Univerze Viadrina se tega dobro zavedajo in pravijo, da ob takih dogodkih pri njih ni nikoli dolgčas. V okviru študentskih društev namreč dobro sodelujejo z univerzo, zato vlada na fakulteti prijetna akademska klima.

Na visokošolski ravni izobraževanja je preko različnih prostovoljnih mladinskih organizacij med domoljubnimi temami največji poudarek na politični socializaciji. Pristojne službe mlade spodbujajo k vključevanju v tovrstne organizacije, prav tako pa jim tudi pomagajo pri usklajevanju in oblikovanju politik. Za politično socializacijo so pristojne Zvezna agencija in deželne izpostave za državljansko vzgojo. Pri tem je treba omeniti tudi, da je za nemško zvezno vojsko (Bundeswehr) državljanska vzgoja obvezna, ostalim so za to na voljo brezplačne izobraževalne ustanove. Pri tem imajo pomembno vlogo cerkve in sindikati, še posebej pa strankarske ustanove. Zakon o političnih strankah namreč strankam nalaga, da morajo spodbujati in poglobljati politično izobraževanje ter spodbujati aktivno udeležbo državljanov v političnem življenju. Zapisano je tudi, da je prevoz od klubov do lokacije dogodkov za tovrstne udeležence brezplačen (Detjen 2007).

Predvsem na vzhodnem delu Nemčije je opazen porast neonacizma, kar ima za posledico večjo angažiranost prej omenjenih organizacij. Organiziranih je veliko predavanj in izobraževanj na perečo problematiko, prav tako se organizira številne protinacistične shode in proteste. Vendar pa gredo nekatere od teh političnih skupin v svojem »izobraževalnem delu« spet v drugo skrajnost, saj nasprotujejo vsemu kar je povezanega z domoljubjem. Zavzemajo namreč stališče, da je vsak patriotizem potencialna nevarnost za razrast neonacizma. Zato preventivno zavračajo vse, kar je povezanega s patriotizmom (glej sliko 5.4).

Slika 5.4: *Patriotismus? Nein danke!*

5.3 Državlјanska in domovinska vzgoja v luči globalizacije

Procesi globalizacije pomembno vplivajo na spremembe v politični konstituciji kot smo jo poznali zadnjih nekaj stoletij, v kateri so bile glavni temelj nacionalne države. Tako je danes državlјanstvo ponovno v ospredju teoretskih razprav, kajti zdi se, da koncept državlјanstva, ki je vezan na nacionalno državo, ni zmožen odgovoriti na vse izzive sodobnega sveta (Bezjak 2011, 131).

»Zaradi globalizacijskih procesov, ki so pospešili, intenzivirali ter razširili pretok kapitala, ljudi, idej in storitev ter s tem prispevali k padanju nacionalnih meja in k vse večjemu povezovanju držav, so se spremenili tudi pomeni konceptov državlјanstva, nacije in kulturne raznolikosti« (Pikalo in Banjac 2011, 153). Tudi v okviru Evropske unije globalizacijski procesi »spreminjajo in (pre)oblikujejo etnične, nacionalne ter druge oblike identitet« (Pikalo in Banjac 2011, 153).

Ti procesi imajo tako vpliv tudi na državlјansko vzgojo, ki se je razvijala sočasno z nacionalnim konceptom državlјanstva in za katero so od svojega nastanka dalje trudile skoraj vse nacionalne države in jo tudi institucionalizirale v sistem javnega šolstva. Premik od nacionalne h globalni perspektivi oziroma premik v razumevanju državlјanstva je torej vezan na razumevanje državlјanstva znotraj vsake suverene države. V času globalizacije se je ta ujetost diskurza državlјanstva v tovrsten državno-pravni diskurz izkazala za problematično. Dinamika med državlјanstvom in globalizacijo namreč vzpostavlja nove diskurze, ki pomembno vplivajo na izobraževanje, kar pride najbolj do izraza pri definiranju vsebin, ciljev in namenov državlјanske vzgoje (Bezjak 2011, 132–133).

Bezjak (2011, 133–150) ugotavlja, da so procesi globalizacije koncept državlјanstva ponovno postavili v središče teoretskih razprav ravno zaradi njegove navezave na zaprte konceptualne sheme nacionalnih držav. Prevladujoči diskurz državlјanstva je pri vzgoji in izobraževanju institucionaliziran na različne načine, najbolj pa pride do izraza pri predmetu državlјanska vzgoja. »Ne glede na poimenovanje, obliko in obseg državlјanske vzgoje v različnih državah in izobraževalnih sistemih je prevladujoči diskurz institucionaliziran v učnih načrtih oziroma najpomembnejših normativnih dokumentih v formalnem izobraževanju, ki določajo namene, cilje in vsebine predmeta« (Bezjak 2011, 137). Ravno ti diskurzi in novi koncepti državlјanstva in državlјanske vzgoje pomembno vplivajo na učne načrte. Pri sprejemanju vsebine učnih načrtov za državlјansko vzgojo je opaziti predvsem težnje po vpeljavi globalnih

vsebin, ki bi presegle ali vsaj dopolnile izključno nacionalno orientirane učne načrte (Bezjak 2011, 137).

»Ti procesi in pobude ter razvoj tega vsebinskega področja kažejo na dve vrsti sprememb, ki sta zaznamovali sodobne razprave o državljski vzgoji, in sicer sprememba pojmovanja ter sprememba pristopa« (Sardoč 2009, 35).

Abowitz in Harnish (v Bezjak 2011, 140–142) sta izpostavila nekaj ključnih značilnosti globalnega diskurza državljske vzgoje. Pravita, da je treba učence hkrati vzgajati za članstvo v lokalnih, nacionalnih in transnacionalnih (globalnih) skupnostih. Učence je treba privajati na razmišljanje, da imajo politične in družbene odločitve lokalni in globalni vpliv, treba jih je spodbujati k politični participaciji na lokalni, nacionalni in globalni ravni. Avtorja ugotavljata, da je retorika globalnega diskurza pogosto povezana z univerzalnim in humanitarnim vrednostnim sistemom, v besedilih pa se pogosto omenja homogenost človeške rase v smislu skupnih potreb po primerni hrani, varnem domu, čisti pitni vodi, delu in zdravstveni oskrbi, manj poudarka pa je na različnosti kulturnih identitet.

Med drugim so tudi zaradi počasnega vključevanja globalnih vsebin v učne načrte formalnega izobraževanja začeli nastajati mnogi poskusi zapolnjevanja manjka teh vsebin. Tako so jih ponudile različne nacionalne in mednarodne nevladne ter druge organizacije, ki se ukvarjajo s takimi oblikami neformalnega izobraževanja. Po svetu je mogoče zaslediti različne neformalne pristope k povečevanju globalnih vsebin o osnovnih in srednjih šolah, kar se tiče njihove vloge v formalnem izobraževanju pa je le ta odvisna od oblike izobraževalnega sistema v posamezni državi (Bezjak 2011, 141).

Kot vidimo, globalizacija torej vpliva predvsem na vsebino kurikulumov državljske in domovinske vzgoje. Vedno večji je poudarek povezanosti in soodvisnosti lokalnega in nacionalnega z globalnim, prav tako pa se daje teža večjemu vključevanju in odgovornosti vsakega posameznika do celotne globalne družbene skupnosti. Bezjak (2011, 141–143) ugotavlja, da se to dogaja preko formalnih in neformalnih izobraževalnih praks, pri čemer izpostavi pisna gradiva, brezplačne spletne vire in seminarje, ki jih nudijo nevladne in mednarodne organizacije. Preko tega so namreč nekatere globalne vsebine, predvsem s področja človekovih in otrokovih pravic ter globalne pravičnosti in globalne trgovine, prepoznavne in vključene v šolsko prakso. Še več, njihov vpliv je včasih tako močan, da so te vsebine včasih edine globalne vsebine, ki so vključene v poučevanje državljske vzgoje.

Da dobivata državljanska in domovinska vzgoja vse večji pomen, potrjuje tudi vse večja pozornost držav članic Evropske unije, medvladnih organizacij (Svet Evrope, UNESCO, OVSE), nevladnih organizacij in drugih mednarodnih organizacij glede izobraževanja s tega področja. Številni projekti in iniciative s širšega področja državljanske vzgoje teh organizacij so pomembno vplivali tako na osveščanje izvrševalcev in oblikovalcev politik kakor tudi širše strokovne javnosti o pomembni vlogi in pomenu vzgoje državljanov kot polno sodelujočih članov politične skupnosti. Uspešno izpeljani projekti namreč potrjujejo, da je ravno vzgoja državljanov kot polno sodelujočih članov politične skupnosti, temeljni element za zagotavljanje stabilnosti v sodobnih pluralnih družbah (Sardoč 2011, 35).

»Globalna državljanska vzgoja« v veliki meri zgolj razširi strukturne pripadnosti in članstva v nacionalni politični skupnosti in nacionalnem političnem sistemu ter jih naredi bolj fleksibilne, državljanski identiteti pa doda še globalno dimenzijo (Bezjak 2011, 142). Pri tem ne gre niti za antinacionalni niti za antidržavni diskurz, ampak za diskurz, ki ohranja obstoječi dominantni diskurz državljanske vzgoje – globalna dimenzija se praviloma vključi zgolj kot eno izmed tematskih sklopov ali vsebinskih področij (Abowitz in Harnish v Bezjak 2011, 142).

6 ANALIZA ANKETE »Domoljubje kot vrednota med študenti«

V iskanju odgovorov na moja raziskovalna vprašanja sem pripravil anketo z naslovom *Domoljubje kot vrednota med študenti*, ki sem jo izdelal na spletni strani EnKlikAnketa – 1KA spletne ankete (2012).

Anketo sem opravil med študenti FDV, zato dobljeni rezultati veljajo za študente FDV in ne za celotno študentsko populacijo v Sloveniji. Vendar pa lahko na podlagi teh rezultatov sklepamo na določene vzorce, ki veljajo za vse študente. To pa zato, ker so vsi študenti končali osnovno in srednjo šolo, torej imajo (oziroma bi naj imeli) približno enako podlago znanja, na podlagi katerega se je izoblikovala njihova osebnost in posledično domoljubne vrednote. V študijskem procesu je namreč zelo malo vsebin, ki bi obravnavale domoljubno tematiko.

Kot lahko vidimo v prilogi A, je anketa sestavljena iz 23 vprašanj, aktivna pa je bila v obdobju od 8. 3. 2012 do vključno 8. 3. 2013. V celoti jo je izpolnilo 400 anketirancev FDV - kar je po približno 15 % vseh študentov dodiplomskega študija. Anketo je izpolnilo 19,5 %

moških in 80,5 % žensk. Povprečna starost anketiranih je 23,8 let, najmlajši so bili rojeni leta 1993, najstarejši pa leta 1975.

Ker v magistrskem delu med drugim raziskujem, če med posameznimi (dodiplomskimi) študijskimi smermi obstajajo statistične razlike glede rezultatov ankete, je treba vedeti tudi, koliko študentov določene smeri je v anketi sodelovalo (glej tabelo 6.1).

Tabela 6.1: *Delež anketiranih glede na študijsko smer*

	Frekvenca	Odstotek
1 Analitska politologija	21	5%
2 Analitska sociologija	32	8%
3 Družboslovna informatika	26	7%
4 Evropske študije - družboslovni vidiki	28	7%
5 Komunikologija - medijske in komunikacijske študije	21	5%
6 Komunikologija - tržno komuniciranje in odnosi z javnostmi	32	8%
7 Kulturologija	76	19%
8 Mednarodni odnosi	30	8%
9 Novinarstvo	28	7%
10 Politologija - analiza politik in javna uprava	28	7%
11 Politologija - obramboslovje	49	12%
12 Sociologija - kadrovski menedžment)	29	7%
Skupaj	400	100%

Kot vidimo v tabeli 6.1, je pri vsaki dodiplomski univerzitetni študijski smeri število anketiranih višje od 20, kar je bilo zastavljeno kot izhodišče. Anketiranci so zaradi lažje analize morali v anketi označiti svojo dodiplomsko študijsko smer, torej so v tej anketi zajeti vsi študenti – razen tistih, ki so diplomirali na kateri drugi fakulteti in prišli na FDV pozneje na 2. ali 3. stopnjo študija (število teh pa je zanemarljivo, zato na rezultate ankete nimajo vpliva). Glede na odstotek anketiranih nekoliko odstopata smeri kulturologija (19%) in politologija - obramboslovje (12%), kar ima lahko za posledico zgolj večjo verodostojnost dobljenih rezultatov. Ker je vzorec anketiranih dovolj velik, lahko rečemo, da rezultati prikazujejo dejansko sliko stanja na FDV.

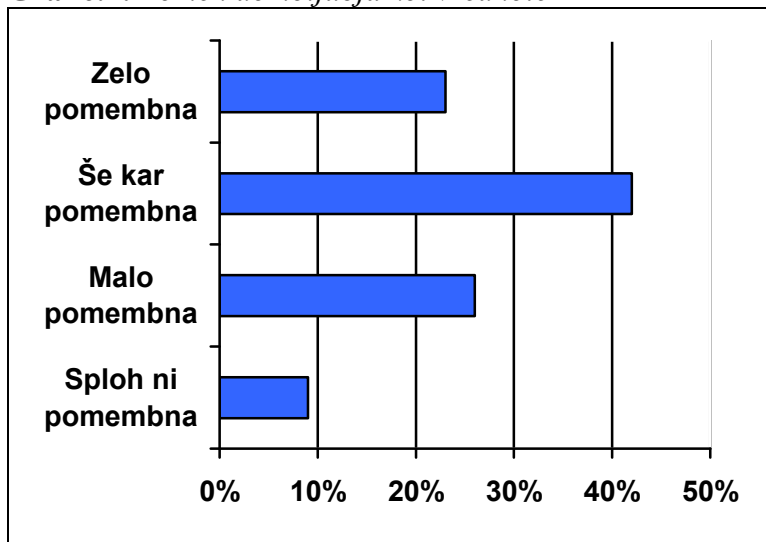
6.1 Vrednotenje domoljubja ter domovinska in državljanska pismenost

V to poglavje lahko uvrstimo anketna vprašanja od 1 do 9 (glej prilogo A), s katerimi sem ugotavljal, koliko študentom FDV domoljubje pomeni vrednota, katere vrline odražajo domoljubnega državljana, kakšen je njihov odnos do zastave, poznavanje himne, ali vedo, kdaj je Slovenija vstopila v EU in NATO, poznavanje slovenskih praznikov ter njihova udeležba na kakšni od proslav ob 20. obletnici samostojnosti RS.

6.1.1 Domoljubne vrednote

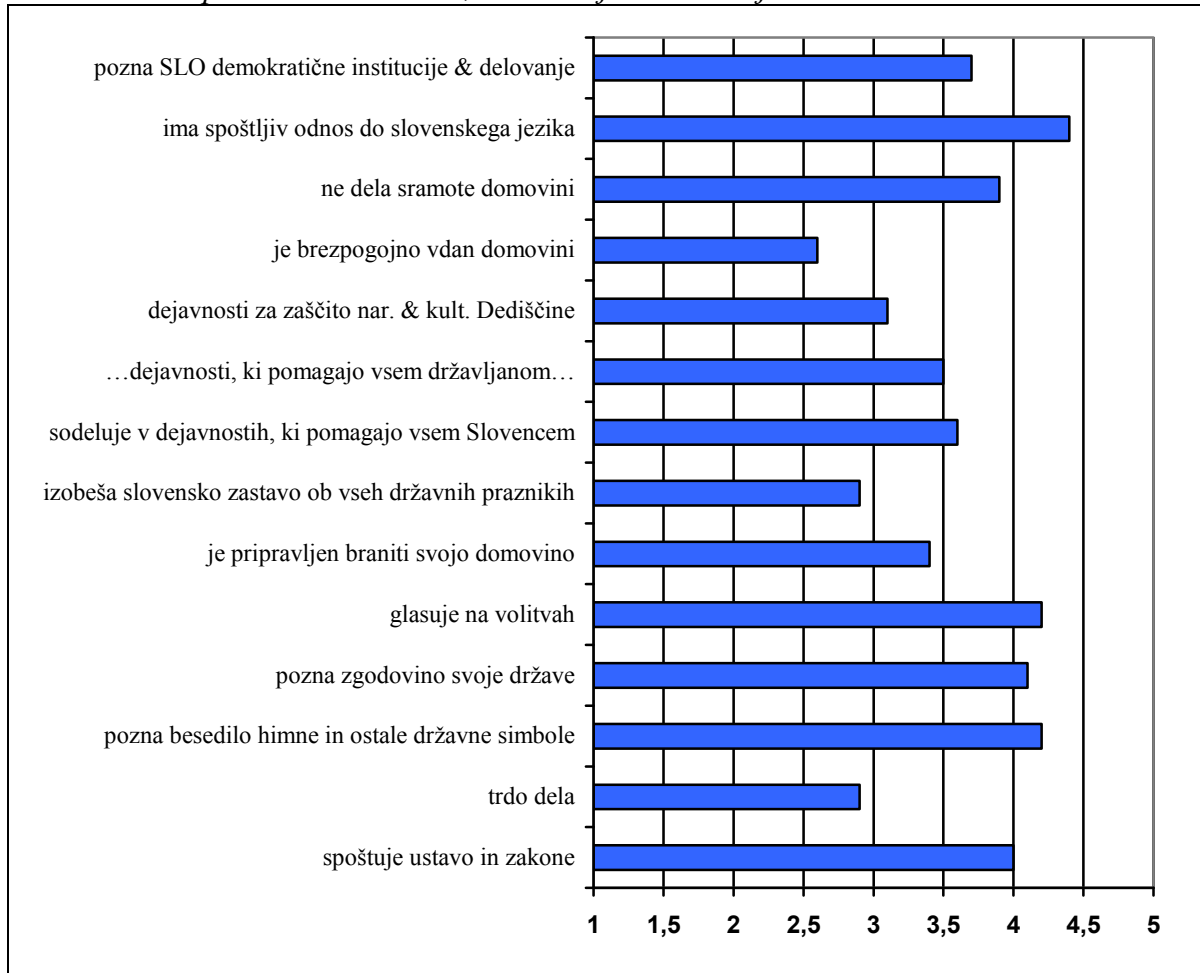
Vprašanje št. 1 se je glasilo: »Domoljubje kot vrednota je vam osebno:«. Pri tem je 9% anketiranih izbralo odgovor Sploh ni pomembna, 26 % Malo pomembna, 42% Še kar pomembna in 23 % zelo pomembna - graf 6.1 nam te številke prikazuje v sliki. Ugotovimo lahko, da je študentom domoljubje kot vrednota še kar pomembna, saj je na lestvici pomembnosti domoljubja kot vrednote od 1 do 4 povprečje odgovorov 2,8. To pomeni, da je skoraj 2/3 študentov domoljubje še zmeraj pomembna vrednota.

Graf 6.1: Pomen domoljubja kot vrednote

Pri vprašanju št. 2, »Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan...«, so anketiranci na podvprašanja izbirali možnosti od 1 do 5, pri čemer 1 predstavlja sploh ne, 5 pa zelo. Graf 6.2 nam prikazuje rezultate, kjer vidimo da domoljubnega državljana najbolj odlikuje spoštljiv odnos do slovenskega jezika, ki zavzema povprečje 4,4.

Graf 6.2: *Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan...*

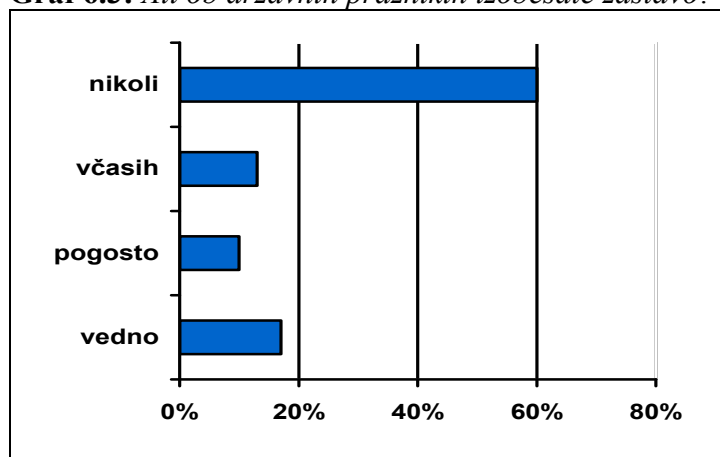
Zelo visoko povprečje 4,2 sta dobila tudi odgovora *Glasuje na volitvah* in *Pozna besedilo slovenske himne in ostale državne simbole*. Visoko povprečje so dobili tudi odgovori *Pozna zgodovino svoje države* (4,1), *Spoštuje ustavo in zakone* (4,0), *Ne dela sramote domovini* (3,9) in *Pozna slovenske demokratične institucije in njihovo delovanje* (3,7). Najslabše povprečje je dobil odgovor *Je brezpogojno vdan domovini* (2,6), nekoliko boljše, a še zmeraj nizko povprečje je dobil tudi odgovor, da domoljuben državljan *Trdo dela* (2,9). Pri teh odgovorih je še posebej zanimivo, da izobešanje slovenske zastave ob vseh državnih praznikih ni vrlina, ki bi predstavljala domoljubnega državljana – ta odgovor je s povprečjem 2,9 na predzadnjem mestu.

6.1.2 Zastava, himna

»Ali ob državnih praznikih izobesite državno zastavo?«, se je glasilo vprašanje št. 3, na katerega je 60% anketiranih odgovorilo *nikoli*, 13% *včasih*, 10% *pogosto* in 17% *vedno* (glej

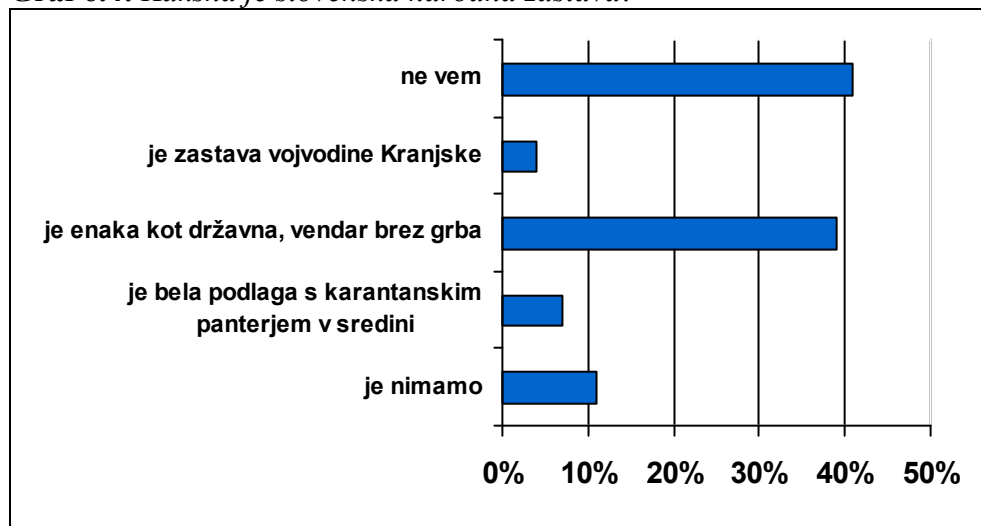
graf 6.3). Če te odgovore navežemo na vprašanje št. 2 vidimo, da se ti ujemajo z odgovorom, da izobešanje državne zastave ob državnih praznikih ni ena pomembnejših domoljubnih vrlin.

Graf 6.3: *Ali ob državnih praznikih izobešate zastavo?*

Na vprašanje št. 4, »Kakšna je slovenska narodna zastava:«, je samo 39% vprašanih odgovorilo da je enaka kot državna, vendar brez grba (Glej graf 6.4). Torej kar 61% anketiranih ne ve, kakšna je slovenska narodna zastava oziroma so odgovorili napačno. Zanimivo je, da so anketiranci pri vprašanju št. 2 poznavanje državnih simbolov kot domoljubno vrlino uvrstili na drugo mesto.

Graf 6.4: *Kakšna je slovenska narodna zastava?*

V tabeli 6.2 imamo prikazano rezultate na anketni vprašanji 5 in 6. Na vprašanje 5, »Koliko kitic ima Zdravljica in katera kitica je himna Republike Slovenije?«, je na dane odgovore pravilno odgovorilo 61 % anketiranih, na vprašanje 6, »Kdo je uglasbil slovensko himno?«, pa

50% anketiranih. Glede na rezultate lahko rečemo, da študenti FDV slabo poznajo slovensko himno, ki je eden izmed državnih simbolov.

Tabela 6.2: *Poznavanje himne*

5. Koliko kitic ima Zdravljica in katera kitica je himna Republike Slovenije?		6. Kdo je uglasbil slovensko himno?	
Odgovori	Odstotek	Odgovori	Odstotek
8 kitic, 7. je himna	61%	Davorin Jenko	6%
12 kitic, 7. je himna	15%	Benjamin Ipavec	6%
12 kitic, 8. je himna	4%	Stanko Premrl	50%
11 kitic, 8. je himna	3%	Alojz Gradnik	5%
ne vem	17%	ne vem	33%

6.1.3 Evroatlantske povezave, prazniki, 20. obletnica samostojnosti RS

Vprašanje 7 je od anketirancev zahtevalo, da vpišejo »Uradni datum, ko je Slovenija postala članica« EU in NATO. Slovenija je uradno postala članica EU 1. maja 2004, kar je pravilno odgovorilo 55% anketiranih, pri tem pa so bili upoštevani tudi odgovori maj 2004. Članica zveze NATO pa je Slovenija uradno postala 29. marca 2004, kar je pravilno odgovorilo samo 14,5% anketiranih, pri tem so bili upoštevani tudi odgovori marec 2004. Glede na namen študija in predmetnika na FDV lahko rečemo, da so ti rezultati zaskrbljujoči.

Pri vprašanju številka 8, »Kateri slovenski praznik praznujemo?«, so morali anketiranci med devetimi določenimi datumi dopisati, kateri slovenski praznik se na ta datum praznuje. Kot vidimo v tabeli 6.3, je bilo največ pravih odgovorov pri 1. in 2. maj, kar 96,5%. Tudi 8. februar (Prešernov dan, slovenski kulturni praznik) je študentom poznan praznik, saj jih je kar 95,3% odgovorilo pravilno. Da je 27. april dan upora proti okupatorju (prej dan OF) je vedelo 76,5% anketiranih, 25. junij ali dan državnosti je vedelo 75%, 26. december ali dan samostojnosti in enotnosti pa je vedelo 67,5% anketiranih. Pri zadnjih dveh je opaziti, da ju študenti med seboj pogosto zamenjujejo, saj je dan državnosti z dnevom samostojnosti in enotnosti zamenjalo 7,8% in obratno 3,75% anketiranih. Najslabše so študenti prepoznali 17. avgust (združitev prekmurskih Slovencev z matičnim narodom), zgolj 13,5%, 8. junij (dan Primoža Trubarja) s 15,25%, prav tako tudi 15. september (vrnitev Primorske k matični domovini) z 21% in 23. november (dan Rudolfa Maistra) z 23%.

Tabela 6.3: *Kateri slovenski praznik praznujemo?*

8. Kateri slovenski praznik praznujemo?	
8. februar	95,3% (Prešernov dan, slovenski kulturni praznik)
27. april	76,5% (dan upora proti okupatorju)
1. in 2. maj	96,5% (praznik dela)
8. junij	15,25% (dan Primoža Trubarja)
25. junij	75% (dan državnosti)
17. avgust	13,5% (združitev prekmurskih Slovencev z matičnim narodom)
15. september	21% (vrnitev Primorske k matični domovini)
23. november	23% (dan Rudolfa Maistra)
26. december	67,5% (dan samostojnosti in enotnosti)

Vprašanje 9. se je glasilo: »Ste se vi osebno udeležili katere izmed proslav ob 20. obletnici samostojnosti Republike Slovenije?«. Odgovori so bili: 82% NE in samo 18% DA. Ti rezultati opozarjajo na to, da študente tovrstne proslave in dogodki ne zanimajo in se jih velika večina ne udeležuje, kar je za bodoče družboslovce svojevrsten paradoks – po eni strani želijo vplivati na družbeno/politično dogajanje, po drugi strani pa jih ni zraven.

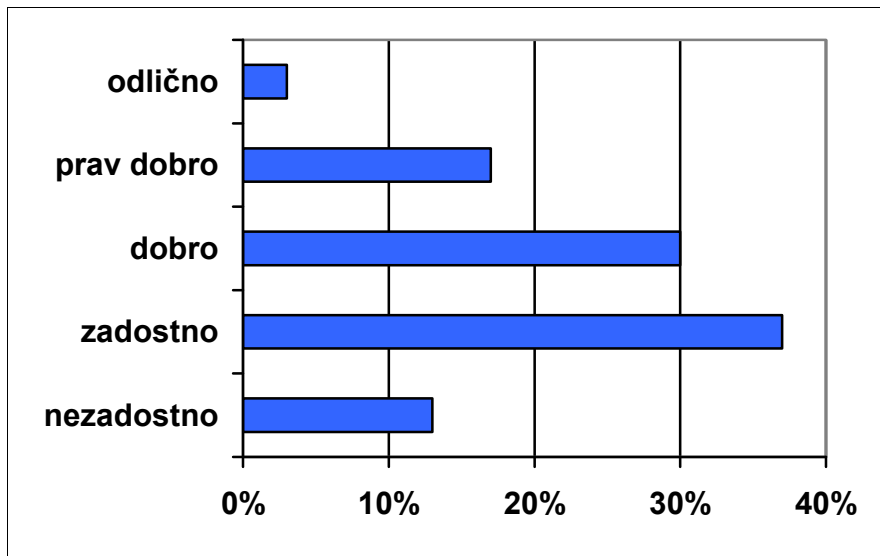
6.2 Osamosvojitveni procesi

V to skupino sem razvrstil anketna vprašanja od 10 do vključno 20, ker obravnavajo tematiko slovenskega osamosvajanja. Prva tri vprašanja želijo od anketiranca izvedeti njihovo samooceno in mnenje glede poznavanja osamosvojitve Slovenije, preostala vprašanja pa preverjajo pridobljeno znanje.

6.2.1 Samoocena poznavanja osamosvajanja Slovenije

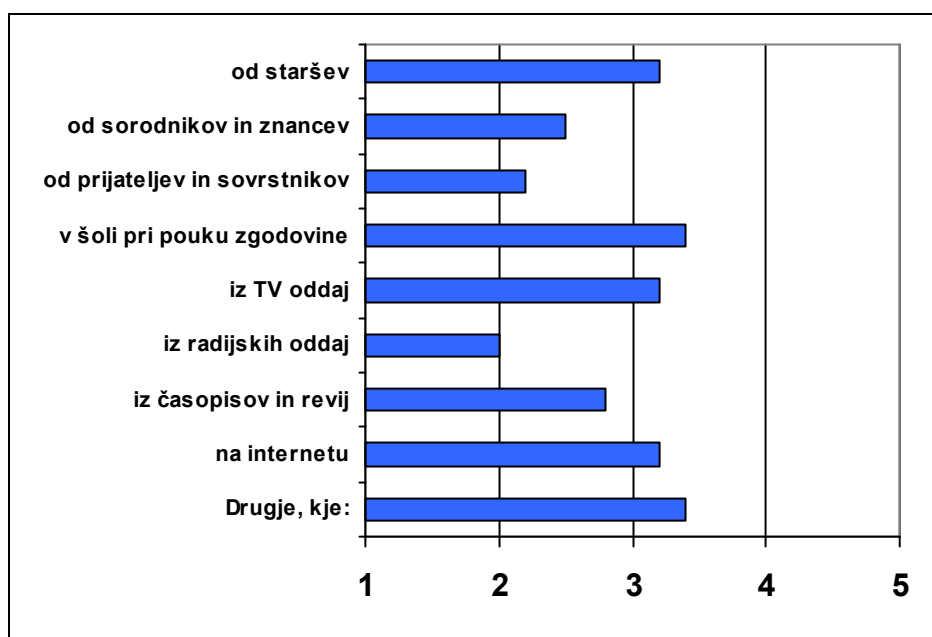
Pri vprašanju 10, ki se je glasilo: »Ali lahko ocenite, kakšno je vaše znanje o osamosvojitvi Slovenije?«, je 37% anketiranih ocenilo, da je njihovo znanje o osamosvojitvi Slovenije zadostno. 29% jih je ocenilo da je njihovo znanje dobro, 17% da je prav dobro, 14% da je nezadostno in le 3% da je odlično (glej graf 6.5). Če bi to oceno dali na lestvico od 1 do 5, bi bilo povprečje 2,6 – to pomeni, da skupno anketiranci svoje znanje ocenjujejo kot slabo. Če se vrnemo k vprašanju 2 pa vidimo, da so tam ocenili, da je poznavanje zgodovine svoje države ena izmed pomembnejših domoljubnih vrtilin.

Graf 6.5: *Samoocena poznavanja osamosvajanja Slovenije*

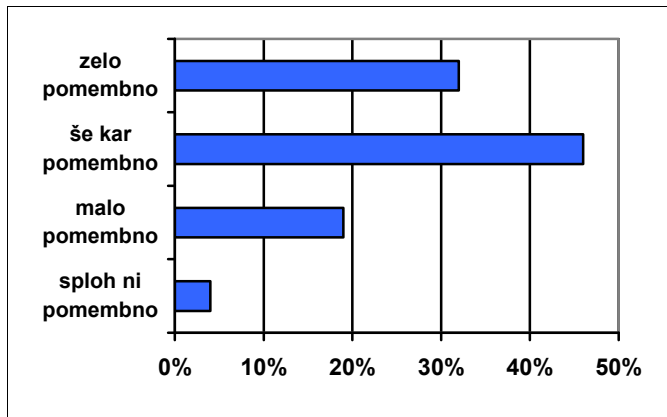
»Ocenite, koliko ste od naštetih virov izvedeli o osamosvojitvi Slovenije«, je bilo vprašanje št. 11, odgovore pa nam prikazuje *graf 6.6*. Kot vidimo, so študenti o osamosvojitvi Slovenije največ (na lestvici od 1 do 5 s povprečjem 3,4) izvedeli v šoli pri pouku zgodovine in drugje – med odgovori »drugje« prevladujejo knjige (36%), faks (28%), omenjajo pa še muzeje, stare starše, računalniške igre ter razstave. Veliko so še izvedeli od staršev, iz televizijskih oddaj in na internetu – *povprečje 3,2*. Zelo malo so v povprečju izvedeli od prijateljev in sovrstnikov (povprečje 2,2), najmanj pa iz radijskih oddaj (povprečje 2,0).

Graf 6.6: *Koliko ste izvedeli od naštetih virov?*

Vprašanje št. 12 je bilo: »Ali menite, da je poznavanje dogajanj, povezanih z osamosvajanjem Slovenije, za mlade v naši državi pomembno?«. Največ, 46% anketiranih meni da je *še kar pomembno*, 31% jih meni da je *zelo pomembno*, 19% jih meni da je *malo pomembno* in 4% da *sploh ni pomembno* (glej graf 6.7). Glede na odgovore bi v splošnem lahko rekli, da študenti menijo, da je za mlade v naši državi poznavanje dogajanja, povezanega z osamosvajanjem Slovenije, pomembno.

Graf 6.7: Pomembnost poznavanja osamosvajanja Slovenije

6.2.2 Analiza poznavanja osamosvajanja Slovenije

Anketa je bila zastavljena tako, da je pri vprašanjih od 13 do 20 preverjala znanje s področja slovenske osamosvojitve. Pri vsakem od teh vprašanj je bilo podanih več odgovorov, med katerimi so anketiranci izbirali pravilne, rezultati pa so prikazani v tabeli 6.4. Na vprašanje 13, »Ali lahko poveste, kdaj so bile v Sloveniji izvedene prve večstrankarske volitve v obdobju osamosvajanja?«, je pravilen odgovor (*aprila 1990*) izbralo zgolj 34% anketiranih, s tem da jih je 30% izbralo odgovor »ne vem«, ostali so odgovorili napačno. Na naslednje vprašanje (št. 14): »Katera politična skupina je osnovala vlado, ki je izpeljala osamosvojitve?«, je pravilno (*DEMOS*) odgovorilo 72% anketiranih, odgovor »ne vem« je izbralo 22%, napačnih je bilo 6% odgovorov. Kar 91% anketiranih je pravilno (*o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije*) odgovorilo na vprašanje št. 15, ki se je glasilo: »O čem smo se Slovenci odločali na plebiscitu decembra 1990?«. Več preglavic je anketirancem povzročalo vprašanje št. 16: »Kdo je v obdobju osamosvojitve 1990 -1991 predsedoval Predsedstvu Republike Slovenije?«, saj jih je pravilen odgovor (*Milan Kučan*) izbralo samo 50%, »ne vem« je odgovorilo 22%, ostali odgovori so bili napačni. Še slabši so bili rezultati na vprašanje št. 17: »Kdo je v obdobju osamosvojitve 1990 -1991 vodil Izvršni svet (vlado) Republike Slovenije?«, saj je pravilno odgovorilo 35% anketiranih, kar 38% jih je odgovorilo »ne vem«. Največ anketiranih je

pravilno (25. junij 1991) odgovorilo na vprašanje št. 18: »Kdaj je Slovenija razglasila neodvisnost?«, in sicer kar 94%. Samo 51% anketiranih je pravilno (od 27. junija do 7. julija 1991) odgovorilo na vprašanje št. 19: »Kdaj so potekali oboroženi spopadi za obrambo neodvisnosti Slovenije?«. Pri tem je zanimivo, da je kar 20% anketiranih izbralo odgovor, da je 10 dnevna vojna za Slovenijo potekala »od 13. maja do 25. junija 1991«, 23% pa jih je odgovorilo »ne vem«. Zadnje vprašanje (št. 20) v tem vsebinskem sklopu se je glasilo: »Kolikšno je bilo v vojni za obrambo neodvisnosti Slovenije število VSEH smrtnih žrtev med vojaki in civilisti? (slovenska stran, jugoslovanska stran in tuji državljani)«. Kar 37% odgovorov je bilo »ne vem«, 33% anketiranih je izbralo odgovor »med 10 in 50 žrtev«, in samo 23% jih je izbralo pravilen odgovor »med 50 in 150 žrtev«.

Tabela 6.4: Poznavanje osamosvojitve

Št. vpr.	Vprašanje	Pravilen odgovor
13.	Ali lahko poveste, kdaj so bile v Sloveniji izvedene prve večstrankarske volitve v obdobju osamosvajanja?	34% (aprila 1990)
14.	Katera politična skupina je osnovala vlado, ki je izpeljala osamosvojitve?	72% (DEMOS)
15.	O čem smo se Slovenci odločali na plebiscitu decembra 1990?	91% (o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije)
16.	Kdo je v obdobju osamosvojitve 1990 -1991 predsedoval Predsedstvu Republike Slovenije?	50% (Milan Kučan)
17.	Kdo je v obdobju osamosvojitve 1990 -1991 vodil Izvršni svet (vlado) Republike Slovenije?	35% (Lojze Peterle)
18.	Kdaj je Slovenija razglasila neodvisnost?	94% (25. junij)
19.	Kdaj so potekali oboroženi spopadi za obrambo neodvisnosti Slovenije?	51% (od 27. junija do 7. julija 1991)
20.	Kolikšno je bilo v vojni za obrambo neodvisnosti Slovenije število VSEH smrtnih žrtev med vojaki in civilisti? (slovenska stran, jugoslovanska stran in tuji državljani)	23% (med 50 in 150 žrtev)

6.3 Primerjalna analiza rezultatov glede na študijsko smer

Tabela 6.5: Primerjava rezultatov ankete glede na študijsko smer

ŠT	VPRAŠANJE	SMER: ANALITSKA POLITOLOGIJA	ANALITSKA SOCIOLOGIJA	DRUŽBOSLOVNA INFORMATIKA	EVROPSKE ŠTUDIJE	Komunikologija – MKŠ	Komunikologija – TKOJ	KULTUROLOGIJA	MEDNARODNI ODNOSI	NOVINARSTVO	Politologija – APJU	Politologija – OBR	Sociologija – KM	FDV
1.	Domoljubje kot vrednota je vam osebno:	2,8	2,5	2,7	2,9	2,5	2,8	2,1	2,8	3	3	3,6	3,2	2,8
2.	Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan:													
a)	pozna slovenske demokratične institucije & delovanje	3,9	3,5	3,2	4,0	3,3	3,7	3,6	3,9	3,8	4,4	3,9	3,8	3,7
b)	ima spoštljiv odnos do slovenskega jezika	4,4	4,2	4,5	4,6	4,1	4,5	4,2	4,4	4,8	4,5	4,6	4,7	4,4
c)	ne dela sramote domovini	3,9	3,7	3,9	4,2	3,3	4,0	3,2	3,9	4,3	4,2	4,4	4,4	3,9
d)	je brezpogojno vdan domovini	3,0	2,4	2,6	2,6	2,6	2,6	1,9	2,2	2,7	3,2	3,5	3,3	2,6
e)	se udeležuje dejavnosti za zaščito nar. in kult. dediščine	3,3	2,7	3,0	3,0	2,8	3,0	3,1	3,3	3,1	3,2	3,3	3,2	3,1
f)	sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem državljanom...	3,6	3,6	3,5	3,8	3,1	3,4	3,9	3,9	3,4	3,3	3,2	3,4	3,5
g)	sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem Slovencem	3,6	3,1	3,6	3,8	3,5	3,7	3,5	3,6	3,5	3,5	3,6	3,8	3,6
h)	izobeša slovensko zastavo ob vseh državnih praznikih	3,1	2,6	2,8	3,2	2,4	2,7	2	2,7	3,3	3,7	3,6	3,3	2,9
i)	je pripravljen braniti svojo domovino	3,8	2,8	3,2	3,5	3,3	3,3	2,6	3,4	3,7	3,8	4,6	3,7	3,4
j)	glasuje na volitvah	4,1	4,1	3,7	4,5	3,7	4,2	4,1	4,2	4,5	4,3	4,2	4,5	4,2
k)	pozna zgodovino svoje države	4,2	3,8	3,8	4,4	3,6	4,3	4	4,3	4,1	4,1	4,2	4,1	4,1
l)	pozna besedilo slovenske himne in ostale državne simbole	3,9	3,8	3,9	4,5	4,2	4,4	3,6	4,3	4,5	4,3	4,6	4,7	4,2
m)	trdo dela	3,0	2,8	2,8	3,2	2,8	2,8	2,4	2,8	3,1	2,7	3,1	3,3	2,9
n)	spoštuje ustavo in zakone	4,2	4,0	3,7	4,3	3,7	4,2	3,8	3,9	4,5	4,3	4	4,3	4,0
3.	Ali ob državnih praznikih izobesite državno zastavo?	1,7	1,9	1,8	2	1,5	1,6	1,6	1,8	2,1	2,1	2,3	1,8	1,7
4.	Kakšna je slovenska narodna zastava?	24 %	56 %	35 %	64 %	24 %	25 %	36 %	40 %	32 %	46 %	43 %	38 %	39 %

5.	Koliko kitic ima Zdravljica in katera kitica je himna RS?	52 %	72 %	62 %	79 %	52 %	59 %	58 %	60 %	64 %	68 %	59 %	59 %	61 %
6.	Kdo je uglasbil slovensko himno?	43 %	56 %	42 %	71 %	33 %	44 %	39 %	60 %	61 %	54 %	53 %	48 %	50 %
7.	Datum, ko je Slovenija postala članica EU/NATO	71,4 % 19 %	50 % 9,4 %	38,5 % 11,5 %	82,1 % 39,3 %	33,3 % 9,5 %	56,3 % 21,9 %	43,4 % 7,9 %	83,3 % 16,7 %	32,1 % 14,3 %	57,1 % 25 %	55,1 % 10,2 %	58,6 % 24,1 %	55 % 14,5 %
8.	Kateri slovenski praznik praznujemo?	46 %	63,5 %	48,7 %	66,3 %	48,7 %	50,7 %	50,1 %	50 %	54 %	59,5 %	59,9 %	53,6 %	53,7 %
9.	Ste se udeležili katere izmed proslav ob 20. obletnici?	19 %	13 %	12 %	36 %	10 %	22 %	11 %	23 %	18 %	21 %	27 %	10 %	18 %
10.	Ocenite, kakšno je vaše znanje o osamosvojitvi RS	3	2,3	2,3	3,4	2,3	2,2	2,2	2,6	2,3	3	3,1	2,5	2,6
11.	Ocenite, koliko ste od naštetih virov izvedeli o osamosvojitvi SLO?													
a)	od staršev	3,1	3,3	3,0	3,6	3,1	3,4	3	3,1	3,4	3,6	3,1	3,1	3,2
b)	od sorodnikov in znancev	2,4	2,7	2,7	2,9	2,3	2,4	2,4	2,7	2,5	2,8	2,4	2,2	2,5
c)	od prijateljev in sovrstnikov	2,8	2,0	2,4	2,2	2,2	2,2	2,1	2,4	2,2	2,3	2,4	2	2,2
d)	v šoli pri pouku zgodovine	4,3	3,6	3,4	3,4	3,9	3,2	3,2	2,9	3,3	3,8	3	3,7	3,4
e)	iz televizijskih oddaj	4,0	2,8	3,3	3,5	2,9	2,7	2,8	3,4	3,1	3,8	3,8	3,4	3,2
f)	iz radijskih oddaj	2,6	1,7	1,6	1,9	1,9	1,6	1,9	2,1	2	2,3	2,1	1,9	2,0
g)	iz časopisov in revij	3,8	2,5	2,4	2,8	2,5	2,1	2,5	3,1	2,8	3,3	3,4	2,6	2,8
h)	na internetu	3,6	2,9	3,2	3,5	3,2	2,7	2,9	3,3	3,1	3,9	4	3,1	3,2
i)	Drugje	/	4,0	2,8	4,3	3,0	2,3	3,3	2,7	4	4	4,1	/	3,4
12.	Je poznavanje osamosvojitve RS za mlade pomembno?	3,1	3	2,8	3,3	2,8	3,3	2,7	3	3,3	3,1	3,4	3,1	3,1
13.	Kdaj so bile izvedene prve večstranske volitve?	48 %	31 %	12 %	57 %	14 %	13 %	30 %	40 %	32 %	50 %	43 %	31 %	34 %
14.	Katera politična skupina je izpeljala osamosvojitvev?	86 %	56 %	73 %	93 %	48 %	41 %	68 %	90 %	61 %	93 %	92 %	62 %	72 %
15.	O čem smo se Slovenci odločali na plebiscitu?	67 %	88 %	88 %	89 %	71 %	94 %	91 %	100 %	93 %	93 %	100 %	93 %	91 %
16.	Kdo je v 1990 -1991 predsedoval Predsedstvu RS?	67 %	66 %	38 %	57 %	38 %	50 %	42 %	53 %	36 %	46 %	55 %	62 %	50 %
17.	Kdo je v obdobju 1990 -1991 vodil Izvršni svet RS?	33 %	38 %	27 %	54 %	5 %	25 %	29 %	57 %	32 %	32 %	55 %	21 %	35 %
18.	Kdaj je Slovenija razglasila neodvisnost?	90 %	91 %	88 %	100 %	90 %	91 %	91 %	100 %	96 %	100 %	92 %	100 %	94 %
19.	Kdaj so potekali oboroženi spopadi za Slovenijo?	29 %	31 %	50 %	79 %	24 %	44 %	49 %	70 %	54 %	57 %	73 %	34 %	51 %
20.	Kolikšno je bilo število vseh smrtnih žrtev?	14 %	13 %	15 %	50 %	10 %	9 %	24 %	23 %	18 %	25 %	41 %	14 %	23 %

V tabeli 6.5 imamo zbrane in predstavljene rezultate ankete *Domoljubje kot vrednota med študenti* (glej prilogo A), ki so razdeljeni po posameznih smereh, zadnji stolpec pa prikazuje rezultate celotne FDV . Rezultati so predstavljeni:

- v številkah, ki pomenijo povprečno vrednost odgovorov na lestvici od 1 do 4 (vprašanja št. 1, 3 in 12) in v nekaterih primerih na lestvici od 1 do 5 (vprašanja št. 2, 10 in 11).
- v odstotkih (%), ki pomenijo delež pravilnih odgovorov.

Pri vprašanju št. 1 vidimo, da glede na posamezno smer FDV domoljubje kot vrednota nima enakega pomena. Glede na povprečje celotne FDV (2,8) rezultati najbolj odstopajo pri smeri Politologija – obramboslovje (v nadaljevanju Obramboslovje), saj študentom te smeri v povprečju domoljubje pomeni največ. Na lestvici od 1 do 4 je pri njih povprečna ocena 3,6, kar pomeni da jim vrednota domoljubje pomeni za 0,8 več kot povprečju. Temu rezultatu se najbolj približa smer Sociologija – KM, s povprečno oceno 3,2 ter smeri Novinarstvo in Politologija – APJU s povprečno oceno 3. Najmanj vrednota domoljubje pomeni študentom smeri Kulturologija, s povprečno oceno 2,1, kar je za 0,7 manj od povprečja. Ostale smeri se gibljejo okrog povprečja.

Vprašanje 2 je bilo sestavljeno iz 14 trditvev, pri katerih so anketiranci označevali, v kolikšni meri katera od trditvev velja za domoljubnega državljana. Če pogledamo rezultate in ugotovljamo, kateri najbolj odstopajo od povprečja FDV, lahko ugotovimo, da se nekatere smeri večkrat pojavljajo pri višjih ocenah, druge izstopajo v drugo smer, spet nekatere so ves čas v povprečju. Glede na vse trditve pri tem vprašanju od povprečja v pozitivni smeri najbolj odstopa smer Obramboslovje, sledita ji smeri Evropske študije in Sociologija – KM, za njimi pa še Novinarstvo in Mednarodni odnosi. Rezultati pa v negativni smeri od povprečja najbolj izstopajo pri smeri Kulturologija in Komunikologija – MKŠ, nekoliko manj pa pri smeri Družboslovna informatika. Če pogledamo posamezne trditve, vidimo, da rezultati v pozitivni smeri od povprečja najbolj izstopajo pri trditvah a), h) in i). Pri trditvi a) se študentom Obramboslovja zdi bolj pomembno, da domoljuben državljan *pozna slovenske demokratične institucije in njihovo delovanje* kot ostalim. Da domoljuben državljan *izobeša zastavo ob vseh državnih praznikih* (trditve h) pa bolj od ostalih menijo na smereh Politologija APJU in Obramboslovje. Pri trditvi i) (*domoljuben državljan je pripravljen braniti svojo domovino*) spet najbolj izrazito izstopa smer Obramboslovje. In ravno pri tej ter trditvah c), d), h), i) in l) najbolj negativno od povprečja odstopa smer Kulturologija, s tem, da se ji pri trditvah c) in h) pridruži še Komunikologija – MKŠ. Študenti smeri Kulturologija se v

povprečju torej najmanj strinjajo s trditvami, da je domoljuben državljani brezpogojno vdan domovini, da je pripravljen braniti svojo domovino ter da pozna besedilo slovenske himne in ostale državne simbole. Pri trditvah, da domoljuben državljani ne dela sramote domovini in da izobeša slovensko zastavo ob vseh državnih praznikih, se jim pri negativnem odstopanju od povprečja FDV pridružijo še študenti smeri Komunikologija – MKŠ.

Pri vprašanju št. 3 v tabeli 6.5 vidimo, da glede na študijsko smer v povprečju najbolj pogosto slovensko zastavo ob državnih praznikih izobešijo študenti smeri Obramboslovje, sledijo jim na smeri Evropske študije. V povprečju najmanjkrat zastavo izobešajo študenti na smeri Komunikologija – MKŠ. Slovensko narodno zastavo (vprašanje št. 4) v povprečju najbolj prepoznajo na smeri Evropske študije, sledijo jim na smeri Analitska sociologija. Najslabše pa na smereh Analitska politologija ter obeh smereh komunikologije.

Pri vprašanju 5 in 6 vidimo, da največ o himni vedo na smeri Evropske študije, najmanj pa na smeri Komunikologija – MKŠ. Enako je tudi pri vprašanju št. 7, kjer se je preverjalo poznavanje datuma, ko je Slovenija vstopila v EU in NATO. Tudi poznavanje praznikov (vprašanje št. 8) je najbolj šlo od rok študentom smeri Evropske študije, saj so v povprečju skupaj prepoznali 66,3% praznikov. Najslabše pa je šlo prepoznavanje praznikov od rok študentom smeri Analitska politologija (46%). Prav tako se je proslave ob 20. obletnici samostojnosti RS (vprašanje št. 9) udeležilo največ študentov smeri Evropske študije (36%), sledijo jim študenti obramboslovja (27%), najmanj pa smereh Komunikologija – MKŠ in Sociologija – KM (10%).

Samooocena poznavanja osamosvojitve RS (vprašanje št. 10) po smereh ne prinaša večjega odstopanja od povprečja, nekoliko odstopa le smer Evropske študije, kjer so na lestvici od 1 do 5 svoje znanje ocenili najboljše, s povprečjem 3,4. Vprašanje št. 11 je od anketirancev zahtevalo, da ocenijo, koliko so od naštetih virov izvedeli o osamosvojitvi Slovenije. Pri trditvah a) in b) ni bilo posebnega odstopanja od povprečja, pri trditvi c) pa so študenti Analitske politologije nekoliko več o osamosvojitvi Slovenije izvedeli od prijateljev. Po njihovih ocenah so tudi v šoli pri pouku izvedeli več kot ostali – razen Mednarodnih odnosov, ki so po ocenah v šoli pri zgodovini izvedeli manj od ostalih kolegov. Pri TV oddajah so v povprečju več izvedeli študenti smeri Analitska politologija, Obramboslovje in Politologija – APJU. Študenti smeri Analitska politologija so več kot ostali izvedeli tudi preko radijskih oddaj, časopisov in revij, kjer so več kot ostali o osamosvojitvi izvedeli tudi študenti obramboslovja. Slednji in študenti smeri Politologija – APJU so več od ostalih izvedeli tudi na internetu. Pri odgovoru »drugje« od povprečja izstopajo študenti obramboslovja, ki so več

od ostalih o osamosvojitvi izvedeli od veteranov, na faksu in iz knjig. Faks in knjige so kot »drugje« največkrat omenili tudi študenti smeri Evropske študije, študenti na smeri Družboslovna informatika so dopisali tudi odgovor računalniške igre, študenti kulturologije pa poleg faksa še muzeje in razstave.

Pri vprašanju št. 12 (*»Je poznavanje osamosvojitve RS za mlade pomembno?«*) glede na smer študija ni večjega odstopanja od povprečja FDV. Vprašanja od 13 do 20 pa so pri študentih preverjala znanje iz osamosvajanja Slovenije. Pri teh vprašanjih so glede znanja izstopale predvsem smeri Evropske študije, Mednarodni odnosi in Obramboslovje, ki so od vseh smeri glede na povprečje vedele več od ostalih smeri. Evropske študije so od teh 8 vprašanj imele kar pri petih vprašanjih najvišji odstotek pravih odgovorov, Mednarodni odnosi in Obramboslovje pa so glede odstotkov pravih odgovorov bili blizu. Podpovprečno znanje iz poznavanja osamosvojitve RS je glede na povprečje FDV opazno pri smereh Komunikologija – MKŠ, Komunikologija – TKOJ in tudi Analitska politologija. Omenjene tri smeri se namreč pri teh vprašanjih največkrat pojavljajo pri rezultatih s podpovprečno vrednostjo znanja.

Glede na *tabelo 6.5* in zgornje ugotovitve lahko rečemo, da med posameznimi smermi na FDV obstajajo razlike glede domoljubja kot vrednote. Že pri analizi odgovorov na prvo vprašanje lahko vidimo, da med smermi obstajajo razlike glede na to, koliko jim vrednota domoljubje pomeni. Vidimo, da si študenti glede na smer domoljubnega državljana predstavljajo različno. Tudi pri izkazovanju domoljubja (z izobešanjem zastave) in poznavanju slovenske narodne zastave vidimo, da med smermi obstajajo razlike. Kar se tiče datuma vstopa Slovenije v EU in NATO ter poznavanju ostalih praznikov, vidimo da so tudi tu prisotne razlike. Pri samooceni in preverjanju znanja glede osamosvojitve Slovenije so prav tako opazne razlike glede na smer študija. Glede na smeri, ki so bile največkrat omenjene lahko rečemo, da domoljubje kot vrednota največ pomeni študentom smeri Obramboslovje, to tudi pokažejo (izobešanje zastave) ter so svojo domovino v primerjavi z ostalimi smermi najbolj pripravljeni braniti. Kar se tiče znanja o osamosvojitvi Slovenije ter ostalih anketnih vprašanjih najbolj od povprečja izstopa smer Evropske študije, od povprečja pa opazno odstopa še smer Mednarodni odnosi. Opazno podpovprečne rezultate ima smer Komunikologija – MKŠ. Po rezultatih ankete pa jim družbo delajo še Kulturologija in Družboslovna informatika. Za ostale pa lahko rečemo, da od povprečja ne odstopajo.

7 ANALIZA ANKETE »Patriotismus als Wert unter den Studenten«

V času študentske izmenjave v Nemčiji sem med tamkajšnjimi študenti opravil raziskavo z naslovom *Patriotismus als Wert unter den Studenten* oziroma nemško različico slovenske ankete *Domoljubje kot vrednota med študenti*. Vprašanja so bila ista kot v slovenski različici te ankete, le, da so bila nekatera vprašanja vsebinsko prilagojena nemškemu okolju.

Anketo sem izvedel v nemškem mestu Frankfurt (Oder), na tamkajšnji Evropski univerzi Viadrina (EUV). Gre za majhno družboslovno univerzo, ki sestoji iz treh fakultet: Juristische Fakultät (Jura), Kulturwissenschaftliche Fakultät (KuWi) in Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät (Wiwi) – v slovenščini: Pravna fakulteta, Fakulteta za družbene in kulturne študije in Ekonomska fakulteta. Da gre za majhno in zelo ugledno univerzo nam priča dejstvo, da so vse tri fakultete locirane na isti lokaciji in da ima EUV približno 6500 študentov na vseh ravneh študija, od katerih je slaba tretjina tujih študentov z vsega sveta.

Tudi pri tej anketi je potrebno poudariti, da rezultati ankete veljajo za študente EUV in ne za celotno študentsko populacijo v Nemčiji. Iz pogovorov s tamkajšnjimi študenti in nekaterimi zaposlenimi sem izvedel, da je EUV zelo ugledna univerza in jo zaradi tega obiskujejo študenti iz celotne Nemčije. Zaradi tega lahko rečemo, da nekateri dobljeni rezultati gotovo veljajo tudi za celotno študentsko populacijo v Nemčiji.

V raziskavo sem vključil nemške študente dodiplomskega študija na družboslovju, kar je bilo zaradi potrebnega števila anket na tamkajšnji Fakulteti za družbene in kulturne študije nemogoče izvesti. Zato sem anketo izvedel kar na ravni EUV, kar za namen moje raziskave ni predstavljalo nobene ovire, saj je EUV majhna družboslovna univerza in imajo študenti vseh treh fakultet veliko predavanj skupaj – celotno EUV lahko brez problemov primerjamo s slovensko FDV. Na ta način sem dobil tudi zadostno število nemških študentov družboslovja, kar je bil osnovni cilj. Pri tem je potrebno dodati še, da t.i. nemški študenti zaradi multikulturne družbe predstavljajo študente z nemškim državljanstvom, torej ni nujno, da so Nemci. To pomeni, da prihajajo iz različnih kulturnih okolij, kar ima gotovo velik vpliv na dožemanje domoljubnih vsebin in posledično tudi na rezultate. So pa po drugi strani ti rezultati tudi dejanska slika stanja njihove multikulturne družbe, torej jih lahko jemljemo kot pokazatelj stanja med nemškimi študenti.

Tudi to anketo sem izdelal na spletni strani EnKlikAnketa – 1KA spletne ankete (2012), sestavljena pa je bila iz 23 vprašanj (glej prilogo B). Anketa je bila aktivna v obdobju od 19.

05. 2012 do 10. 03. 2013, v celoti jo je izpolnilo 91 študentov dodiplomskega študija. Od teh je 23% študentov Jura, 30% KuWi in 47% Wiwi. Njihova povprečna starost je 23,1 let, rojeni pa so bili med leti 1993 in 1981. Glede na spol je anketo izpolnilo 34% moških in 66% žensk. Anketa je bila izvedena v nemškem jeziku zaradi lažje analize in razumevanja pa je v tem delu prevedena v slovenski jezik.

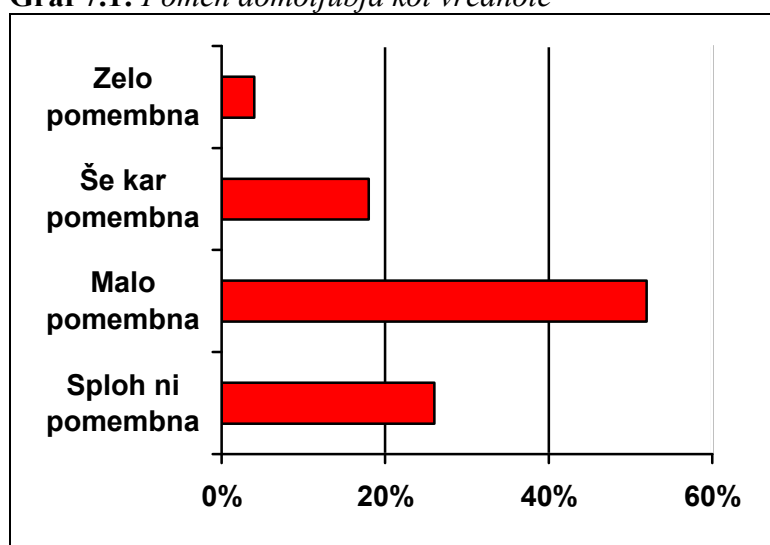
7.1 Vrednotenje domoljubja ter domovinska in državljanska pismenost

V to poglavje lahko uvrstimo anketna vprašanja od 1 do 8 (glej prilogo B), s katerimi sem ugotavljal, koliko študentom EUV pomeni vrednota domoljubje, katere vrline odražajo domoljubnega nemškega državljana, kakšen je njihov odnos do zastave, poznavanje himne, poznavanje nemških praznikov ter kakšna je njihova udeležba na kateri od proslav ob 20. obletnici nemške združitve.

7.1.1 Domoljubne vrednote

Vprašanje št. 1 se je glasilo: »Domoljubje kot vrednota je vam osebno:«. Pri tem je 26% anketiranih izbralo odgovor Sploh ni pomembna, 52 % Malo pomembna, 18% Še kar pomembna in 4 % zelo pomembna - graf 7.1 nam te številke prikazuje v sliki. Ugotovimo lahko, da je nemškim študentom domoljubje kot vrednota *malo pomembna*, saj je na lestvici pomembnosti domoljubja kot vrednote od 1 do 4 povprečje odgovorov 2,0.

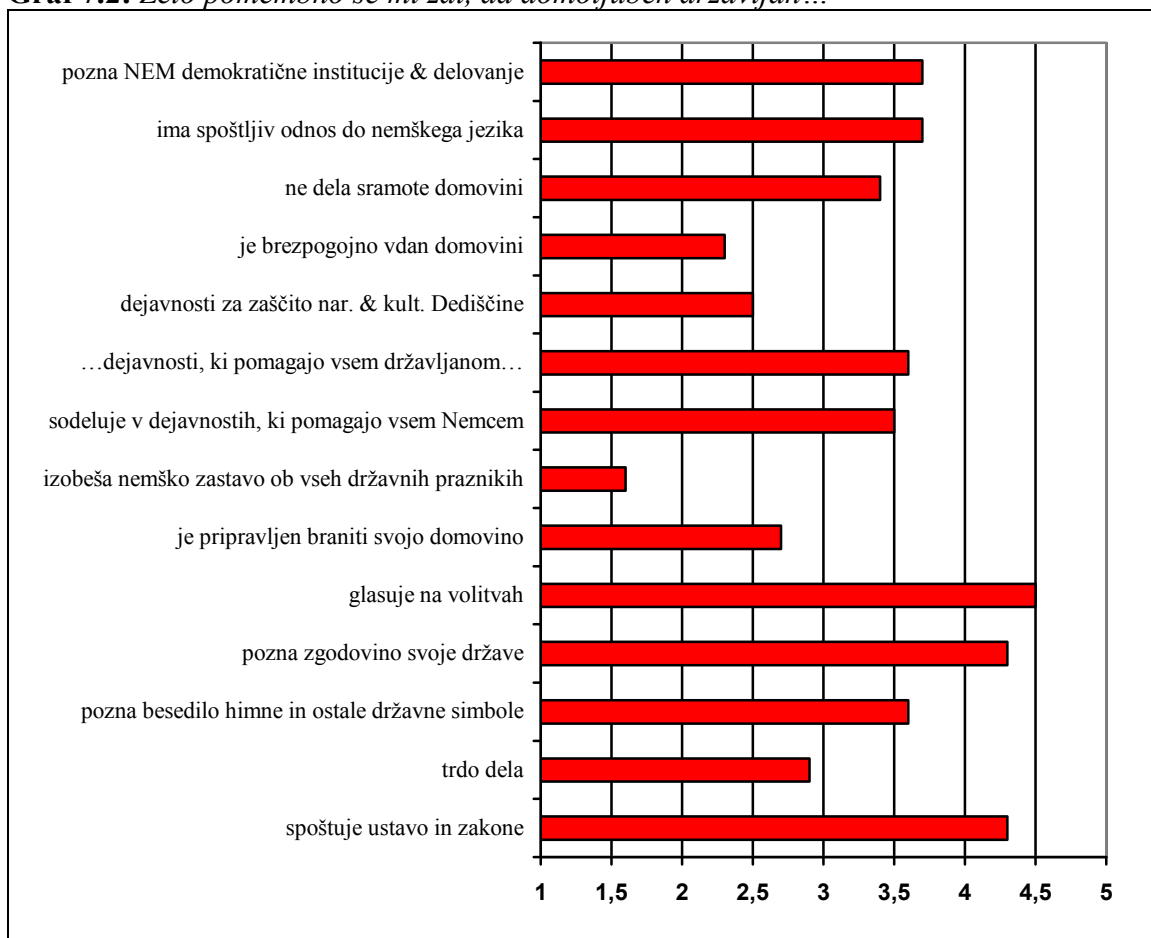
Graf 7.1: Pomen domoljubja kot vrednote

Pri vprašanju št. 2, »Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan...«, so anketiranci na podvprašanjih izbirali možnosti od 1 do 5, pri čemer 1 predstavlja sploh ne, 5 pa zelo. Graf 7.2 nam prikazuje rezultate, kjer vidimo da nemškega domoljubnega državljana najbolj odlikuje *glasovanje na volitvah*, saj ta trditev zavzema povprečje 4,5.

Zelo visoko povprečje 4,3 sta dobila tudi odgovora *Pozna zgodovino svoje države* in *Spoštuje ustavo in zakone*. Višje povprečje so dobili tudi odgovori *Pozna slovenske demokratične institucije in njihovo delovanje* (3,7), *Ima spoštljiv odnos do nemškega jezika* (3,7), *Pozna besedilo himne in ostale državne simbole* (3,6) in *Sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem državljanom Nemčije, ne glede na narodno poreklo* (3,6). Daleč najslabše povprečje je dobil odgovor *Izobeša nemško zastavo ob vseh državnih praznikih* (1,6), nekoliko boljše, a še zmeraj nizko povprečje so dobili še odgovori: *Je brezpogojno vdan domovini* (2,3), *Se udeležuje dejavnosti za zaščito naravne in kulturne dediščine* (2,5) in *Je pripravljen braniti svojo domovino* (2,7). Pri teh odgovorih je zanimivo, da je izobešanje nemške zastave ob vseh državnih praznikih ena izmed vrlin, ki po njihovo najmanj predstavljal domoljubnega državljana.

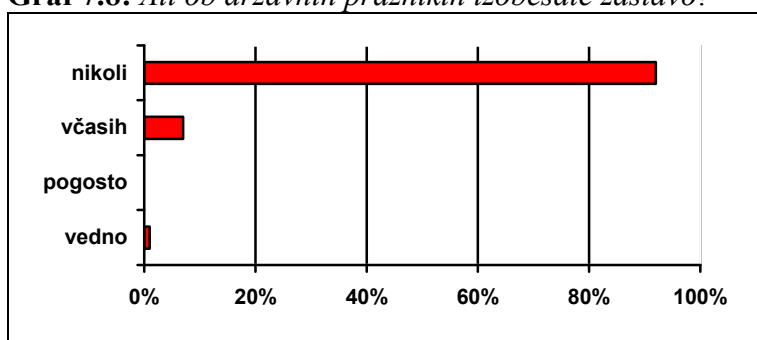
Graf 7.2: *Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan...*

7.1.2 Zastava, himna

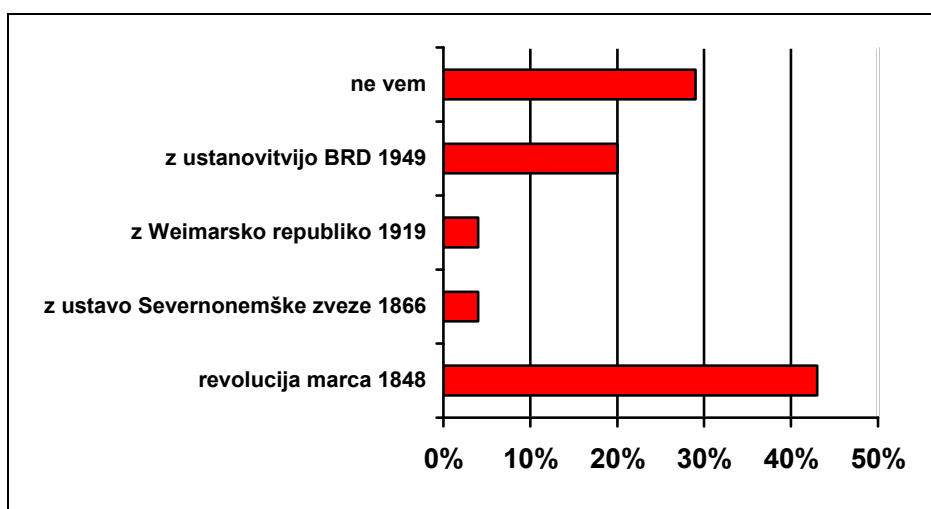
»Ali ob državnih praznikih izobesite državno zastavo?«, se je glasilo vprašanje št. 3, na katerega je kar 92% anketiranih odgovorilo *nikoli*, 7% *včasih*, 0% *pogosto* in 1% *vedno* (glej graf 7.3). Če te odgovore navežemo na vprašanje št. 2 vidimo, da se ti ujemajo z odgovorom, da je izobešanje državne zastave ob državnih praznikih najmanj pomembna domoljubna vrлина.

Graf 7.8: Ali ob državnih praznikih izobešate zastavo?

Na vprašanje št. 4, »Kdaj se prvič »pojavi« nemška narodna zastava kot jo uporabljamo danes?«, je 43% vprašanih odgovorilo pravilno, v *revoluciji marca 1848* (Glej graf 7.4). Odgovor *ne vem* pa je izbralo 29% anketiranih.

Graf 7.4: Kdaj se prvič pojavi nemška narodna zastava?

V tabeli 7.1 imamo prikazano rezultate na anketni vprašanji 5 in 6. Na vprašanje 5, »Koliko kitic ima *Das Lied der Deutschen* in katera kitica je himna Zvezne republike Nemčije?«, je na dane odgovore pravilno odgovorilo 39% anketiranih, na vprašanje 6, »Kdo je uglasbil nemško himno?«, pa kar 70% anketiranih. Odgovori kažejo na rahlo zmedenost glede števila kitic nemške himne, hkrati pa na dokaj dobro poznavanje odgovora, kdo jo je uglasbil.

Tabela 7.1: Poznavanje himne

5. Koliko kitic ima <i>Das Lied der Deutschen</i> in katera kitica je himna Zvezne republike Nemčije?		6. Kdo je uglasbil nemško himno?	
Odgovori	Odstotek	Odgovori	Odstotek
5 kitic, 3. je himna	10%	Albert Lortzing	0%
4 kitice, 2. je himna	11%	Albert Matthai	0%
3 kitice, 2. je himna	16%	Joseph Haydn	70%
3 kitice, 3. je himna	39%	Hermann Goetz	6%
ne vem	24%	ne vem	24%

7.1.3 Prazniki, 20. obletnica ponovne nemške združitve

Pri vprašanju številka 7, »Kateri nemški praznik se praznuje na:«, so morali anketiranci, k dvema določenima datumoma dopisati, kateri nemški praznik se na ta datum praznuje. K podvprašanju 1. maj je pravilno (*praznik dela*) odgovorilo 96% anketiranih, prav tako je bilo 96,6% pravih odgovorov na podvprašanje 3. oktober (*dan nemške enotnosti*).

Vprašanje št. 8 se je glasilo: »Ste se vi osebno udeležili katere izmed proslav ob 20. obletnici ponovne združitve Nemčije?«. Odgovori so bili: 91% NE in samo 9% DA. Ti rezultati kažejo na to, da študente tovrstne proslave in dogodki ne zanimajo in se jih udeležuje le peščica. To je zanimivo, saj se sicer v velikem številu udeležujejo raznih politično obarvanih dogodkov.

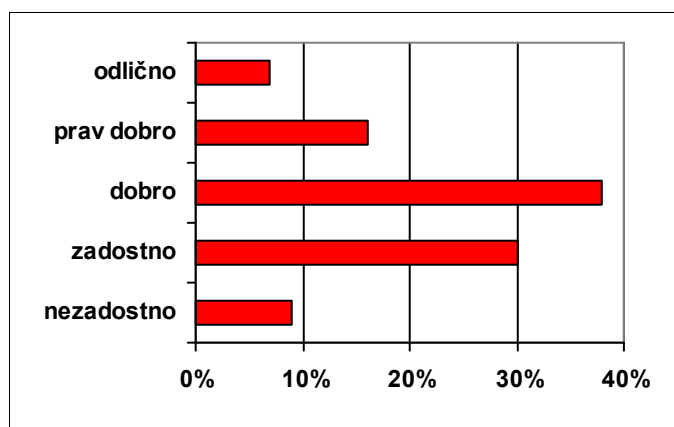
7.2 Procesi ponovnega nemškega združevanja

V to skupino sem razvrstil anketna vprašanja od 9 do vključno 20, ker obravnavajo tematiko nemškega združevanja. Prva tri vprašanja želijo od anketiranca izvedeti njihovo samooceno in mnenje glede poznavanja ponovnega nemškega združevanja, preostala vprašanja pa preverjajo pridobljeno znanje.

7.2.1 Samoocena poznavanja nemške združitve

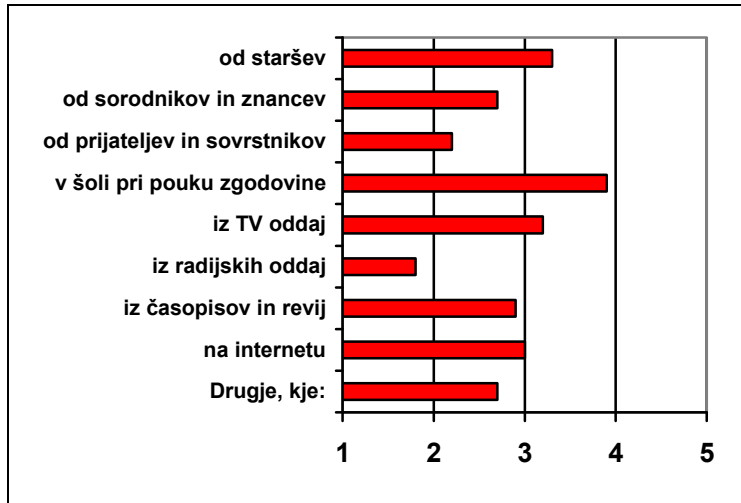
Pri vprašanju 9, ki se je glasilo: »Ali lahko ocenite, kakšno je vaše znanje o procesih, ki so pripeljali do ponovne združitve?«, je 38% anketiranih ocenilo, da je njihovo znanje dobro. 30% jih je ocenilo da je njihovo znanje zadostno, 16% da je prav dobro, 9% da je nezadostno in le 7% da je odlično (glej graf 7.5). Če bi to oceno dali na lestvico od 1 do 5, bi bilo povprečje 2,8 – to pomeni, da skupno anketiranci svoje znanje ocenjujejo kot (skoraj) dobro. Če se vrnemo k vprašanju 2 pa vidimo, da so tam ocenili, da je poznavanje zgodovine svoje države ena izmed najpomembnejših domoljubnih vrlin.

Graf 7.5: Samoocena poznavanja združevanja Nemčije

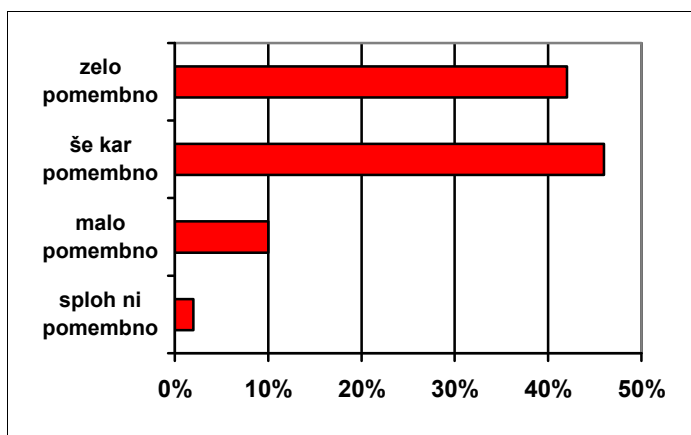
»Ocenite, koliko ste od naštetih virov izvedeli o procesih združevanja Nemčije?«, je bilo vprašanje št. 10, odgovore pa nam prikazuje graf 7.6. Kot vidimo, so študenti o združevanju Nemčije največ (na lestvici od 1 do 5 s povprečjem 3,9) izvedeli v šoli pri pouku zgodovine. Drugi odgovor z najvišjo povprečno oceno je bil od staršev (3,3), veliko pa so študenti izvedeli še iz *TV oddaj*(3,2) in *na internetu* (3,0). Najmanj so o združevanju Nemčije izvedeli iz radijskih oddaj (1,8) in od prijateljev in znancev (2,2). Med odgovori »drugje« prevladujejo muzeji in knjige.

Graf 7.6: *Koliko ste izvedeli od naštetih virov?*

Vprašanje št. 11 je bilo: »Ali menite, da je poznavanje dogajanj, povezanih z združevanjem Nemčije, za mlade v vaši državi pomembno?«. Največ, 46% anketiranih meni da je *še kar pomembno*, 42% jih meni da je *zelo pomembno*, 10% jih meni da je *malo pomembno* in 2% da *sploh ni pomembno* (glej graf 7.7). Glede na odgovore bi v splošnem lahko rekli, da nemški študenti menijo, da je za mlade pomembno, da poznajo dogajanje, povezano z združevanjem Nemčije.

Graf 7.7: *Pomembnost poznavanja združevanja Nemčije*

7.2.2 Analiza odgovorov

Tudi nemška verzija ankete je bila zastavljena tako, da je pri vprašanjih od 12 do 20 preverjala znanje s področja združevanja Nemčije. Pri vsakem od teh vprašanj je bilo podanih več odgovorov med katerimi so anketiranci izbirali pravilne, rezultati pa so prikazani v tabeli 7.2. Na vprašanje 12, »Ali lahko poveste, kdaj so izvedene prve svobodne volitve v skupščino v NDR?«, je pravilen odgovor (*marca 1990*) izbralo 42% anketiranih, s tem da jih je 40%

izbralo odgovor »ne vem«, ostali so odgovorili napačno. Na naslednje vprašanje (št. 13): »Kdo je bil leta 1990 premier, ki je vodil združitvene procese na strani NDR?«, je pravilno (*Lothar de Maizière*) odgovorilo 31% anketiranih, prav tako 31% jih je izbralo odgovor »ne vem«, napačnih je bilo 38% odgovorov. Kar 90% anketiranih je pravilno (*Helmut Kohl*) odgovorilo na vprašanje št. 14, ki se je glasilo: »Kdo je bil leta 1990 kancler Zvezne republike Nemčije?«. Na vprašanje št. 15: »Kdo je bil leta 1990 predsednik Zvezne republike Nemčije?«, je pravilno (*Richard von Weizsäcker*) odgovorilo 63%, »ne vem« je odgovorilo 26%, ostali odgovori so bili napačni. Najslabši so bili rezultati na vprašanje št. 16: »Kdaj je bila med NDR in ZRN podpisana Državna pogodba o monetarni, gospodarski in socialni uniji?«, saj je pravilno (18. maja 1990) odgovorilo le 13% anketiranih, kar 44% jih je odgovorilo »ne vem«. Slabi rezultati so bili tudi na vprašanje št. 17: »Kdaj je bila podpisana pogodba o združitvi NDR in ZRN?«. Pravilno (31. avgust 1990) jih je odgovorilo samo 15%, »ne vem« jih je odgovorilo 47%. Samo 20% anketiranih je pravilno (12. septembra 1990) odgovorilo na vprašanje št. 18: »Kdaj je bila podpisana "Pogodba dve-plus-štiri", s katero je Nemčija postala povsem suverena?«. Več pravih odgovorov (od leta 1961 do leta 1989) je bilo na vprašanje št. 19: »Od kdaj do kdaj je bil postavljen Berlinski zid?«. Pravih odgovorov je bilo 82%. Zadnje vprašanje (št. 20) v tem vsebinskem sklopu se je glasilo: »Približno kolikšno je bilo število smrtnih žrtev pri poskusu prebega na drugo stran berlinskega zidu?«. Pravi odgovor (najmanj 130 žrtev) je izbralo 71%, odgovor »ne vem« 10%, odgovor »med 50 in 100 žrtev« pa 15%.

Tabela 7.2: Poznavanje združevanja

Št. vpr.	Vprašanje	Pravilen odgovor
12.	Kdaj so izvedene prve svobodne volitve v skupščino v NDR?	42% (marca 1990)
13.	Kdo je bil leta 1990 premier, ki je vodil združitvene procese na strani NDR?	31% (Lothar de Maizière)
14.	Kdo je bil leta 1990 kancler Zvezne republike Nemčije?	90% (Helmut Kohl)
15.	Kdo je bil leta 1990 predsednik Zvezne republike Nemčije?	63% (Richard von Weizsäcker)
16.	Kdaj je bila med NDR in ZRN podpisana Državna pogodba o monetarni, gospodarski in socialni uniji?	13% (18. maja 1990)
17.	Kdaj je bila podpisana pogodba o združitvi NDR in ZRN?	15% (31. avgust 1990)
18.	Kdaj je bila podpisana "Pogodba dve-plus-štiri", s katero je Nemčija postala povsem suverena?	20% (12. septembra 1990)
19.	Od kdaj do kdaj je bil postavljen Berlinski zid?	82% (od leta 1961 do leta 1989)
20.	Približno kolikšno je bilo število smrtnih žrtev pri poskusu prebega na drugo stran berlinskega zidu?	71% (najmanj 130 žrtev)

8 PRIMERJALNA ANALIZA REZULTATOV ANKET MED ŠTUDENTI V SLOVENIJI IN NEMČIJI

Tabela 8.1: Primerjava rezultatov

ŠT.	VPRAŠANJE	FDV SLOVENIJA	EU NEMČIJA	VPRAŠANJE	ŠT.
1.	Domoljubje kot vrednota je vam osebno:	2,8	2,0	Domoljubje kot vrednota je vam osebno:	1.
2.	Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan:			Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan:	2.
a)	pozna slovenske demokratične institucije & delovanje	3,7	3,7	pozna nemške demokratične institucije & delovanje	a)
b)	ima spoštljiv odnos do slovenskega jezika	4,4	3,7	ima spoštljiv odnos do nemškega jezika	b)
c)	ne dela sramote domovini	3,9	3,4	ne dela sramote domovini	c)
d)	je brezpogojno vdan domovini	2,6	2,3	je brezpogojno vdan domovini	d)
e)	se udeležuje dejavnosti za zaščito nar. in kult. dediščine	3,1	2,5	se udeležuje dejavnosti za zaščito nar. in kult. dediščine	e)
f)	sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem državljanom...	3,5	3,6	sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem državljanom...	f)
g)	sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem Slovencem	3,6	3,5	sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem Nemcem	g)
h)	izobeša slovensko zastavo ob vseh državnih praznikih	2,9	1,6	izobeša Nemško zastavo ob vseh državnih praznikih	h)
i)	je pripravljen braniti svojo domovino	3,4	2,7	je pripravljen braniti svojo domovino	i)
j)	glasuje na volitvah	4,2	4,5	glasuje na volitvah	j)
k)	pozna zgodovino svoje države	4,1	4,3	pozna zgodovino svoje države	k)
l)	pozna besedilo slovenske himne in ostale državne simbole	4,2	3,6	pozna besedilo nemške himne in ostale državne simbole	l)
m)	trdo dela	2,9	2,9	trdo dela	m)
n)	spoštuje ustavo in zakone	4,0	4,3	spoštuje ustavo in zakone	n)
3.	Ali ob državnih praznikih izobesite državno zastavo?	1,7	1,1	Ali ob državnih praznikih izobesite državno zastavo?	3.
4.	Kakšna je slovenska narodna zastava?	39%	43%	Kdaj se prvič »pojavi« nemška narodna zastava kot jo uporabljamo danes?	4.
5.	Koliko kitic ima Zdravljica in katera kitica je himna RS?	61%	38%	Koliko kitic ima Das Lied der Deutschen in katera kitica je himna Zvezne republike Nemčije?	5.

6.	Kdo je uglasbil slovensko himno?	50%	70%	Kdo je uglasbil nemško himno?	6.
7.	Datum, ko je Slovenija postala članica EU/NATO	55% 14,5%			
8.	Kateri slovenski praznik praznujemo na:			Kateri nemški praznik praznujemo na:	7.
a)	1. in 2. maj?	96,5%	96,6%	1. maj?	a)
b)	25. junij?	75%	96,6%	3. oktober?	b)
9.	Ste se udeležili katere izmed proslav ob 20. obletnici?	18%	9%	Ste se udeležili katere izmed proslav ob 20. obletnici ponovne združitve Nemčije?	8.
10.	Ocenite, kakšno je vaše znanje o osamosvojitvi RS	2,6	2,8	Ocenite, kakšno je vaše znanje o nemškem združevanju	9.
11.	Ocenite, koliko ste od naštetih virov izvedeli o osamosvojitvi SLO?			Ocenite, koliko ste od naštetih virov izvedeli o združevanju Nemčije?	10.
a)	od staršev	3,2	3,3	od staršev	a)
b)	od sorodnikov in znancev	2,5	2,7	od sorodnikov in znancev	b)
c)	od prijateljev in sovrstnikov	2,2	2,2	od prijateljev in sovrstnikov	c)
d)	v šoli pri pouku zgodovine	3,4	3,9	v šoli pri pouku zgodovine	d)
e)	iz televizijskih oddaj	3,2	3,2	iz televizijskih oddaj	e)
f)	iz radijskih oddaj	2,0	1,8	iz radijskih oddaj	f)
g)	iz časopisov in revij	2,8	2,9	iz časopisov in revij	g)
h)	na internetu	3,2	3,0	na internetu	h)
i)	Drugje	3,4	2,7	Drugje	i)
12.	Je poznavanje osamosvojitve RS za mlade pomembno?	3,1	3,3	Je poznavanje nemškega združevanja za mlade pomembno?	11.
13.	Kdaj so bile izvedene prve večstrankarske volitve?	34%	42%	Kdaj so bile izvedene prve svobodne volitve v skupščino v NDR??	12.
14.	Katera politična skupina je izpeljala osamosvojitvev?	72%	31%	Kdo je bil leta 1990 premier, ki je vodil združitvene procese na strani NDR?	13.
15.	O čem smo se Slovenci odločali na plebiscitu?	91%	90%	Kdo je bil leta 1990 zvezni kancler ZRN?	14.
16.	Kdo je v 1990 -1991 predsedoval Predsedstvu RS?	50%	63%	Kdo je bil leta 1990 zvezni predsednik ZRN?	15.
17.	Kdo je v obdobju 1990 -1991 vodil Izvršni svet RS?	35%	13%	Kdaj je bila med NDR in ZRN podpisana Državna pogodba o monetarni, gospodarski in socialni uniji?	16.
18.	Kdaj je Slovenija razglasila neodvisnost?	94%	15%	Kdaj je bila podpisana pogodba o združitvi NDR in ZRN?	17.
			20%	Kdaj je bila podpisana "Pogodba dveh-plus-štiri", s katero je Nemčija postala povsem suverena?	18.
19.	Kdaj so potekali oboroženi spopadi za Slovenijo?	51%	82%	Od kdaj do kdaj je bil postavljen Berlinski zid?	19.
20.	Kolikšno je bilo število vseh smrtnih žrtev?	23%	71%	Približno kolikšno je bilo število smrtnih žrtev pri poskusu prebega na drugo stran berlinskega zidu?	20.

V tabeli 8.1 (Primerjava rezultatov) imamo predstavljene rezultate ankete *Domoljubje kot vrednota med študenti* (priloga A) in ankete *Patriotismus als Wert unter den Studenten* (priloga B). Vidimo, da je bilo nekaj vprašanj istih, ostala pa so vsebinsko sorodna – tako je primerjava dobljenih rezultatov tudi veliko lažja. Tudi v tej tabeli so rezultati predstavljeni na naslednji način:

- v številkah, ki pomenijo povprečno vrednost odgovorov na lestvici od 1 do 4 (vprašanja št. 1, 3, nemško 11 in slovensko 12) in v nekaterih primerih na lestvici od 1 do 5 (vprašanja št. 2, nemško 9, slovensko 10, nemško 10 in nemško 11).
- v odstotkih (%), ki pomenijo delež pravilnih odgovorov.

Pri vprašanju št. 1 vidimo, da je domoljubje kot vrednota študentom FDV bolj pomembna kot študentom EUV. Tudi pri vprašanju št. 2 opazimo določene razlike pri tem, kako si študenti v obeh državah predstavljajo domoljubnega državljana. Največje razlike so tako pri točkah **b), c), e), h), i) in l)**. Pri vseh teh točkah je dobil slovenski »domoljubni državljan« višjo povprečno oceno, kar pomeni, da ga bolj kot v Nemčiji označuje spoštljiv odnos do jezika, da ne dela domovini sramote, da se udeležuje dejavnosti za zaščito naravne in kulturne dediščine, da pozna besedilo slovenske himne in ostale državne simbole ter da je pripravljen braniti svojo domovino in da izobeša zastavo – zadnji dve trditvi imata že na FDV nizko povprečno oceno, na EUV pa je ta ocena še veliko nižja. Pri teh trditvah je edina opaznejša ocena v prid nemškemu študentom ta, da je za domoljubnega državljana značilno, da glasuje na volitvah. Nemškega »domoljubnega državljana« v veliki meri najbolj označujejo ravno ti družbeno-politični aspekti – glasovanje na volitvah, spoštovanje ustave in zakonov ter poznavanje zgodovine svoje države.

Tudi pri tretjem vprašanju je vidna ta razlika, ki se je napovedovala že pri drugem vprašanju. Glede na rezultate vidimo, da oboji študenti v povprečju zelo malo izobešajo zastavo ob državnih praznikih, vendar je pri nemških študentih z EUV to povprečje še bistveno nižje. Kar se tiče četrtega vprašanja o narodni zastavi, pa zaradi različnih vprašanj nekih vzporednic pri odgovorih ne moremo potegniti.

Pri vprašanjih o himni (vprašanje št. 5 in 6) lahko ugotovimo, da študenti FDV bolje vedo, katera kitica pesmi je himna, študenti EUV pa bolje vedo, kdo je njihovo himno uglasbil.

Ker ima Nemčija veliko praznikov, vendar jih je večina vezana na posamezno zvezno deželo, lahko med obema državama primerjamo samo poznavanje dveh praznikov. Pri poznavanju 1.

maja vidimo, da oboji isto dobro prepoznajo ta praznik, pri poznavanju slovenskega dneva državnosti in nemškega dneva enotnosti pa vidimo, da nemški študenti svoj državni praznik bolje poznajo. Je pa zanimivo, da se je ob 20. obletnici nemške združitve kakšne izmed proslav v povprečju udeležilo enkrat manj študentov kot v Sloveniji ob 20. obletnici samostojnosti. Se je pa obojih študentov teh proslav v povprečju udeležilo zelo malo – FDV 18% in EUV 9%.

Samooocena znanja o osamosvajanju Slovenije in združevanju Nemčije ne kaže na večje razlike med obema skupinama študentov, večjih razlik ni niti opaziti pri oceni virov tega znanja. Najbolj opazna razlika je pri točki d), kjer nemški študenti ocenjujejo, da so za razliko od slovenskih kolegov v šoli pri pouku zgodovine pridobili več tovrstnega znanja. Razlika je tudi pri točki i), kjer so slovenski študentje pod odgovorom »drugje« v večji meri dopisali faks. Oboji študenti pa tudi v približno enaki meri ocenjujejo pomembnost poznavanja takratnega dogajanja.

Nadaljnja vprašanja so preverjala poznavanje procesov slovenskega osamosvajanja in nemškega združevanja. Ker gre za vsebinsko nekoli različna vprašanja, neposrednih zaključkov o tem, kateri študenti imajo več tovrstnega znanja, ne moremo dati. Iz rezultatov pa lahko razberemo, da so na nekatera vprašanja oboji dobro odgovorili, spet na druga so oboji odgovorili zelo slabo.

Glede na rezultate obeh anket lahko zaključimo, da razlike med obema skupinama študentov obstajajo. Te so bolj vidne v začetnem delu ankete, kjer se je preverjalo vrednotenje domoljubja. So se pa razlike zmanjševale v nadaljevanju, kjer se je v večji meri preverjalo pridobljeno znanje, v nekaterih segmentih ankete razlik sploh ni bilo.

Tudi ostali kritiki so pritrdili, da je bila proslava ob 20-letnici samostojne Slovenije premalo »slovenska«. Kar se tiče praznovanja v Nemčiji, številnim kritikom govor takratnega predsednika Wulffa ni bil všeč zato, ker se je preveč ukvarjal s problemom integracije. Pri nemški obletnici so na dan prišla tudi druga vprašanja, povezana z razlikami med vzhodom in zahodom države.

9 ZAKLJUČEK

Sodobna pluralna družba se pri vzgoji državljskih vrlin kot je domoljubje sooča s številnimi izzivi, saj mora upoštevati ideale državljske enakosti in ideale enakosti spoštovanja. Ravno vzgajanje modernega in neizključujočega domoljubja pri vseh državljskih je za družbo tudi najboljša pot do zavednega in aktivnega državljsanstva. Višje stopnje domoljubne zavesti med mladimi pa gotovo ne bomo dosegli brez primerne državljske in domovinske vzgoje, ki se mora začeti v družini, nadaljevati pa v šoli.

Tako sem v tej nalogi iskal odgovore na štiri raziskovalna vprašanja, zgoraj napisano pa je že del odgovora na raziskovalno vprašanje 1, ki se je glasilo: »Je domoljubje kot vrednota še vedno pomembna za slovenske in nemške študente?«

V iskanju odgovorov na to vprašanje sem ugotovil, da je domoljubje kot vrednota za slovenske in nemške študente še vedno zelo pomembna.

Glede na pomen, ki ga ima domoljubje za družbo lahko rečemo, da je ta vrednota zelo pomembna - ne samo za slovenske in nemške študente, ampak za vse družbe, ki si želijo biti strpne, zavedne in pravične. Ena izmed pozitivnih lastnosti domoljubja je tudi, da motivira državljsane k vestnemu opravljanju državljskih dolžnosti. V integracijah kot je EU, ima domoljubje še večji pomen pri ohranjanju jezika in kulture. Bistvo multikulturalizma, s katerim se sooča Evropa, je med drugim prav spoštovanje in ohranjanje raznolikosti jezikov in kultur. Premalo pa je zavedanja tudi o pozitivnih učinkih, ki ga domoljubje lahko ima na domače gospodarstvo. Žal pa je zaradi premalo pozornosti in zgodovinskih okoliščin na področju domoljubja nastala zmeda – mnogo jih ne ve, kakšen je njegov izvorni pomen, zato si ga predstavljajo po svoje in mu dodajo nekatere druge lastnosti. Da je domoljubje kot vrednota s strani družbe premalo cenjena, se kaže tudi pri rezultatih ankete med študenti. Študentom FDV domoljubje kot vrednota na lestvici od 1 do 4 predstavlja povprečno oceno 2,8, nemškim študentom EUV pa 2. To pomeni, da študenti domoljubju kot vrednoti ne pripisujejo takega pomena, kot bi ga morali, je pa ta vrednota slovenskim študentom nekoliko pomembnejša kot nemškim kolegom.

Raziskovalno vprašanje 2 se je glasilo: »Ali daje nemški izobraževalni sistem večji poudarek državljski in domovinski vzgoji kot slovenski?«

V obeh izobraževalnih sistemih je glavna naloga državljske in domovinske vzgoje v prvi vrsti vzgoja mladih ljudi, da bi postali dobri in zavedni državljani. V Sloveniji se ta izvaja v sedmem in osmem razredu OŠ, v okviru obveznega predmeta Državljska in domovinska vzgoja ter etika. Skupaj mu je namenjeno 70 šolskih ur, vedno večji poudarek pa je na medpredmetnem in vsešolskem pristopu vzgajanja domoljubja. V nemškem šolskem sistemu dajejo smernice za učenje državljske in domovinske vzgoje oblasti posamezne zvezne dežele, zato se ta od dežele do dežele nekoliko razlikuje. Nimajo sprejetega enotnega poimenovanja učnega predmeta za to področje, več delajo na medpredmetnem in vsešolskem pristopu, večji poudarek pri državljski in domovinski vzgoji pa dajejo političnim vsebinam. S tem želijo doseči, da bi državljane vzgojili v polno sodelujoče člane politične skupnosti, na ta način pa bi dosegli stabilno pluralno družbo. Glede na te in ostale ugotovitve v tej nalogi lahko rečem, da daje nemški sistem nekoliko večji poudarek državljski in domovinski vzgoji. To pa zato, ker so s pomočjo Američanov že leta 1952 ustanovili Zvezno agencijo za državljsko vzgojo, poleg tega pa več pozornosti državljski vzgoji posvečajo v okviru neformalnega izobraževanja. Se je pa v zadnjih letih tudi v Sloveniji začelo temu področju namenjati več pozornosti.

»Ali študenti na slovenski Fakulteti za družbene vede izkazujejo višjo stopnjo domoljubja kot študenti na sorodni nemški fakulteti?«, je bilo raziskovalno vprašanje 3.

Ugotovili smo že, da je domoljubje kot vrednota nekoliko bolj pomembna študentom slovenske FDV. Glede tega, kateri izkazujejo višjo stopnjo domoljubja, pa je opaziti določene specifičnosti. Z anketo sem namreč ugotovil, da si nemški študenti EUV nekoliko drugače predstavljajo domoljubnega državljsana, kot si to slovenski na FDV. Skozi nalogo in na izmenjavi sem namreč ugotovil, da so nemški študenti veliko bolj usmerjeni na pravila in pravilne postopke, na pravo politično držo, da ne bodo v sramoto ostalim. Njim je namreč zelo pomembno, kaj si o njih kot posamezniku in narodu mislijo drugi. V Sloveniji pa je ravno obratno – navzven se kažemo kot ponosen narod, med sabo pa se ne razumemo. Predvsem zanimivi so mi bili komentarji, ko sem opravljal anketo. Slovenski študenti so anketo komentirali v smislu »zanimivo, na kar veliko vprašanj nisem vedel/-a odgovora« in so želeli izvedeti pravilne rešitve. Nemški študenti pa so komentirali v smislu »nisem vedel/-a pravilnega odgovora, kaj si bodo pa sedaj drugi mislili o meni/nas«. V delu ankete, kjer se je preverjalo znanje, pa med obema skupinama študentov ni bilo opaziti večjih razlik. Oboji so tudi zelo ponosni na dosežke svojih športnikov in to veselje radi pokažejo. S tem, da je to pri

nemških študentih še malo bolj pompozno, saj je šport ena redkih priložnosti, kjer lahko svojo nacionalno pripadnost pokažejo brez sramu.

Slovenskim študentom je torej bolj pomemben ugled od zunaj, da jih prepoznajo kot Slovence, ki imajo odlične športnike in lepo ohranjeno naravno ter kulturno dediščino, kjer je vse na doseg roke ter živijo prijazni in gostoljubni ljudje. Nemškim študentom pa je bolj pomembno, da jih prepoznajo kot uspešen narod, kjer vse deluje tako kot mora in kjer lahko vsak najde svojo priložnost. Ponašajo se s kakovostjo, saj so prepričani, da si zaslužijo le najboljše. To se kaže tudi v politiki, kjer mora vsak sprejeti svojo politično odgovornost – tega se naučijo že v šoli pri državljanski/politični vzgoji.

Na kratko bi torej lahko odgovorili, da je stopnja izkazovanja domoljubja odvisna od pozicije, s katere jo ocenjujemo. Slovenski študenti izkazujejo višjo stopnjo domoljubja v tujini, kjer »ponovno odkrivajo« lepote svoje domovine in jo kot lepo in gostoljubno deželo promovirajo ostalim. Nemški študenti pa višjo stopnjo domoljubja izkazujejo doma, kjer se obnašajo tako, kot se od njih pričakuje, v želji po čim boljšem življenjskem standardu.

Zadnje raziskovalno vprašanje (4) je bilo: »Ali med študenti FDV obstaja statistična razlika o domoljubju kot vrednoti glede na smer študija?«

V primerjavi rezultatov ankete med posameznimi smermi na FDV sem ugotovil, da domoljubje kot vrednota nima pri vseh enakega pomena. Na lestvici od 1 do 4 ima obramboslovje povprečno oceno 3,6, na drugi strani pa kulturologija samo 2,1. Pri trditvah, ki označujejo domoljubnega državljana, so med smermi opazne razlike glede ocen. Tudi pri večini ostalih vprašanj so med smermi nezanemarljive razlike, razen pri nekaterih vprašanjih razlike zaradi smeri ne pridejo do izraza.

Glede na *tabelo 6.5* in ostale ugotovitve lahko rečemo, da med posameznimi smermi na FDV obstajajo statistične razlike glede domoljubja kot vrednote. V grobem bi lahko smeri razvrstili v tri večje skupine:

- V prvo skupino, ki ji glede na FDV povprečje domoljubje kot vrednota največ pomeni in imajo tudi največ državljskega znanja, lahko uvrstimo smeri: Obramboslovje, Evropske študije in Mednarodni odnosi, glede na rezultate prvega dela ankete pa še Sociologijo – kadrovskega menedžment.

- V drugo skupino, ki od FDV povprečja preveč ne odstopa, lahko uvrstimo smeri: Analitska sociologija, Novinarstvo, Politologija – APJU in Komunikologija – TKOJ, glede na rezultate prvega dela ankete pa še Analitsko politologijo.

- V tretjo skupino, ki ji glede na FDV povprečje domoljubje kot vrednota najmanj pomeni in imajo tudi najmanj državljskega znanja, lahko uvrstimo smeri: Komunikologija – MKŠ, Kulturologija, in Družboslovna informatika.

Zanimivo je tudi, da so razlike med posameznimi smermi na FDV v veliko primerih večje, kot pa so razlike med slovensko FDV in nemško EUV.

Glede na vso opravljeno delo in ugotovitve lahko rečemo, da je stanje med študenti na področju domoljubja slabo. Za nemško študentsko populacijo je glede na zgodovinske okoliščine to nekoliko bolj razumljivo, v Sloveniji pa bi ravno zaradi tega stanje moralo biti boljše. Med raziskavo sem ugotovil, da se v Nemčiji na tem področju stvari v zadnjih letih počasi spreminjajo na bolje, saj se kljub krizi v ostalem delu Evrope oni ponašajo z uspešnim in stabilnim gospodarskim ter političnim stanjem v državi. V Sloveniji pa se je ravno zaradi obratne gospodarsko-politične slike tudi področje domoljubja znašlo v težki situaciji. Vendar pa jih tudi v Nemčiji do vidnega izboljšanja stanja na področju domoljubja zaradi multikulturne družbe čaka še mnogo dela, sploh v izobraževalnem procesu.

Da bi se razmere na področju domoljubja med mladimi izboljšale, bi bilo potrebno veliko več pozornosti posvetiti izobraževalnemu sistemu. Pri tem ni bistveno vprašanje ime učnega predmeta ampak v prvi vrsti vsebina tega predmeta. Vsebina pa je odvisna od izvajalcev, torej bi bilo potrebno najprej ustrezno usposobiti in izobraziti učitelje. Pri tem imam v mislih vse učitelje, saj bi na ta način bolje zaživel tudi medpredmetni in vsešolski pristop k podajanju domoljubnih vsebin. Usposabljanje in izobraževanje učiteljev bi moglo potekati na nacionalni ravni pod strokovnim vodstvom, saj bi na ta način tudi vsebina bila za vse enaka. V tej smeri bi se lahko ključni premiki naredili že v času pedagoškega študija, saj bi na ta način v izobraževalni sistem na tem področju dobili usposobljene učitelje.

Večjo angažiranost pa bi lahko država pokazala tudi pri podpiranju nevladnih organizacij, ki bi se ukvarjale s tematiko domoljubja med mladimi. Pri tem se lahko Slovenija veliko nauči iz nemške prakse, kjer se preko teh organizacij veliko dela predvsem na vključevanju raznih etničnih skupin in migrantov v družbo.

10 LITERATURA

1. *Anordnung über die deutschen Flaggen (FlaggAnO)*. 1996. Dostopno prek: http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/flaggano_1996/gesamt.pdf (15. maj 2012).
2. Barle Lakota, Andreja, Erika Rustja in Janez Jug, ur. 2006. *Državljska in domovinska vzgoja*. Slovenska Bistrica: Beja.
3. Bezjak, Simona. 2011. (Post)suvereni diskurzi državljanske vzgoje: od nacionalnega h globalnemu. V *Šolsko polje*, ur. Eva Klemenčič, 131–152. Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja in Pedagoški inštitut.
4. Bild. 2012. *Patriotismus-Debatte: Warum wird die Hymne nicht in der Schule gesungen?* Dostopno prek: <http://www.bild.de/politik/inland/schule/warum-die-nationalhymne-nicht-in-der-schule-gesungen-24965334.bild.html> (20. december 2012).
5. Blumrich, Sandro. 2012. Germany. Dostopno prek: http://tu-dresden.de/die_tu_dresden/fakultaeten/fakultaet_informatik/smt/dil/ib/laendervergleich/deutschl/germany (20. december 2012).
6. Bučar, Bojko, Zlatko Šabič, Milan Brglez v sodelovanju z Moniko Kalin-Golob. 2002. *Navodila za pisanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Bučar, France. 2009. V *Pogovori pri predsedniku republike. Domoljubje*, ur. Tomaž Kladnik, 14–17. Ljubljana: Defensor.
8. Bundesministerium des Innern. 1991. *Briefwechsel zur Nationalhymne von 1991*. Dostopno prek: http://www.bmi.bund.de/DE/Ministerium/Protokoll/Archiv/nationalhymne_briefwechsel_1991.html (15. junij 2012).
9. --- 2010. *20 Jahre friedliche Revolution und deutsche Einheit*. Dostopno prek: http://www.freiheit-und-einheit.de/FuE/DE/Home/Startseite_node.html (13. december 2011).
10. Chevalier, Jean. 1995. *Slovar simbolov: miti, sanje, liki, običaji, barve, števila*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
11. Debeljak, Aleš. 2002. *Lanski sneg, eseji o kulturi in tranziciji*. Maribor: Dialogi, Aristej.
12. Der Rahmenlehrplan. 2004. *Politische Bildung - Grundschule*. Berlin: Wissenschaft und Technik Verlag.
13. Detjen, Joachim. 2007. *Politische Bildung: Geschichte und Gegenwart in Deutschland*. München: Oldenbourg Verlag.
14. Dreyer, Sarah. 2013. *Was versteht man unter politischer Bildung?* Dostopno prek: <http://www.bildungsexperten.net/wissen/was-ist-politische-bildung/> (15. januar 2013).

15. Društvo študentov obramboslovja Slovenije (DŠOS). 2011. *O nas*. Dostopno prek: http://www.dsos.org/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=10 (20. december 2012).
16. Duden. 2003. *Vom deutschen Wort zum Fremdwort : Wörterbuch zum richtigen Fremdwortgebrauch*. Mannheim: Dudenverlag.
17. *EnKlikAnketa – IKA spletne ankete*. 2012. Dostopno prek: <http://www.1ka.si/> (15. januar 2013).
18. *Fakulteta za družbene vede (FDV)*. 2012. Dostopno prek: <http://www.fdv.uni-lj.si/> (12. januar 2012).
19. --- 2013. *Predmeti*. Dostopno prek: <http://www.fdv.uni-lj.si/obvestila-in-informacije/predmeti/name/all/all/all/12> (12. maj 2013).
20. Fischer, Sebastian. 2010. Deutschland feiert sich. *Spiegel online*, 3. oktober. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/20-jahre-einheit-deutschland-feiert-sich-a-720986.html> (5. avgust 2012).
21. Fischer, Vanessa. 2005. »Wir sind ein Volk«. Dostopno prek: <http://www.dradio.de/dkultur/sendungen/laenderreport/421153/> (15. oktober 2012).
22. Fragoudaki, Anna in Thaleia Dragona. 1997. »What is our country?« *Ethnocentrism in Education*. Atene: Alexandria.
23. *Frankfurter Allgemeine*. 2006. „Welt hat keine Angst mehr vor Patriotismus in Deutschland“. Dostopno prek: <http://www.faz.net/themenarchiv/2.1084/deutschland-und-die-wm/kofi-annan-welt-hat-keine-angst-mehr-vor-patriotismus-in-deutschland-1357307.html> (10. marec 2012).
24. Granda, Stane. 2006. Državljska ali domovinska vzgoja? V *Državljska in domovinska vzgoja*, ur. Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug, 22–37. Slovenska Bistrica: Beja.
25. Goicea, Tudor. 2012. *Bilder zum EM 2012 Public Viewing*. Dostopno prek: http://www.fsrwiwi.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=84:bilder-zum-em-2012-public-viewing&catid=1:latest-news&Itemid=53 (12. december 2012).
26. Haček, Miro. 2008. *Državljska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu končno poročilo*. Dostopno prek: http://www.mizks.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_in_mednarodno_sodelovanje/razvoj_izobrazevanja/razvojno_raziskovalne_studije_crp/izbrani_projekti_2006_2013/ (20. december 2012).
27. Hand, Michael. 2011. *Patriotism in schools*. Impact © Journal of Philosophy of Education Society of Great Britain 19.

28. Hartner, Ryan. 2012. *Kratka zgodovina slovenske narodne zastave*. Dostopno prek: http://www.grboslovje.si/novice/article_2012_06_3_0003.php (14. julij 2012).
29. Henkenborg, Peter. 2004. Die Institution Schule und ihre Bedeutung für die politische Bildung. V *Demokratie braucht politische Bildung*, ur. Gotthard Breit in Siegfried Schiele, 130–148. Schwalbach.
30. Hervardi. *Boj za zahodno mejo in organizacija TIGR*. Dostopno prek: http://www.hervardi.com/boj_za_zahodno_mejo.php (13. maj 2012).
31. *Hochschulrahmengesetz (HRG)*. BGBl. I S. 506, 507. Dostopno prek: <http://www.gesetze-im-internet.de/hrg/BJNR001850976.html> (15. januar 2013).
32. Hribar, Spomenka. 2009. V *Pogovori pri predsedniku republike. Domoljubje*, ur. Tomaž Kladnik, 17–22. Ljubljana: Defensor.
33. Jelušič, Ljubica. 2011. *Dajmo priložnost mladini!* Dostopno prek: <http://ljelusic.blogspot.com/2011/02/dajmo-priloznost-mladini.html> (18. januar 2012).
34. Ka-news. 2010. *Umfrage: 20 Jahre deutsche Einheit - Feiern Sie den 3. Oktober?* Dostopno prek: <http://www.ka-news.de/region/karlsruhe/Umfrage-20-Jahre-deutsche-Einheit-Feiern-Sie-den-3-Oktober;art6066,483771> (15. oktober 2012).
35. Konda, Jože. 2007. Domoljubje in profesionalizem. *Slovenska vojska*. Dostopno prek: http://www.mo.gov.si/fileadmin/mo.gov.si/pageuploads/revija_sv/2007/sv07_03.pdf (20. december 2011).
36. Kranjc, Janez. 2009. V *Pogovori pri predsedniku republike. Domoljubje*, ur. Tomaž Kladnik, 17–22. Ljubljana: Defensor.
37. Knobloch, Charlotte. 2006. *Deutschland braucht einen neuen Patriotismus*. Dostopno prek: <http://www.zeit.de/online/2006/40/dlf-schwarzrotgold-knobloch> (10. maj 2013).
38. Kronenberg, Volker. 2005. Patriotismus heute – Eine ernsthafte Debatte über Gemeinsinn in Deutschland tut Not. *Politische Studien 400*. Dostopno prek: <http://www.hss.de/fileadmin/migration/downloads/PolitischeStudien400.pdf> (15. december 2011).
39. --- 2004. *Patriotismus in Deutschland - Eine Nation auf der Suche nach sich selbst*. Dostopno prek: http://www.kas.de/wf/doc/kas_5784-544-1-30.pdf?04122_7153438 (10. marec 2012).
40. Kulick, Holger. 2009. *Das Buch gegen Nazis – Rechtsextremismus – Was man wissen muß, und wie man sich wehren kann*. Köln: Verlag Kiepenheuer & Witsch GmbH & Co KG.

41. *Kupujem Slovensko*. Dostopno prek: <http://www.kupujem-slovensko.si/informacije> (20. junij 2012).
42. Lammert, Norbert. 2008. "*Die Bundesrepublik Deutschland ist ein demokratischer und sozialer Bundesstaat*". Dostopno prek: <http://www.bundestag.de/kulturundgeschichte/geschichte/ausstellungen/verfassung/index.html> (13. junij 2012).
43. Levine, Peter. 2006. *Should we teach patriotism?* Dostopno prek: <http://www.peterlevine.ws/mt/archives/000834.html> (10. december 2011).
44. Loose, Hans-Werner. 1997. "Die fette Henne muß bleiben". *Die Welt*, 9. junij. Dostopno prek: <http://www.welt.de/print-welt/article638252/Die-fette-Henne-muss-bleiben.html> (15. junij 2012).
45. Lukšič Hacin, Marina. *Konceptualne dileme v kontekstu razprav o multikulturalizmu, EU, nacionalni državi, državljanstvu, migracijah in globalizaciji*. Dostopno prek: http://www.drzavljanska-vzgoja.org/Portals/0/Dokumenti/clanki/Luksic_DMG_3.pdf (14. oktober 2012).
46. Meglič, Andrej. 2005. V *Govor na simpoziju Državljanska in domovinska vzgoja*. Ljubljana, 23. november. Dostopno prek: http://www.mizks.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/399/article/256/1929/852c5405a2031351655c2f52c7e35b1e/ (10. maj 2012).
47. Milharčič Hladnik, Mirjam. 2009. *Multikulturalizem v kontekstu migracij*. Dostopno prek: <http://revija-knjiznica.zbds-zveza.si/Izvodi/K0912/Milharcic-Hladnik.pdf> (14. oktober 2012).
48. Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg. 2004. *Rahmenlehrplan Grundschule: Politische Bildung*. Dostopno prek: http://bildungsserver.berlin-brandenburg.de/fileadmin/bbb/unterricht/rahmenlehrplaene_und_curriculare_materialien/grundschule/Politische_Bildung-RLP_GS_2004_Brandenburg.pdf (10. januar 2012).
49. Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (MIZKŠ). 2012. *Obvezne izbirne vsebine*. Dostopno prek: http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2012/programi/gimnazija/obvezne_izbirne_vsebine.htm#2.1 (20. december 2012).
50. --- 2012b. *Šolski sistem v RS*. Dostopno prek: http://www.mizks.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo_in_znanost/enicnarij_center/solski_sistem_v_rs/ (20. december 2012).

51. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ). 2013. *Predmetnik osnovne šole*. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmetniki/Predmetnik_OS.pdf (10. maj 2013).
52. --- 2012. Podrobnejša navodila o šolskem koledarju za osnovne šole za šolsko leto 2012/13 – 1.del. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/Koledar/Koledar_OS_navodila_3_7_12.pdf (10. maj 2013).
53. Ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ). 2011. *Učni načrt. Program osnovna šola. Državljska in domovinska vzgoja ter etika*. Dostopno prek: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_DDE_OS.pdf (20. december 2012).
54. --- 2008. Predmetnik devetletne osnovne šole – A obvezni program. Dostopno prek: <http://sl.pdfsb.com/readonline/5946464866414634563378364348746b55513d3d-5015017> (20. december 2012).
55. *MMC RTV Slovenija*. 2012. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/sport/nogomet/ep-v-nogometu-2012/40-tisoc-evrov-kazni-za-nemsko-nogometno-zvezo/286101> (25. junij 2012).
56. Müller-Hofstede, Christoph. 2009. *Dialog macht Schule*. Dostopno prek: <http://werkstatt.bpb.de/dialogmachtschule/> (20. december 2012).
57. Nahtigal, Lea in Vladimir Prebilič. 2011. Cosmopolitanism as the end of patriotism. *Journal of comparative politics* 4 (2). Dostopno prek: <http://www.jofcp.org/assets/jcp/JCP-July-2011.pdf> (10. december 2011).
58. Petrovič, Krešimir. 2005. Recenziji. V *Šport in nacionalna identifikacija Slovencev*, ur. Marjeta Kovač, Gregor Starc in Mojca Doupona Topič, 5–6. Ljubljana: Fakulteta za šport.
59. Pikalo, Jernej in Marinko Banjac. 2011. Evropski multikulturalizem in izobraževalne politike: upravljanje fleksibilnih in podjetnih evropskih državljanov. V *Šolsko polje*, ur. Eva Klemenčič, 153–173. Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja in Pedagoški inštitut.
60. Polituss. 2010. *O društvu*. Dostopno prek: http://www.polituss.si/?page_id=2 (20. december 2012).
61. Prebilič, Vladimir. 2009. V *Pogovori pri predsedniku republike. Domoljubje*, ur. Tomaž Kladnik, 27–31. Ljubljana: Defensor.
62. --- 2010. *Ali so mladi državljani domoljubni?* PowerPoint predstavitev.

63. Prebilič, Vladimir in Andreja Barle Lakota. 2011. Domoljubje v slovenskem šolskem prostoru. V *Šolsko polje*, ur. Eva Klemenčič, 175–185. Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja in Pedagoški inštitut.
64. Prebilič, Vladimir in Miro Haček. 2011. Analiza odnosa mladih do domoljubja. V *Pogovori pri predsedniku republike. Mladi in institucije demokracije*, ur. Tomaž Kladnik, 8–28. Ljubljana: Defensor.
65. Pušnik, Maruša. 1999. Konstrukcija slovenske nacije skozi medijsko naracijo. *Teorija in praksa* 30 (5): 796-808.
66. *Republika Slovenija | 20 let samostojnosti*. Dostopno prek: <http://www.dvajset.si/> (13. december 2011).
67. Richter, Dagmar. 2007. *Politische Bildung*. Dostopno prek: http://www.bpb.de/apuz/30313/das-politische-wissen-von-grundschuelerinnen-und-schuelern?p=all#footnodeid_11-11 (15. januar 2013).
68. *Russendisko*. 2012. Deutschland: Paramount Pictures Germany.
69. Sardoč, Mitja. 2011. Sodobni izzivi državljanske vzgoje: multikulturalizem, pluralizem in patriotizem. V *Pogovori pri predsedniku republike. Mladi in institucije demokracije*, ur. Tomaž Kladnik, 30–43. Ljubljana: Defensor.
70. Schulte von Drach, Markus C.. 2012. »Party-Patriotismus ist Nationalismus«. Dostopno prek: <http://www.sueddeutsche.de/wissen/fahnenmeere-zur-em-party-patriotismus-ist-nationalismus-1.1394854> (20. december 2012).
71. Simonič, Peter. 2009. *Kaj si bo narod mislil? Ritual slovenske državnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
72. Slovar slovenskega knjižnega jezika. 2005. Ljubljana: DZS.
73. Slovenija, moja dežela. 2012. *Ni popolna, je pa naša. Že 21 let! Like za našo Slovenijo!* Dostopno prek: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10150921787278691&set=a.154843908690.120234.109397923690&type=3&theater> (28. junij 2012).
74. Stankovič, Peter. 2004. *Sport, nationalism and the shifting meanings of soccer in Slovenia*. *European Journal of Cultural Studies* 7 (2): 237–253.
75. Starc, Gregor. 2005. Uvod. V *Šport in nacionalna identifikacija Slovencev*, ur. Marjeta Kovač, Gregor Starc in Mojca Doupona Topič, 7–27. Ljubljana: Fakulteta za šport.
76. *Statistični urad Republike Slovenije*. 2012. Dostopno prek: http://www.stat.si/tema_demografsko_trg.asp (15. november 2012).
77. *Statistisches Bundesamt (Destatis)*. 2012. Dostopno prek: <https://www.destatis.de/DE/Startseite.html> (15. november 2012).

78. Strlič, Nataša. 2011. *Republika Slovenija: 20 let samostojnosti*. Ljubljana: Služba za državne proslave pri Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije: Urad Vlade z Republike Slovenije za komuniciranje.
79. Šabec, Ksenija. 2006. *Homo europeus : nacionalni stereotipi in kulturna identiteta Evrope*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
80. Študentska organizacije Univerze v Mariboru (ŠOUM). 2007. *Visoko šolstvo v Sloveniji*. Dostopno prek: http://www.soum.si/za_studente/vse_o_studiju/visoko_solstvo_v_sloveniji/ (21. december 2012).
81. Šugman, Rajko. 2005. Recenziji. V *Šport in nacionalna identifikacija Slovencev*, ur. Marjeta Kovač, Gregor Starc in Mojca Doupona Topič, 5–6. Ljubljana: Fakulteta za šport.
82. TV Slovenija, 1. program. 2011. Koliko domoljubni smo Slovenci? *Dobro jutro, 3. del*. Ljubljana, 13. december. Dostopno prek: <http://tvslo.si/predvajaj/dobro-jutro-3-del/ava2.123178657/> (10. januar 2012).
83. --- 2012. Domoljubje. *Studio City*. Ljubljana, 8. oktober. Dostopno prek: <http://tvslo.si/#ava2.147479878> (10. november 2012).
84. Türk, Danilo. 2011. *Slavnostni govor predsednika republike ob dnevu državnosti*. Ljubljana, 24. junij. Dostopno prek: <http://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/dokumentiweb/070BDFB3411505C9C12578BA00059A4A?OpenDocument> (22. oktober 2012).
85. *The Guardian*. 2012. Politics: Michael Gove. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/politics/michaelgove> (13. november 2012).
86. Vodopivec, Peter. 2006. Zgodovina je imanentno državljanski predmet. V *Državlјanska in domovinska vzgoja*, ur. Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug, 38–47. Slovenska Bistrica: Beja.
87. *Zakon o grbu, zastavi in himni Republike Slovenije ter o slovenski narodni zastavi (ZGZH)*. Ur. l. RS 67/1994. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199467&stevilka=2392> (14. maj 2012).
88. Zver, Milan. 2005. *Govor na simpoziju Državlјanska in domovinska vzgoja*. Ljubljana, 23. november. Dostopno prek: http://www.mizks.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/399/article/256/1929/852c5405a2031351655c2f52c7e35b1e/ (10. maj 2012).

11 PRILOGE

Priloga A:

ANKETA

DOMOLJUBJE KOT VREDNOTA MED ŠTUDENTI

Spoštovani!

Sem Matej Čerpnjak, absolvent 2. stopnje na smeri obramboslovje na Fakulteti za družbene vede. Pred vami je anketa, s katero želim ugotoviti, kaj študentom pomeni domoljubje kot vrednota in kakšno je poznavanje vsebin iz novejšje zgodovine Slovenije. Anketa je popolnoma anonimna, dobljene rezultate pa bom uporabil pri pisanju magistrske naloge.

Prosim vas, da odgovarjate iskreno, tako kot mislite in znate.

1. Domoljubje kot vrednota je vam osebno:

- 1 - sploh ni pomembna
- 2 - malo pomembna
- 3 - še kar pomembna
- 4 - zelo pomembna

2. Zelo pomembno se mi zdi, da domoljuben državljan...

(za vsako trditev ocenite na lestvici od 1 do 5)

	SPLOH NE				ZELO
a) pozna slovenske demokratične institucije in njihovo delovanje	1	2	3	4	5
b) ima spoštljiv odnos do slovenskega jezika	1	2	3	4	5
c) ne dela sramote domovini	1	2	3	4	5
d) je brezpogojno vdan domovini	1	2	3	4	5
e) se udeležuje dejavnosti za zaščito naravne in kulturne dediščine	1	2	3	4	5
f) sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem državljanom Slovenije ne glede na narodno poreklo	1	2	3	4	5
g) sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem Slovincem	1	2	3	4	5
h) izobeša slovensko zastavo ob vseh državnih praznikih	1	2	3	4	5
i) je pripravljen braniti svojo domovino	1	2	3	4	5
j) glasuje na volitvah	1	2	3	4	5
k) pozna zgodovino svoje države	1	2	3	4	5
l) pozna besedilo slovenske himne in ostale državne simbole	1	2	3	4	5
m) trdo dela	1	2	3	4	5
n) spoštuje ustavo in zakone	1	2	3	4	5

3. Ali ob državnih praznikih izobesite državno zastavo?

- 1 – nikoli
- 2 – včasih
- 3 – pogosto
- 4 – vedno

4. Kakšna je slovenska narodna zastava:

- 1 – je nimamo
- 2 – je bela podlaga s karantanskim panterjem v sredini
- 3 – je enaka kot državna, vendar brez grba
- 4 – je zastava vojvodine Kranjske
- 9 – ne vem

5. Koliko kitic ima Zdravljica in katera kitica je himna Republike Slovenije?

- 1 – 8 kitic, 7. je himna
- 2 – 12 kitic, 7. je himna
- 3 – 12 kitic, 8. je himna
- 4 – 11 kitic, 8. je himna
- 9 – ne vem

6. Kdo je uglasbil slovensko himno?

- 1 – Davorin Jenko
- 2 – Benjamin Ipavec
- 3 – Stanko Premrl
- 4 – Alojz Gradnik
- 9 – ne vem

7. Uradni datum, ko je Slovenija postala članica:

1 – EU: _ _ . _ _ . _ _ / ne vem

2 – NATO: _ _ . _ _ . _ _ / ne vem

8. Kateri slovenski praznik praznujemo?

(V primeru da odgovora ne veste pustite prazno)

a) 8. februar: _____

b) 27. april: _____

c) 1. in 2. maj: _____

d) 8. junij: _____

e) 25. junij: _____

f) 17. avgust: _____

g) 15. september: _____

h) 23. november: _____

i) 26. december: _____

9. Ste se vi osebno udeležili katere izmed proslav ob 20. obletnici samostojnosti Republike Slovenije?

1 – Ne

2 – Da

10. Ali lahko ocenite, kakšno je vaše znanje o osamosvojitvi Slovenije?

1 – nezadostno

2 – zadostno

3 – dobro

4 – prav dobro

5 – odlično

11. Ocenite, koliko ste od naštetih virov izvedeli o osamosvojitvi Slovenije?

(Odgovorite v vsaki vrstici.)

	<u>nič</u>	<u>malo</u>	<u>srednje</u>	<u>precej</u>	<u>veliko</u>
a) od staršev	1	2	3	4	5
b) od sorodnikov in znancev	1	2	3	4	5
c) od prijateljev in sovrstnikov	1	2	3	4	5
d) v šoli pri pouku zgodovine	1	2	3	4	5
e) iz televizijskih oddaj	1	2	3	4	5
f) iz radijskih oddaj	1	2	3	4	5
g) iz časopisov in revij	1	2	3	4	5
h) na internetu	1	2	3	4	5
i) drugje, kje _____	1	2	3	4	5

12. Ali menite, da je poznavanje dogajanj, povezanih z osamosvajanjem Slovenije, za mlade v naši državi pomembno?

- 1 – sploh ni pomembno
- 2 – malo pomembno
- 3 – še kar pomembno
- 4 – zelo pomembno

13. Ali lahko poveste, kdaj so bile v Sloveniji izvedene prve večstrankarske volitve v obdobju osamosvajanja?

- 1 – aprila 1990
- 2 – marca 1991
- 3 – decembra 1990
- 4 – ne vem

14. Katera politična skupina je osnovala vlado, ki je izpeljala osamosvojitve?

- 1 – DEMOS
- 2 – Socialistična zveza Slovenije
- 3 – ZSMS
- 4 – ne vem

15. O čem smo se Slovenci odločali na plebiscitu decembra 1990?

- 1 – o sprejemu nove ustave
- 2 – o uvedbi demokracije
- 3 – o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije
- 4 – o ustanovitvi konfederacije s Hrvaško
- 9 – ne vem

16. Kdo je v obdobju osamosvojitve 1990 -1991 predsedoval Predsedstvu Republike Slovenije?

- 1 – France Bučar
- 2 – Janez Drnovšek
- 3 – Janez Janša
- 4 – Milan Kučan
- 5 – Lojze Peterle
- 6 – Jože Pučnik
- 9 – ne vem

17. Kdo je v obdobju osamosvojitve 1990 -1991 vodil Izvršni svet (vlado) Republike Slovenije?

- 1 – France Bučar
- 2 – Janez Drnovšek
- 3 – Janez Janša
- 4 – Milan Kučan
- 5 – Lojze Peterle
- 6 – Jože Pučnik
- 9 – ne vem

18. Kdaj je Slovenija razglasila neodvisnost?

- 1 – 25. junij 1991
- 2 – 8. julij 1991
- 3 – 26. oktober 1991
- 9 – ne vem

19. Kdaj so potekali oboroženi spopadi za obrambo neodvisnosti Slovenije?

- 1 – od 13. maja do 25. junija 1991
- 2 – od 27. junija do 7. julija 1991
- 3 – od 8. julija do 18. julija 1991
- 9 – ne vem

20. Kolikšno je bilo v vojni za obrambo neodvisnosti Slovenije število vseh smrtnih žrtev med vojaki in civilisti? (slovenska stran, jugoslovanska stran in tuji državljani)

- 1 – med 10 in 50 žrtev
- 2 – med 50 in 150 žrtev
- 3 – med 150 in 250 žrtev
- 4 – med 250 in 500 žrtev
- 5 – več kot 500 žrtev
- 9 – ne vem

Za konec vas prosim, da odgovorite še na nekaj splošnih vprašanj.

21. Spol

- 1 – moški
- 2 – ženski

22. Katerega leta ste rojeni?

19__

23. Študijska smer in letnik študija:

Smer: _____

Letnik: _____

Za sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem.

Priloga B:

Patriotismus als Wert unter den Studenten

Nur für Bürgerinnen und Bürger Deutschlands

Sehr geehrte Damen und Herren!

Mein Name ist Matej Čerpnjak, Erasmus-Student des Masterstudiums an der Kulturwissenschaftlichen Fakultät. Vor Ihnen liegt eine Umfrage, mit der ich erfahren will, was Patriotismus als Wert den Studenten bedeutet und welche Kenntnisse die Studenten über die neue Geschichte Deutschlands haben. Die Umfrage ist völlig anonym, die Ergebnisse der Umfrage werde ich in meiner Magisterarbeit verwenden.

Ich bitte Sie ehrlich zu antworten.

1. Patriotismus als ein Wert, bedeutet für Sie:

- 1 - nicht bedeutsam
- 2 - ein wenig bedeutsam
- 3 - ziemlich bedeutsam
- 4 - sehr bedeutsam

2. Es ist sehr wichtig, dass ein patriotischer Bürger... (jede Behauptung auf der Skala von eins bis fünf bewerten)

	NICHT				SEHR
a) die deutschen demokratischen Institutionen und deren Arbeit kennt	1	2	3	4	5
b) respektvoll mit der deutschen Sprache um geht	1	2	3	4	5
c) keine Schande für die Heimat macht	1	2	3	4	5
d) der Heimat bedingungslos loyal ist	1	2	3	4	5
e) Teil von Tätigkeiten, die sich mit Natur- und Denkmalschutz befassen ist	1	2	3	4	5
f) an Aktivitäten beteiligt ist, die allen Bürgern Deutschlands helfen, unabhängig von der Herkunft	1	2	3	4	5
g) an Aktivitäten beteiligt ist, die allen Bürgern Deutschlands helfen	1	2	3	4	5
h) die deutsche Fahne an allen staatlichen Feiertagen hisst	1	2	3	4	5
i) bereit seine Heimat zu verteidigen ist	1	2	3	4	5
j) an den Wahlen teil nimmt	1	2	3	4	5
k) die Geschichte seines Landes kennt	1	2	3	4	5
l) die deutsche Nationalhymne und andere Staatssymbole kennt	1	2	3	4	5
m) fleißig arbeitet	1	2	3	4	5
n) das Gesetz und die Verfassung respektiert	1	2	3	4	5

3. Hissen Sie, bei staatlichen Feiertagen die Fahne?

- 1 – niemals
- 2 – manchmal
- 3 – oft
- 4 – immer

4. Wann taucht zum ersten Mal die deutsche Flagge, die noch heute benutzt wird, auf?

- 1 – März Revolution im Jahre 1848
- 2 – mit der Verfassung des Norddeutschen Bundes 1866
- 3 – mit der Gründung der Weimarer Republik 1919
- 4 – mit dem Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland 1949
- 9 – ich weiß es nicht

5. Wie viele Strophen hat Das Lied der Deutschen und welche Strophe ist die Hymne der Bundesrepublik Deutschland?

- 1 – 5 Strophen, 3. ist die Hymne
- 2 – 4 Strophen, 2. ist die Hymne
- 3 – 3 Strophen, 2. ist die Hymne
- 4 – 3 Strophen, 3. ist die Hymne
- 5- ich weiß es nicht

6. Wer hat die deutsche Hymne vertont?

- 1 – Albert Lortzing
- 2 – Albert Matthai
- 3 – Joseph Haydn
- 4 – Hermann Goetz
- 9 – ich weiß es nicht

7. Was für ein deutscher Feiertag ist am:

(Falls Sie es nicht wissen, leer lassen)

- a) 1. Mai: _____
- b) 3. Oktober: _____

8. Waren Sie persönlich bei einer der Feierlichkeiten zum 20. Jahrestag der Wiedervereinigung Deutschlands, dabei?

- 1 – Ja
- 2 – Nein

9. Könnten Sie bewerten, wieviel Sie über die Vorgänge, die zur Wiedervereinigung führten wissen?

- 1 – nicht viel
- 2 – ausreichend
- 3 – gut
- 4 – ziemlich gut
- 5 – sehr gut

10. Bitte bewerten Sie, wieviel Wissen Sie aus den unten angeführten Quellen über die Vereinigung Deutschlands erfahren haben:

(Antworten Sie in jeder Zeile)

	<u>nicht</u>	<u>wenig</u>	<u>medium</u>	<u>eher</u>	<u>viel</u>
a) <u>von den Eltern, Grosseltern</u>	1	2	3	4	5
b) <u>von Verwandten und Bekannten</u>	1	2	3	4	5
c) <u>von Freunden und Altersgenossen</u>	1	2	3	4	5
d) <u>beim Geschichte-Unterricht</u>	1	2	3	4	5
e) <u>aus TV-Sendungen</u>	1	2	3	4	5
f) <u>aus Radiosendungen</u>	1	2	3	4	5
g) <u>aus den Zeitungen und Zeitschriften</u>	1	2	3	4	5
h) <u>im Internet</u>	1	2	3	4	5
i) <u>anderswo, wo? _____</u>	1	2	3	4	5

11. Meinen Sie, dass es für junge Leute wichtig ist, dass sie Kenntnisse über das Geschehen rund um die Vereinigung Deutschlands, besitzen?

- 1 – gar nicht wichtig
- 2 – ein wenig wichtig
- 3 – doch wichtig
- 4 – sehr wichtig

12. Wissen Sie, wann die ersten freien Wahlen in den DDR Bundestag ausgetragen wurden?

- 1 – November 1989
- 2 – März 1990
- 3 – Mai 1990
- 4 – ich weiß es nicht

13. Wer war im Jahr 1990 Ministerpräsident der Deutschen Demokratischen Republik, der die Vorgänge der Vereinigung seitens der DDR, führte?

- 1 – Egon Krenz
- 2 – Helmut Kohl
- 3 – Lothar de Maizière
- 4 – Richard von Weizsäcker
- 5 – Manfred Gerlach
- 9 – ich weiß es nicht

14. Wer war im Jahr 1990 Bundeskanzler der Bundesrepublik Deutschland?

- 1 – Manfred Gerlach
- 2 – Helmut Kohl
- 3 – Richard von Weizsäcker
- 4 – Egon Krenz
- 5 – Lothar de Maizière
- 9 – ich weiß es nicht

15. Wer war im Jahr 1990 Bundespräsident der Bundesrepublik Deutschland?

- 1 – Egon Krenz
- 2 – Richard von Weizsäcker
- 3 – Lothar de Maizière
- 4 – Manfred Gerlach
- 5 – Helmut Kohl
- 9 – ich weiß es nicht

16. Wann wurde der Staatsvertrag zwischen DDR und BDR über die monetäre, wirtschaftliche und soziale Union, unterzeichnet?

- 1 – 9. November 1989
- 2 – 18. Mai 1990
- 3 – 1. Juli 1990
- 4 – 31. August 1990
- 5 – 3. Oktober 1990
- 9 – ich weiß es nicht

17. Wann wurde der Vertrag zur Vereinigung der DDR und BDR unterzeichnet?

- 1 – 9. November 1989
- 2 – 18. März 1990
- 3 – 23. August 1990
- 4 – 31. August 1990
- 5 – 12. September 1990
- 9 – ich weiß es nicht

18. Wann wurde der Zwei-plus-vier-Vertrag, mit dem Deutschland die Souveränität erhielt, unterzeichnet?

- 1 – 9. November 1989
- 2 – 18. März 1990
- 3 – 23. August 1990
- 4 – 31. August 1990
- 5 – 12. September 1990
- 9 – ich weiß es nicht

19. Von wann bis wann war die Berliner Mauer aufgestellt?

- 1 – von 1961 bis 1989
- 2 – von 1960 bis 1989
- 3 – von 1961 bis 1990
- 9 – ich weiß es nicht

20. Wie viele Opfer gab es, beim Fluchtversuch auf die andere Seite der Berliner Mauer?

1 – zwischen 10 und 50

2 – zwischen 50 und 100

3 – mindestens 130

9 – ich weiß es nicht

Zum Schluss noch einige allgemeine Fragen

21. Geschlecht

1 – männlich

2 – weiblich

22. In welchem Jahr wurden Sie geboren?

19__

23. Fakultät :

1 – Juristische Fakultät

2 – Kulturwissenschaftliche Fakultät

3 – Wirtschaftswissenschaftliche Fakultät

Ich bedanke mich recht herzlich für die Mitarbeit.